

Kritička uloga suvremene sociologije u Hrvatskoj

Borelli, Vanda

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:398809>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-24**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za sociologiju
Znanstveni smjer

DIPLOMSKI RAD

**Kritička uloga suvremene sociologije u Hrvatskoj: eksplorativno
istraživanje o potencijalima i mogućnostima iniciranja društvenih
promjena te primjene metodologije akcijskih istraživanja**

Studentica i autorica: Vanda Borelli
Mentor: doc. dr. sc. Krešimir Žažar

Zagreb, lipanj 2021.

Zahvale

Uzela bih trenutak zahvale svima koji su sudjelovali tijekom godina u izgradnji ovog diplomskog rada, roditeljima koji su ga othranili, sociolozima koji su se odazvali na istraživanje te mentoru prof. doc. dr. sc. Krešimiru Žažaru i Etičkom povjerenstvu Odsjeka za sociologiju na vodstvu. Trud i strpljivost se vidi iz priloženog djela.

Pozivam Vas na javnu raspravu o ulozi sociologije u Hrvatskoj i daljnja istraživanja na temelju dobivenih rezultata.

Vanda Borelli

Sadržaj

1. UVOD.....	5
2. TEORIJSKI DIO: Razvojni kontekst kritičke uloge suvremene sociologije u Hrvatskoj	6
2.1. Okvir razvoja suvremene uloge dijaloga i kritike u analizi interaktivnih odnosa.....	6
2.2. Uloga vrijednosti, refleksije i metakritike u sociologiji	9
2.3. Kratki osvrt na kategorije analize razvoja sociologije	11
a. Unutarnji odnosi: sociologija kao znanstvena skupina.....	13
b. Vanjski odnosi: Javna uloga sociologije	15
c. Metodologija akcijskih istraživanja	18
3. EMPIRIJSKI DIO: Intervjui sociologa u Zagrebu	20
3.1. Ciljevi i svrha istraživanja.....	20
3.2. Postupak provedbe istraživanja	21
3.3. Uzorak istraživanja	22
3.4. Metoda istraživanja.....	23
3.5. Istraživačka pitanja	24
4. NALAZI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA.....	25
4.1. Pitanja o primjerenosti stupnja javnog angažmana sociologa	26
4.2. Pitanja o potrebi društvenog djelovanja sociologije kao struke na javnost, osjećaja pripadnosti i ugleda.....	32
4.4. Stavovi sudionika o potencijalima u osnaživanju ugleda, utjecaja i moći djelovanja udruženja sociologa na javnost i društvo te o eksperimentalnoj akcijskoj metodologiji.	39
5. RASPRAVA O NALAZIMA TEMELJNIH VRIJEDNOSTI I AKTUALNIH PROBLEMA SOCIOLOGIJE	42
5.1. Okvirne temeljne vrijednosti u odgovorima sugovornika	43
5.2. Iskustva sugovornika o aktualnim problemima u sociologiji	46
5.3. Ograničenja i doprinosi istraživanja	51
6. PREPORUKE ZA MOGUĆE UNAPRJEĐENJE PREDODŽBE SOCIOLOGIJE U HRVATSKOJ JAVNOSTI	52
7. ZAKLJUČNE POSTAVKE.....	53
8. PRILOZI.....	54
Prilog 1.....	54
Okvirni protokol intervjua.....	54
Prilog 2.....	58
Opširniji opis odgovora sugovornika.....	58

1. Tematska cjelina	59
2. Tematska cjelina	93
3. Tematska cjelina	106
4. Tematska cjelina	120
9. LITERATURA	138
a. Knjige	138
b. Znanstveni članci	138
c. Ostali korišteni izvori	140
10. SAŽECI	141

1. UVOD

Diplomski rad koji slijedi otvara temu razvoja kritičke uloge suvremene sociologije u Hrvatskoj kroz njezine interaktivne odnose u procesu generiranja društvenih promjena. Dobiveni su kvalitativni rezultati istraživanja mišljenja sociologa iz Zagreba o aktualnoj ulozi sociologije koristeći metodu intervjua. Slijedom izraženih vrijednosti i problema s kojima se intervjuirani sociolozi svakodnevno susreću u Hrvatskoj, rad odgovara na pitanje postoje li njima važne indikacije potrebe za revidiranjem odnosa sociologije spram određenja njezine aktualne društvene uloge. Eksplorativnim tipom¹ teorijske i empirijske analize nastoji se dubinski razumjeti razvoj konteksta kritičke uloge i sveobuhvatne konceptualizacije društvenog djelovanja sociologije kao djelatnost koju oblikuju specifični znanstveni interesi i potrebe. Stoga se teorijski dio rada odnosi na koncept razvoja nekih dijaloških obilježja uloge struke s obzirom na proces društvenih promjena. Poglavlja teorijskog dijela su podijeljena prema temama: okvir uloge kritike i dijaloga u analizi interaktivnih odnosa, uloga vrijednosti, refleksija i metakritika, kratki osvrt na elemente analize razvoja sociologije – vanjski i unutarnji odnosi, javna uloga struke i primjer akcijske metode istraživanja. Empirijski dio rada uključuje poglavlja postupka, uzorka i metode istraživanja, istraživačkih pitanja, nalaza, rasprave o nalazima temeljnih vrijednosti i aktualnih problema sociologije, zatim preporuke za moguće unaprjeđenje predodžbe struke u hrvatskoj javnosti te zaključne postavke istraživanja. Zbog količine važnih prikupljenih podataka, na kraju rada su dodani Prilog 1 (Okvirni protokol intervjua s pitanjima) te Prilog 2 (Opširniji opis nalaza istraživanja). Navedena poglavlja služe jednostavnijem pregledu svih važnih izvornih izjava svakog sudionika istraživanja na priloženu temu.

¹ Izraz eksploracija ili, hrvatskom inačicom, izviđaj je jedan od tipova pristupa konceptualizaciji istraživanju preuzeta iz nastavne literature *Struktura sociološke teorije* kolegija Kvantitativne i kvalitativne metodologije istraživanja profesora Vjekoslava Afrića (1989: projekcija 18-19) na Odsjeku sociologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Naziv dobivaju radi svoje specifične razumijevajuće svrhe odnosno pristupa konceptualizaciji istraživanja koja objašnjava odnose među društvenim pojavama. Služe uglavnom za utvrđivanja postojanja kauzalnog odnosa i koriste se kada o fenomenu ili pojavi nema mnogo prikupljenog znanja, specifičnog ili generalnog odnosno okvirnog. Budući da se koristi u izvidne svrhe naziva se i izvidno istraživanje. Primjerice, koristi se u ocjenjivanju i usporedbi određenog stanja. Eksploracija se preporučuje kao teorijska i empirijska priprema prije provođenja većih i mnogo složenijih istraživanja.

2. TEORIJSKI DIO: Razvojni kontekst kritičke uloge suvremene sociologije u Hrvatskoj

2.1. Okvir razvoja suvremene uloge dijaloga i kritike u analizi interaktivnih odnosa

U radu se kontekst suvremene uloge sociologije u Hrvatskoj nastoji analizirati razumijevanjem određenih kritičkih, dijaloških i refleksivnih obilježja razvoja interaktivnih odnosa u procesu generiranja društvenih promjena. Kritički pristup sociologije se može predočiti kroz paradigmu Theodora Adorna i Maxa Horkheimera (1980; prema Ritzer, 1997: 137-139) koji određuju sociologiju naprosto kritičkom, integrirajući kvantitativne i kvalitativne čimbenike društva u jednu znanstvenu cjelinu. Njihovo djelo *Sociološke studije* je sveobuhvatna kritika pozitivne sociologije spram ignoriranja perspektive pojedinca, subjektivnosti i značenja. Potonje djelo je zato imalo značajan utjecaj na razvoj sociologije kao znanosti i djelatnosti. Autori nastoje konceptualno uokviriti posebnost i raznolikost mnoštva socioloških pravaca unutar struke, objedinjujući teorijske i istraživačke pristupe pojmom kritike i interakcije (Adorno, Horkheimer: 1980: 5).

Razvoj sociologije Alvin Ward Gouldner (1970, prema Kalanj; 2005: 321-323) nastoji obuhvatiti kroz prizmu suvremenih rasprava ili dilema sociologije. Dijeli razvoj tradicije „zapadne sociologije“ na sociološki pozitivizam s početka devetnaestog stoljeća u Francuskoj, marksizam sredine dvadesetog stoljeća, klasičnu sociologiju u Europi na prijelazu iz devetnaestog u dvadeseto stoljeće, te strukturalni funkcionalizam Talcotta Parsons tridesetih godina dvadesetog stoljeća u SAD-u. U djelu *Nadolazeća kriza zapadne sociologije* Gouldner opisuje kakvo djelovanje pojava marksizma donosi razvoju sociologije. Kritička teorija marksizma odgovara pozitivizmu sociologije aktualnim društvenim problemima te nastoji razumjeti oblikovanje procesa društvenih promjena. Marksizam tako dolazi kao reakcija na sve što je pozitivizmu i objektivnoj „čistoj“ sociologiji tada nedostajalo (Gouldner, 1970: 112). Pojavom kritičke teorije i kategorija društvenih pokreta i promjena, razvoj sociologije odmiče od teorija strukturalizma i pozitivizma, jer kritizira opće stanje raspodjele moći i ideološki utjecaj (Kalanj, 2005: 289).

Gouldneru (1970; prema Kalanj 2005: 321-322) je, primjerice, Emile Durkheim² važan jer je pokrenuo razvoj sociologije i funkcionalizma te „konsolidaciju sociologije kao društvene

² Za bolje upoznavanje Durkheimovog pristupa sociologiji nezaobilazno je djelo *Pravila sociološke metode* iz 1982 godine.

znanosti o sinkronijskoj sadašnjosti“. Međutim, on razvija vlastiti pristup analizi razvoja sociologije - koncept dijaloškog stajališta prema Donaldu Levineu. Za Gouldnera³ je pristup rasprave raznovrsnih pravaca sociologije ključan u razumijevanju njenog sveobuhvatnog razvoja. Dijaloško stajalište se opisuje kao skupina kritičkih diskusija svakog rekonstrukcijskog tipa pristupa sociologije do sada. Uloga sociologije se određuje raspravom perspektiva gdje sve znanstvene teorije sociologa imaju ulogu u kontinuitetu razvoja djelatnosti određenim zajedničkim nastojanjem. Promatrajući razvoj sociologije kroz pojam dijaloga, svaka priznata teorija ima posebnu perspektivu i specifični metodološki pristup analizi društvenog djelovanja koji polazi iz svrhe prikupljanja određene vrste znanstvenog znanja (1970; prema Kalanj 2005: 322-323). Tu kritika ima važnu ulogu, jer dovodi autora do zaključka da analiza iz perspektive jednog sociološkog pristupa nije dostatna za vjerodostojnu interpretaciju znanstvenih podataka sociologije (Gouldner, 1970: 88, 89). Tako ni vjerodostojnu interpretaciju njenog razvoja. Kriterij društvene važnosti se ne smije zanemariti i dostiže se jedino znanstvenim istraživanjem u kontekstu vrijednosti i kulturnog značenja lokaliteta. Kritičari poput Charlesa Wrighta Millsa, recimo, prepoznaju pozitivistički pristup u pozadini Parsonsovog⁴ strukturalizma. Mills smatra da se u analizi uloge sociologije i strukture društva ne smije zanemariti teorija konflikta i moći. On kritizira strukturu sociologije koja nema sposobnost interpretirati proces društvenih promjena te podržava trenutno „dominantnu ideologijsku matricu“ društva (Ritzer, 1997: 107).

Sociolog Rade Kalanj (2005: 323) u svom djelu *Suvremenost klasične sociologije*, objašnjava Levineov i Gouldnerov dijaloški pristup kao koncept zagovaranja „različitih konstrukcija pripovijesti“ tradicije sociologije. Dijaloški pristup je, prema Levineu (1995; prema Kalanj, 2005: 323), inkluzivan i informativan jer nastoji razumjeti društvene pojave prihvatanjem drugih paradigmatičkih pristupa u svrhu kontinuiteta znanstveno utemeljene rasprave. Navedeno prihvatanje postojanja drugih pristupa odvaja od značenja da se radi o pomirenju svih interpretacija unutar sociologije. Ključ dosega sveobuhvatne reinterpretacije podataka u sociologiji je inzistiranje na raspravi, uključivanju kriterija vrijednosti te kvalitativne metodologije. Temeljno načelo tvorbe specifičnog kontinuiteta razvoja sociologije kao znanosti

³ U njegovoj knjizi (1970) može se pronaći pregled razvoja sociologije i dinamike kojom se njen analitički pristup tijekom vremena mijenjao i širio na raznolika područja istraživanja društvene stvarnosti.

⁴ Razumijevanje društvenog sistema i strukturalnog funkcionalizma zahtjeva upoznavanje djela Talcota Parsonsa pod nazivom *The Social Sistem* iz 1951.

je, po Kalanju (2005: 323), dijalog. Znači da je stanje rasprave o raznolikim perspektivama paradigmatiskih pristupa ustvari proces koji tvori određene promjene u sveobuhvatnom kontinuitetu razvoja sociologije.

Sociologija se određuje i znanošću koja nadopunjava te proširuje znanje društva jer posjeduje specifično bogatstvo raznolikosti sadržaja i znanstvenih perspektiva. Sociologija se tako, prema nekim teoretičarima, može promatrati istovremeno kao multiparadigmatska i interdisciplinarna djelatnost (Kregar, 1995; prema Ferencaković, 1996: 120). Područja sociologije su raznolika te vječito nastaju nove teorije različitog stupnja općenitosti i provjerljivosti. Različito su zato i prihvaćena područja sociologije u društvu i znanstvenoj zajednici (Kregar, 1995, 233).

2.2. Uloga vrijednosti, refleksije i metakritike u sociologiji

U raspravi o ulozi vrijednosti, preciznosti mjerenja službenih metoda i vjerodostojnosti podataka sociologije postoje razlike u shvaćanju vrijednosne neutralnosti sociologa. Davorka Matić (1990: 517) u članku „Vrijednosti kao predmet sociološke znanosti“ objašnjava značajno središte razilaženja paradigmatiskih pristupa o ulozi vrijednosti unutar sociologije pod nazivom „spor o metodi (Methodenstreit)“. Ukratko, vrijednosna neutralnost se opisuje kao sposobnost spoznaje i kontroliranja utjecaja vrijednosnih sudova istraživača i uvjeta na postupak znanstvenog mjerenja i analize što je moguće više. Stoga, društveni istraživač, koji samim svojim postojanjem sudjeluje u društvenim odnosima te mu je predmet istraživanja od životnog interesa, ne može postati „indiferentan ili vrijednosno neutralan“ (Matić, 1990: 517). Pretpostavke koje se zasnivaju na vrijednostima nisu samo stvar preferencija ili osobnog i profesionalnog ukusa. One su stvar i određene društvene koncepcije konstruirane od individualnih te međusobno „usko“ povezanih grupnih shvaćanja koji postaju dio koncepcije "normalnog" (Matić, 1990: 518). Prema Matić (1990: 522), vrijednosti su subjektivne društvene kategorije i manifestiraju se na području govora (elaboracije) i/ili pisanja (artikulacije) te djelovanja. U tom pogledu sociologiju zanima, ne samo deskriptivni čimbenici društvenog fenomena, nego i subjektivni: koja je uloga pojedinih vrijednosti u raznim situacijama, način na koji se vrijednosti manifestiraju, kako se s obzirom na specifične utjecaje mijenjaju te koji su indikatori vrijednosnog ponašanja (Matić, 1990: 521). Jedna od posljedica znanstvenog pristupa istraživanju u kojem se ne uzima u razmatranje kritičko mišljenje i pojam vrijednosti, jest „srozavanje sociologije na statistiku“ (Matić, 1990: 519). Autorica pretpostavlja da je svako društveno djelovanje protkano određenim vrijednosnim prosudbama koje imaju implikacije na interpretaciju svih znanstvenih podataka, bili oni kvantitativni ili kvalitativni. Stoga vrijednosna neutralnost u suvremenom kontekstu društvenih znanosti ne znači zanemarivanje društvenih vrijednosti i istraživanje isključivo društvenih činjenica, već kritičko prihvatanje, analiziranje te refleksiju s obzirom na sve vrijednosti obuhvaćene istraživanjem, uključujući i vlastite (Matić, 1990: 519).

U knjizi *How we think* John Dewey (1910: 4) naziva kritičko mišljenje refleksivnim, a definira ga aktivnim, ustrajnim i temeljitim procesom razmatranja vjerovanja te potkrjepom dokazima. O procesu refleksije diskutira se i u fenomenologiji pojmom intersubjektivnosti gdje se vrši djelovanje, smisao ili značenje koje postaje vidljivo kao ishod. Simbolički interakcionista i

pragmatist, Herbert Mead (1934 prema: Ritzer: 1997: 189-190), opisuje pristup prikaza društvene stvarnosti ulogom osoba kao „refleksivn(ih) i interaktivn(ih) jedinica“ koje određuju neku socijalnu cjelinu. Erving Goffman (1959, prema Ritzer, 1997: 195-196) zatim teorijom samopredstavljanja u knjizi *The Presentation of Self in Everyday Life* izvodi nešto drugačije poimanje društvenog djelovanja provučeno kroz pojam društvenog statusa. Objašnjava kako ljudi vlastite interese postižu upravljanjem impresijama i ostvarivanjem željenog dojma. Mead nastoji razumjeti samorefleksivne procese unutar interakcija koji sudjeluju u izgradnji identiteta svake osobe, dok se Goffman nadovezuje širom argumentacijom da se refleksija odvija kao manifestacija interakcija društvene predodžbe, statusa i položaja među pojedincima i skupinama. Refleksivnim pristupom u sociologiji znanstvenik nastoji suzbiti utjecaj vlastitih uvjerenja i emocija tijekom formiranja zaključaka te znanstvenih preporuka koji dovode do veće vjerojatnosti iskrivljivanja sakupljenih podataka (Lerner, 1958; prema Ćimić, 1995: 185).

Koristeći refleksiju spram vlastitog društvenog djelovanja, sociolozi razvijaju i metakritiku ili sociologiju sociologije (Pavić, 1994: 294). Dok sociologija analizira društvo i njegove fenomene, metasociologija istražuje djelovanje sociologije kao područja društvenih znanosti, kao društvenog aktera u svakodnevnom optičaju promjena na micro, mezo i makro razini društvene stvarnosti (Ritzer, 1997: 408-409). Prema Georgeu Ritzeru (1997: 408-409), metasociologiju treba nazvati upotpunjujućom znanosti kojoj je središte konstantna samorefleksija profesije.

2.3. Kratki osvrt na kategorije analize razvoja sociologije

Poglavlje počinje s pojmom društvenog djelovanja – osnovne jedinice ili elementa istraživanja sociologije i stvaranja društvenog procesa – koju je odredio sociolog Max Weber (1922; prema Đurić, 1987: 99). Weber je poznat po isticanju subjektivnih čimbenika i njihovim uključivanjem u istraživanje društvenog djelovanja. Budući da je svrha rada dublje razumjeti ulogu sociologije i značenje koje joj sociolozi pridaju, Weberovu razumijevajuću sociologiju treba istaknuti. Djelovanje je, prema njemu, ponašanje koje ima određeno značenje za onoga koji djeluje te sadrži utjecaj vrijednosnih sudova i manifestaciju ishoda u društvu (Đurić, 1987: 99). Definira se pojam kao pojedinačna ili skupna aktivnost sa specifičnim ishodom na proces generiranja društvenih promjena. Društveno djelovanje sadrži subjektivne karakteristike koje možemo razumjeti i koja se mogu nazvati određenim društvenim kontekstom. Navodi vrste društvenog djelovanja: 1. ciljano-racionalno djelovanje, 2. vrijednosno-racionalno djelovanje, 3. afektivno djelovanje, 4. tradicionalno djelovanje. (Đurić, 1987: 248). Racionalizacija je, pojednostavljeno, djelovanje prema planu. Cilj svih oblika racionalnosti zajedno je svladavanje stvarnosti, izdvajanjem "partikularna gledišta", njihovom organizacijom u značajna, shvatljiva i prihvatljiva društvena pravila (Kalberg, 2014: 92).

Potom Jürgen Habermas (1971, prema Ritzer, 1997: 145) razrađuje pojam društvenog djelovanja kritikom Marksovog kritičkog pristupa i Weberovih postavki racionalnosti. Naziva društveno djelovanje komunikacijskim djelovanjem ili "koordiniranim" ponašanjem, usmjerenog i normama, ne samo osobnom procjenom. Sudionici interakcije vlastite i osobne ciljeve usklađuju s uvjetima okoline i situacije, svoje ciljeve racionaliziraju i usklađuju sa „zajedničkim definicijama situacije“ (Ritzer, 1997: 143-144). On razvija paradigmatički pristup sociologiji koji nastoji integrirati teoriju akcije i sistemske teorije kroz pojmove interakcije i komunikacije (Ritzer, 1997: 393).

Za sposobnost razumijevanja razvoja sociologije u terminima procesa generiranja društvenih promjena važna je i teorija društvenih mreža koja nalaže kako se formiraju uzročno-posljedične povezanosti strukture odnosa među ljudima, doduše iz perspektive suvremenog strukturalizma (Mcpherson et. al., 2001: 415). No, za analizu interaktivnih odnosa treba i znati da se proces društvene promjene odvija na globalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini te razini iskustva pojedinca (Hodžić, 2010; prema Gotovac, 2012: 13-14). Kritička teorija se u svojoj osnovi zasniva na davanju kritika i izgradnji paradigma unutar sociologije nastojeći održati pažnju

sociologa prema rješavanju aktualnih društvenih problema, a ne na negiranje postojanja društvene strukture kao takve. Ako je kritička teorija nastala i nastavlja se razvijati kao svojevrsna reakcija na postojeće stanje, ona će i dalje kritikom uspostavljati dijalog među raznim područjima sociološkog istraživanja. Zato kada govorimo o pojmovima društveno djelovanje i društvena promjena, potrebno je spomenuti princip homologije društvenog djelovanja ljudi sociologa Anthonyja Giddensa (1984: 1) gdje možemo primijetiti utjecaj kritičke teorije na izgradnju paradigmatškog pristupa. U djelu *The Constitution of Society* autor određuje perspektivu analitičkog okvira koja također istražuje princip odnosa društvene i prirodne strukture, kognitivne strukture i mreže interakcija individua koje sačinjavaju društvo (Giddens, 1984: 1). Strukturu Giddens definira skupinom pravila i resursa ili skupinom relacija transformacije (promjene) nekog sistema. Budući da Giddens (1984: 3) razumijeva refleksiju regulativnim sredstvom i procesom (umjesto stanjem), akciju istražuje kao kontinuirani protok ponašanja i spoznaje kroz vrijeme i prostor, a proces regulacije prikazuje u obliku skupina društvenih utjecaja na konstituciju društvenih praksi. Teorijom strukturacije objašnjava intenzitet institucionalnog djelovanja strukture koji stvara specifičnu vrstu pritiska ponašanja skupine ljudi svojim službenim određenjem. Pritisak koji izaziva određene promjene i ishode. Integrirajućim pristupom sociologije Giddens (1984: 2) uspijeva predočiti kako korištenje koncepta strukture, kao jedinog predmeta istraživanja sociologije, može dovesti do održavanja postojećeg stanja koje ponovno vraća analitički okvir sveobuhvatne paradigme dalje od kritičkog i dijaloškog pristupa. Stoga je za njega kritička pristup isto ključan u refleksiji spram vlastite analize.

Iako svaka društvena promjena jest određen društveni proces, ne znači da svaki društveni proces donosi društvenu promjenu ili da će proces koji je već izazvao tranziciju ponovno izazvati istu promjenu. Esad Ćimić (1995: 185-186) je među rijetkim sociolozima hrvatske tradicije koji se izražava u terminima koncepta društvene promjene, što je ujedno i tema rada. Za njega analizu društvenih promjena treba započeti od istraživanja razvoja ili evolucije društvene integracije i dezintegracije koja se očituje prema interaktivnim odnosima unutar (endogeni čimbenici strukture) i izvan (egzogeni) specifičnog društvenog sustava (Ćimić, 1995: 185-186). Društvena struktura se stoga treba istraživati u kontekstu kulturnog, demografskog, ekonomskog, tehnološkog, gospodarskog, ideološkog i drugih područja njezinih promjena.

Filozof Nikola Skledar (1995: 287) piše ponešto o procesu generiranja društvenih promjena. Određuje ulogu znanosti o društvu kroz pojam dinamika promjena. Pojam se općenito definira u okvirima regresivnog ili progresivnog razvoja društva, naglih ili sporijih društvenih procesa koji dovode do promjena u društvenoj strukturi; u odnosima, organizaciji, kulturi, vrijednostima te značenju i simbolima. Autor objašnjava procese društvenih promjena kao skupinu tranzicija – prelaska iz jednog stanja strukture u drugo stanje koje ima specifičnu dinamiku (Skledar, 1995: 287). Odvijanje društvenih promjena se manifestira na dvije razine: 1. sistemsko-sustavnoj razini djelovanja odnosno relativno objektivnoj; ali i 2. akcijskoj razini djelovanja, tj. subjektivnoj. Objektivnost sistemsko sustavne analize djelovanja se određuje Weberovom (1969; prema Skledar 1995: 290) definicijom racionalizacije⁵ - djelovanja s ciljem i u skladu s očekivanjima drugih, ne samo osobnih). Dok se subjektivnost sistemske analize djelovanja zasniva na teoriji društvenih pokreta kao idejno utemeljenom i vrijednosno angažiranom konceptu i pristupu planiranih zahvata aktera kroz konflikte odnosno sukobe. Tzv. predviđanje povijesne dinamike i društvenih promjena je stoga ograničeno i fragmentarno, navodi Skledar (1995: 295). Zato se podaci u sociologiji interpretiraju vjerodostojno iz aspekta veće ili manje vjerojatnosti neke društvene promjene te razumijevanjem povezanosti specifičnih ishoda koji dovode do promjene (Skledar, 1995: 290).

a. Unutarnji odnosi: sociologija kao znanstvena skupina

Spomenuti Theodor W. Adorno i Max Horkheimer (1980: 61-62) opisuju što znači biti dio skupine i na koji način grupe konceptom zajedništva posreduju između individua i društva. Formalni pojam grupe posjeduje objektivne karakteristike skupine ljudi nekih zajedničkih interesa i osjećaja pripadnosti koji imaju veći utjecaj jedni na druge unutar grupe. Karakteristike grupe su prisutnost ideje o grupi, formiranje tradicija i običaja, međusobni odnosi s drugim grupama i organizacijama te postojanje kriterija suda (Adorno, Horkheimer, 1980: 63).

Thomas Kuhn (1962: 313) nam recimo nudi teorijsku podlogu boljeg razumijevanja razvoja bliskog srodstva unutar znanstvene zajednice, konceptijski podijeljenog na fizički i

⁵ Uputno bi bilo upoznati se i s djelom *From Max Weber: essays in sociology* iz 1969. Webera, Gertha i Millsa.

logički. Pripadnici znanstvene zajednice su povezani zajedničkim elementima u svom obrazovanju i djelatnosti te shvaćaju sebe s obzirom na shvaćanja drugih (Kuhn, 1962: 313-315). S druge strane, postoje i karakteristične razlike u shvaćanjima među pripadnicima zajednice. Te razlike su manje ili više izražene s obzirom na društvenu okolinu, promjene i procese, poput fragmentacije sociologije na raznolika specifična područja istraživanja. Postoje i formalne i neformalne komunikacijske mreže među znanstvenim skupinama unutar zajednice. On objašnjava da snaga jedne znanosti kao društvenog aktera raste s brojem simboličkih generalizacija i analitičkih okvira koje znanstvenici imaju na raspolaganju (Kuhn, 1962: 217-318). Simboličke generalizacije su simboli u znanosti koji imaju značenje i proceduru primjene znakova i izraza koje je zajedničko svim članovima zajednice. Unatoč tome da nije riječ o potpuno istom shvaćanju izraza, postoji usuglašeno opće i skupine specifičnih značenja. Radi se o značenjima službene znanstvene terminologije koje određuje temelje principa primjene u znanosti, o shvaćanju paradigme struke (Kuhn, 1962: 217-318). Umjesto izraza generalizacije, Kuhn (1962: 217-318) predlaže primjereniji opis simboličkih pojava pojmom generalizacijske skice ili shematske forme, čiji detaljni simbolički izraz ustvari varira od jedne primjene značenja do druge.

Postavke iz djela *Metodologija društvenih nauka* Maxa Webera (1989: 171) objašnjavaju djelovanje u društvenoj skupini ili zajednici i kao „smisao“ upravljanje očekivanja ponašanja drugih, potom i upravljanja uspjeha vlastitog djelovanja procjenom šansi (Weber, 1989: 171). Djelovanje u zajednici Weber⁶ određuje kao koncept mogućnosti ili vjerojatnosti konstruirane vrste ponašanja pojedinaca prema aktualnom ili pretpostavljenom ponašanju drugih pojedinaca (Weber, 1989: 172). Udružena zajednica je ujedno kategorija koja uključuje vlastiti vrijednosni sistem u obliku statuta i etičkog kodeksa, prihvaćen od svih svojih članova. Stoga, postojanje specifičnog zakonodavstva udružene zajednice zahtjeva i plan za svrsishodno ili primjenjivo društveno djelovanje koje bi uslijedilo kao posljedica aktivnosti, s obzirom na očekivano djelovanje svih pripadnika te skupine (Weber, 1989: 171).

Sociolozi su, dakle, specifična društvena skupina i zajednica unutar društvenih znanosti. Formalno su u Hrvatskoj organizirani u profesionalno udruženje pod nazivom Hrvatsko sociološko

⁶ Za više o osnovnim teorijskim postavkama Maxa Webera u njegovim djelima *Privreda i društvo* (1921) i *Znanost kao zvanje* (1919/1922).

društvo⁷, skraćeno HSD. Sjedište Hrvatskog sociološkog društva je u gradu Zagrebu, a postoji i aktivna podružnica u Zadru osnovana 2009. godine. Postoji ukupno jedanaest sekcija: Sekcija za kvalitativne metode istraživanja, Sekcija za nastavu sociologije u srednjim školama, Sekcija za sociologiju obrazovanja, Sekcija za sociologiju prostora, Sekcija za sociologiju religije, Sekcija „Žena i društvo“, Sekcija za sociologiju medija, Sekcija za istraživanja znanosti i tehnologije, zatim Društvo, ekonomija, rad, Sekcija za teorijsku sociologiju te Sekcija za sociologiju sporta. Na službenoj internetskoj stranici udruženja sociologa nalaze se informacije o dobrovoljnoj strukovnoj udruzi koja okuplja raznolika područja znanosti i stručnjake, kulturne i civilne društvene aktere. Organiziraju se razne aktivnosti otvorene za javnost i medije koji se uglavnom sastoje od predavanja, tribina, debata i predstavljanja znanstvenih djela i projekata. Element pojavnosti sociologa je i izdavaštvo Hrvatskog sociološkog društva koje se sastoji od objave časopisa *Revija za sociologiju* te raznih publikacijskih suradnji. S Filozofskim fakultetom udruženje sociologa surađuje u objavi *Socijalne ekologije*, a s izdavačima Jesenski i Turk u objavi časopisa *Polemos*. Objavljuje se, primjerice, Newsletter o međunarodnim akademskim publikacijama članova i članica, osniva Biblioteka *Revije za sociologiju* i surađuje s Bibliotekom Razvoj i okoliš.

b. Vanjski odnosi: Javna uloga sociologije

Michel Foucault⁸ i Pierre Bourdieu⁹ su među prvima definirali vanjske odnose sociologije kroz pojmove angažirana i javna uloga sociologije, moć i društveni kapital. Društveni kapital se u suvremenijem kontekstu može odrediti prema sociologu Aleksandru Štulhoferu (2003: 79) kao skup kulturnih osobina koje stvaraju i održavaju povjerenje te suradnju među članovima određene društvene skupine ili zajednice. Predstavlja stoga i specifičnu osobinu društvene organizacije koja ima pozitivne ishode na njenu „djelotvornost“ i primjenu kritičkog statusa

⁷ Podaci koji se navode u potpoglavlju i više informacija o HSD-u mogu se pronaći na internetskoj poveznici: <http://hsd.hr/hr/o-hsd-u/>.

⁸ Preporuka čitanja djela Michela Foucaulta (1966) *The Order of Things* i Rade Kalanja (1993) „Michel Foucault i problem moći“.

⁹ Za uvid u teorijsku tradiciju Pierre Bourdieua preporučuje se započeti od djela, poput, *Outline of a theory of practice* (1977); *The Forms of Capital, Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (1986); *An Invitation to Reflexive Sociology* (1992); kao i članak Kalanja (2002) "Pierre Bourdieu. Sociologija i angažman“.

(Štulhofer, 2003: 80). Tkivo koje sadržava društveni kapital su norme, vrijednosti i kulturna tradicija. Zato se društveni kapital još i naziva zajedničkim resursom. Dimenzije povjerenja i odgovornosti društvenih aktera je osnova za uzajamni odnos društvenih zajednica u procesu uzvratanja usluga prema nekom zajedničkom cilju, navodi Štulhofer (2003: 91). Kulturni sustav zajednice može biti generator procesa transformacije ili prepreka, a tijekom se razvoja interaktivnih mreža društvenog djelovanja pritom analizira kroz duži period s obzirom na aktualnu dinamiku društvenih promjena (Štulhofer, 2003: 79-80).

Tema interaktivnih odnosa i dilema vezanih za javnu ulogu sociologije vodi nas do Michaela Burawoja (2005: 4-6), sociologa koji zastupa angažiranu javnu svrhu profesije u ulozi vršenja pritiska na dominantne društvene strukture. Javna sociologija je, prema njemu, delikatna i „opasna“ znanost koja orijentira analitički okvir javnim potrebama, što pretpostavlja dostupnost socioloških rezultata istraživanja u kritici društva, rješavanju problema i edukaciji (Burawoy, 2004b). Uloga javne sociologije je argumentacijska potpora civilnom društvu i drugim javnim i znanstvenim institucijama, ali i drugim sociolozima. Javnost legitimira društveno djelovanje sociologa i pridaje mu moć ili društveni kapital te tako pridonosi razvitku predodžbe i društvenog statusa sociologije. U javnom prezentiranju sociologije su zato važni istraživački predmeti interesa i potreba sociologa kao znanstvenika pojedinačno i kao cjeline. Tako se rasprava o obilježjima i raznolikosti vanjskih odnosa sociologije se svodi na diskrepanciju oko značenja vrijednosti struke: shvaćanju društvene, profesionalne i znanstvene odgovornosti te povjerenja, kao i preciznosti interpretacije podataka i angažmana (Burawoy, 2004b). Ključno je da se utjecaj sociologije na društvene promjene manifestira u komunikaciji između aktera unutar sociološkog udruženja i drugih znanstvenih područja, u interakciji s centrima moći i političkom vlasti, medijskim djelatnicima i drugim grupama za pritisak (Burawoy, 2004b).

Sociologija među sociolozima ostavlja utisak znanstvene organizacije na specifičan način odvojene od političkog djelovanja. Istovremeno, s obzirom na povijesna događanja i društvene pokrete, sociologija ostavlja dojam aktivističkog i reformističkog djelovanja u javnosti (Burawoy, 2004b). Mnogi teoretičari tako raspravljaju o Burawoyjevom modelu javno angažiranije sociologije i kakva bi vrsta tzv. društvene intervencije bila njezinim aktualnim kriterijima i potrebama primjerena. Murray Hausknecht (2004: 1) daje kritiku modela „aktivističke sociologije“ Michaela Burawoja te se priklanja „skromnijem modelu stručnog znanstvenog

znanja“ Herberta J. Gansa. Za Hausknechta (2004: 1-2) bilo bi neispravno „moralne“ prosudbe Burawoyja nazivati stručnim i znanstvenim zaključcima. Napominje kako svojim modelom Burawoy devalorizira javne sociologe, jer se njihova prosudba više ne izvodi na temelju njihovog stručnog znanja, nego na ideološkim perspektivama. Uloga javnog sociologa je po Gansu (2002; prema Hausknecht; 2004: 1-4) primjenjivanje socioloških ideja i rezultata istraživanja na rješavanje aktualnih društvenih problema, educiranje javnosti te javno komentiranje jedino vezano za pojave na koje se može primijeniti sociološka perspektiva.

Burawoy (2004a: 4) odgovara na kritike Hausknechta objašnjenjem dijaloškog cilja svoga modela koji nastoji integrirati analitički i kritički paradigmatički pristup sociologije. Stava je da su obje strane struke jedna drugoj potrebne kako bi ostvarile vlastitu sveobuhvatnu društvenu ulogu. Kritika i dijaloški pristup daju mogućnost otkrivanja drugačije perspektive promatranja, kao i istraživanje potencijalnih suradnji, a ne ograničavanje ili isključivanje nekog pristupa istraživanju (Burawoy; 2004a: 4). Mišljenja je da bi se sociolozi trebali usuglasiti oko javne prezentacije struke, a ne prepustiti prezentiranje drugima. Potrebno je, prema njemu, u svakom slučaju implementirati dugoročni plan primjerene javne prezentacije unutar profesionalnog sustava sociologije. Međutim, pitanje je koliko je iz navedenog jasnija granica vrijednosne neutralnosti i znanstvene interpretacije sociologa, tj. kakvi oblici javnog prezentiranja se mogu smatrati ulogom sociologije.

Sociologinja Davorka Matić (2017: 177) također kritizira Burawoyjev model. Smatra ga neadekvatnim za konceptualizaciju suvremene javne sociologije u Hrvatskoj. Predlaže pristup sociologa Karla Mannheima (2001; prema Matić; 2017: 177) koji nastoji doprijeti do svrhe primjene sociologije – mogu li sociolozi „ponuditi sveobuhvatnu interpretaciju sadašnjosti“ i koncipirati „učinkovite strategije za preobrazbu postojećih obrazaca društva“ (Matić; 2017: 177). Učiniti struku važnijom u javnosti za Burawoyja znači ponuditi društvenim skupinama stručno znanje za promoviranje njihovih interesa i ciljeva. Takav pristup je prožet ideološkim prosudbama, posebno kada opisuje što za njega predstavlja važno znanje za javnost, a što ne. Matić (2017: 199) smatra kako pristup angažmana koji Burawoy predlaže ne vodi u dovoljnoj mjeri dijalogu, raspravi i preciznoj dijagnozi društva o, primjerice, marginaliziranim temama. Umjesto davanja potpore i promoviranja specifičnih ideoloških interesa, za Mannheima i Matić (2017: 200) bi primjerenije bilo da sociolozi imaju ulogu objasniti od kuda pojedini interesi potiču i kakve ishode utjecaj ideologije može imati na proces generiranja društvenih promjena.

Više o suvremenoj sociologiji u Hrvatskoj možemo primjerice saznati u komentaru Slavice Jakelić (2010: 325) na predsjednički govor Inge Tomić-Koludrović kongresa Hrvatskoga sociološkog društva 2009. godine. Iz govora se prenosi da postoji potreba za jasnijom odredbom uloge sociologije u Hrvatskoj, posebno u javnom aspektu. Navode se i problemi s kojima se suvremena sociologija susreće: odveć je deskriptivna; neadekvatna je za rješavanje problema i kompleksnih aktualnih društvenih procesa; mobilnost znanstvenih stručnjaka u Hrvatskoj se nedovoljno kvalitetno i funkcionalno koristi u radu na sustavno reguliranom društvenom djelovanju (Tomić-Koludrović, 2009: 139,151). Povrh toga, u govoru se ističe potreba proučavanja socioloških središta i intelektualnih okupljanja sociologa, upozorava se da je vidljivost sociologije u javnom prostoru minimalna, da se kao struka, od strane političkih i znanstvenih aktera te drugih javnih i privatnih institucija, ne cijeni dovoljno.

Opće viđenje hrvatske javnosti i političke elite spram znanosti interpretira se, primjerice, u članku Katarine Prpić (2007: 67-92) „Kako javnost i politička elita percipiraju znanost“. Rezultati Eurobarometra¹⁰ 2003. godine pokazali su „spoj znanstveno tehnološkog optimizma“, povjerenja i nepovjerenja u društvenu ulogu, „izuzimanje znanosti od društvene odgovornosti (i) skeps(u) prema brzini promjena što ih znanost unosi u život“. Gledište političkih aktera¹¹ na znanost i njenu društvenu ulogu, prema ovim rezultatima, percipira se kao „dobročiniteljsku“ i politički neutralnu (Prpić, 2007: 67-92).

c. Metodologija akcijskih istraživanja

Slijedom navedenih poglavlja, u prizmu dilema sociologije dolazi akcija i eksperimentalne metode, njihov potencijalni kapacitet istraživanja društvenog djelovanja i participacije. Rasprava o primjenjivosti, preciznosti i interpretaciji rezultata istraživanja u sociologiji ogleda se na specifičan način u temi akcijskih istraživanja. Akcijska istraživanja su novija eksperimentalna

¹⁰ Opširnije o navedenim statističkim podacima u izvoru Candidate Countries Eurobarometar. Public Opinion in the Countries Applying for European Union Membership, Science and Technology (2003) na kojima se temelji priložena analiza Katarine Prpić (2007). U njejoj analizi su opisane i razvojne faze istraživanja odnosa znanosti u Hrvatskoj koje vrijedi proučiti na 68. i 69 stranici.

¹¹ Više o političkom sistemu i političkim akterima možete pronaći u djelu Mauricea Duvergera iz 2001. godine pod nazivom *Politička sociologija*.

metoda u društvenim znanostima i sociologiji koja je nastala iz potrebe za planiranom akcijom. U njoj se istraživač aktivno uključuje kao varijabla u promatranju i stupa u interakciju sa skupinom koju istražuje (Argyris, Schön; 1989: 613). Zbog toga akcijska metoda dobiva mnoge kritike u sociologiji na temelju rasprave o vrijednosnoj neutralnosti sociologa. Uputno je uzeti u obzir dva kriterija znanstvene spoznaje kod primjene akcijske metode istraživanja koja se navodi u dostupnoj literaturi: strogost u disciplini i relevantnost teme. Clem Adelman (1993: 7-24), nadovezujući se na Kurt Lewina (1946), akcijska istraživanja dijeli s obzirom na pristup analizi društvene pojave ili skupine. Dijeli ih na dijagnostička, participatorna, empirijska te eksperimentalna. Karakteristike koje povezuju ove metode su istraživanje i analiza pojedinih slučajeva te praćenje tijeka i ishoda uspješnosti provedenih akcija za poboljšanje kvalitete nečega. S druge strane, William Foote Whyte, Davydd Greenwood i Peter Lazes (Argyris, Schön; 1989: 613) razlikuju nekoliko vrsta akcijskih istraživanja. Navode kako participativna akcijska istraživanja omogućuju subjektu ispitivanje sudionitva prema unapređenju kvalitete života, pojave ili programa. Dok drugu vrstu nazivaju aktivna znanost koju definiraju analizom znanja, društvenih grupa i njihove unutarnje uređenosti. Aktivna znanost proučava strategije unilateralne kontrole, unilateralnu samozaštitu, obranu i sigurnost te potencijalne unutarnje i vanjske utjecaje, kao i radnje zataškavanja unutar manjih grupa i većih organizacija (Argyris, Schön, 1989: 613).

Metoda uključivanja znanstvenika u istraživanje ili akcije se iz očitih razloga smatra kontroverznom temom u raspravi o društvenom angažmanu sociologije (Argyris, Schön; 1989: 613). Nastaje kao potreba za kritikom društva i primjerenim informiranje javnosti koja ovisi o pravovremenosti i kritičnosti društvenog djelovanja na aktualne društvene probleme (Adelman, 1993: 10). Svako akcijsko djelovanje bi stoga trebalo pratiti sljedeće kriterije teorije kritičkog mišljenja: jasnoću, relevantnost, dubinu, preciznost, konzistentnost, koherentnost, logičnost i objektivnost. Prema Buchbergeru (2012: 11), jedino razvojem koncepta akcijske metode u okviru nabrojanih znanstvenih kriterija regulacije uvjeta bi se akcijska metoda mogla teoretski smatrati prihvaćenom metodom u sociologiji. Za sada se u znanosti koristi s rezervom i u kombinaciji s drugim metodama vjerodostojnijeg statusa u znanosti.

Nakon pregleda teorijskog dijela slijedi istraživanje aktualne uloge sociologije u Hrvatskoj kroz analizu intervjua nekih sociologa iz Zagreba, članova profesionalnog udruženja. Saznat ćemo kasnije u radu što odabrani sociolozi misle i o ulozi akcijske metode istraživanja.

3. EMPIRIJSKI DIO: Intervjui sociologa u Zagrebu

3.1. Ciljevi i svrha istraživanja

Cilj empirijskog istraživanja je pružiti dublji uvid u razvoj uloge sociologije u procesu generiranja društvenih promjena u Hrvatskoj iz perspektive sociologa u Zagrebu. Eksplorativnim tipom i kvalitativnom metodom istraživanja nastoji se saznati kakvo značenje sociolozi pridaju vrijednostima, kriterijima i procedurama unutar profesije te s kakvim problemima se suočavaju unutar i izvan njezinog djelovanja. Pritom se žele upoznati razlozi zbog kojih sociologinje i sociolozi djeluju u društvu, što ih motivira i što očekuju od sebe pojedinačno, od udruženja ili znanstvene i akademske zajednice kojoj profesionalno pripadaju. Istraživanjem se dobiva uvid u raznolikost uloge sociologije i kontekst koji sociologa u Zagrebu svakodnevno okružuje. Najveći doprinos istraživanja je jasnije postavljanje temelja za određenje aktualne uloge i refleksivnih postavki o daljnjem sveobuhvatnom praćenju razvoja sociologije kao specifičnog znanstvenog udruženja u Hrvatskoj.

3.2. Postupak provedbe istraživanja

Tijekom 2017./2018. godine u Zagrebu je provedeno istraživanje eksplorativnog kvalitativnog tipa, korištenjem metode intervjua. Svaki intervju je u prosjeku trajao 53 minute, najkraći 41 minutu, a najdulji 81 minutu. Ostvareno je sedam (7) intervjua sa djelatnicima sveučilišta te devet (9) s instituta društvenih istraživanja u Zagrebu; ukupno šesnaest (16). Sugovornici su odabrani prema općim i javno pristupačnim znanstvenim kriterijima društveno istraživačkih ustanova u Zagrebu. Potencijalnim sudionicama i sudionicima poslan je poziv elektroničkom poštom, putem službenih internetskih izvora. Odgovorom i pristankom na elektronički poziv uspostavljen je kontakt i dogovoreni termini intervjua¹². Intervjui su vođeni u službenim prostorima instituta ili sveučilišta na kojima su ispitanici zaposleni i gdje je osigurana je povjerljivost i zaštita podataka. Sugovornici su ispitani o uvjetima i specifičnim ulogama, interesima i potrebama djelovanja u sklopu profesionalnog udruženja. Uzorkovanje sugovornika je prekinuto kada je došlo do teorijske zasićenosti odgovora, što znači da se povećanjem broja uzoraka ne bi dobile nove relevantne informacije. Odgovori su bilježeni preko audio snimke, pomoću diktafona (6 snimki) i mobilne aplikacije (8 snimki), dok su dvije sugovornice iz instituta odgovorile putem elektroničke pošte zbog nemogućnosti dogovora za intervju uživo. Prije početka intervjua objašnjen je cilj i svrha istraživanja, njegova provedba i način zaštite osobnih podataka sudionika u transkripcijama i završnom radu te ishodenje suglasnosti za snimanje. Nakon provedbe intervjua, audio snimke su transkribirane, a potom tematski analizirane i kategorizirane. Na temelju prikupljenih podataka o čimbenicima shvaćanja profesionalnog identiteta uspoređivani su rezultati mišljenja sugovornika sa sveučilišta i instituta. Rezultati su izloženi kroz citate odgovora sugovornika uz navođenje izvorne ustanove, znanstveno-sociološkog područja te roda.

¹² Službeno odobrenje Etičkog povjerenstva Filozofskog fakulteta dobiveno je 28. kolovoza 2017. u Zagrebu.

3.3. Uzorak istraživanja

Empirijski dio rada čine intervjui sa sociolozima – pripadnicima profesije sociologije. Glavni kriteriji za odabir namjernog i prigodnog uzorka ovog istraživanja su relevantnost znanstvenog područja sociologije te raznovrsnost istraživačkog interesa sugovornika. Uzorak zato sačinjavaju sociolozi iz važnih ustanova u Zagrebu, podijeljenih na sugovornike sa sveučilišta i instituta. Tako se edukativnom i istraživačkom perspektivom djelovanja sociologa nastoji obuhvatiti autentičnost karaktera raznih područja sociologije: kulture, javnosti, politike, medija, komunikacije, prava, obrazovanja, zdravlja, migracija, ekonomije, sociologije mladih, ekologije i religije. Slijedeći plan istraživanja, postignut je uzorak od sedam (7) sugovornica i devet (9) sugovornika sa završenim magistarskim ili doktorskim studijem, u dobnim skupinama od 25 do 45 godina i od 45 do 65 godina. Svi sugovornici imaju aktivnu ulogu u ustanovama kao profesori, viši znanstveni stručnjaci s iskustvom projekata na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Zbog važnosti odaziva Fakulteta političkih znanosti, intervjuirana je jedna znanstvena docentica.

U tablici broj 1 prikazana su odabrana sveučilišta i institucije u Zagrebu:

Tablica 1. Sugovornici prema ustanovi djelatnosti

Sugovornici sveučilišta društvenih istraživanja u Zagrebu	Sugovornici instituta društvenih istraživanja u Zagrebu
1. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; 2. Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu; 3. Fakultet političkih znanosti u Zagrebu; 4. Pravni fakultet u Zagrebu; 5. Ekonomski fakultet u Zagrebu; 6. Učiteljski fakultet u Zagrebu;	1. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu; 2. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; 3. Institut za razvoj i međunarodne odnose; 4. Institut za migracije i narodnosti; 5. Ekonomski institut; 6. Institut za političku ekologiju (privatni); 7. Institut za etnologiju i folkloristiku.

Odaziv nije ostvaren s Učiteljskog i Ekonomskog fakulteta te Instituta za etnologiju i folkloristiku. Potrebe uzorka upućivale su na odabir pretežito javnih sveučilišta i institucija, polazeći od pretpostavke da između javnih i privatnih postoje razlike u sustavu održivosti i financiranja. U tom smislu je zanimljivo viđenje jednog sugovornika s privatnog Instituta političke ekologije u Zagrebu.

3.4. Metoda istraživanja

Pretpostavka istraživanja je da će sugovornici prilikom intervjua iskazati svoja viđenja iskrenije i otvorenije ako ih se ne vodi prema objašnjenju međuvisnosti pojedinih vrijednosti i problema struke, već im se dopusti iskazivanje stava prema vlastitoj stručnoj procjeni važnosti teme te shvaćanja pojmova. Kvalitativno istraživanje metodom dubinskog razumijevanja nastoji ispitati sveobuhvatnu ulogu sociologije, ne zapostavljajući specifične potrebe sociologa iz posebnih znanstvenih područja, autentičnost i raznolikost sociologije.

Protokol intervjua se sastoji od dvadeset i jednog pitanja podijeljenih u četiri tematske cjeline koje uključuju kategorije shvaćanja uloge, vrijednosti, problema, statusa, ugleda i odgovornosti sociologije unutar profesionalnog djelovanja i s obzirom na okolinu:

- a) Pitanja o primjerenosti stupnja javnog angažmana sociologa koja obuhvaća odnos mišljenja kakva sociologija trenutno jest i kakva bi trebala biti;
- b) Pitanja o potrebi društvenog djelovanja sociologije na javnost, osjećaja pripadnosti i ugleda;
- c) Pitanja o općoj ulozi sociologije kao profesije u odnosu na shvaćanje vlastite uloge, o dimenziji javne profesionalne odgovornosti struke te o javnom angažmanu znanosti;
- d) Stavovi sudionika o potencijalima u osnaživanju ugleda i utjecaja djelovanja udruženja sociologa na javnost i društvene promjene te mišljenja o eksperimentalnoj akcijskoj metodologiji.

3.5. Istraživačka pitanja

Istraživanje razumijevajućim pristupom nastoji dobiti uvid u značenje i obrasce ishoda ključnih vrijednosti, konflikata i problema kroz odgovore intervjuiranih sugovornika o ulozi sociologije u kontekstu suvremenog društva u Hrvatskoj. Uz pretpostavku da se navedeno može postići uvidom u mišljenja onih koji svakodnevno provode struku, nastoji se odgovoriti, postoje li indikacije potrebe revizije uloge sociologije s obzirom na aktualne vrijednosti i probleme te postoje li indikacije potrebe revizije unutarnjih i vanjskih odnosa sociologije s obzirom na određenje uloge sociologije. Pitanje je kako sociolozi u Zagrebu shvaćaju pripadnost profesionalnom udruženju te postoji li od većine usuglašeno određenje sveobuhvatne i zajedničke javne uloge sociologije. Stoga se traže odgovori: Kako sociolozi vide ulogu sociologije u društvu, njezine vrijednosti i pitanje vrijednosne neutralnosti?; Kako bi opisali položaj profesije u Hrvatskoj?; Kako shvaćaju pojam društvene promjene?; Koliko im je važan ugled sociologije?; Kako shvaćaju dimenzije profesionalne odgovornosti u sociologiji općenito i na koji način ju povezuju s vlastitom ulogom u profesiji?; Kako shvaćaju pojmove aktivizma u sociologiji i vrijednosne neutralnosti?; Kako shvaćaju odnos kvantitativnih i kvalitativnih istraživanja u sociologiji?; Koje nove metodologije istraživanja, primjerice eksperimentalne, poznaju i što misle o akcijskim istraživanjima?.

4. NALAZI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Prikaz nalaza istraživanja sadrži iskazana mišljenja o temeljnim vrijednostima i aktualnim problemima sociologije. U ovom poglavlju odgovori su sintetizirani i istaknuti prema sadržaju pitanja. Opširnija verzija izvornih iskaza intervjuiranih sociologa iz Zagreba nalazi se na kraju rada, u Prilogu 2. Tako je pružena mogućnost analize cjelovitih odgovora za daljnja istraživanja teme. Pojedini odgovori u ovom poglavlju su prilagođeni odnosno ograničeni zbog zaštite osobnih informacija sugovornika.

Primjerenost trenutnog stanja javnog angažmana sociologa ispitivao se kroz pitanja o mišljenjima odnosa sociologije s njihovim znanstvenim područjima istraživanja, s drugim znanostima, s javnosti i drugim društvenim akterima u Hrvatskoj. Grupa pitanja o potrebi društvenog djelovanja sociologije na oblikovanje javnog mišljenja uključuje teme poput osjećaja pripadnosti profesiji i razvoja ugleda sociologije kao znanosti i struke. Nadalje, pitanja o općoj ulozi profesije nastoje predložiti odnos sugovornika i shvaćanja vlastite društvene pozicije. Mehanizmi koji određuju društvenu ulogu sociologije uključuju elemente njezine angažiranosti, profesionalnog i društvenog položaja sociologa, kao i društvene, javne i profesionalne dimenzije odgovornosti. Posljednja grupa pitanja se odnosi na stavove sudionika o potencijalima osnaživanja ugleda i utjecaja sociologa na društvene promjene kroz konkretne prijedloge. Prikazani su i neki iskazi o očekivanjima od profesionalnog udruženja te, na kraju i mišljenja sugovornika o akcijskoj metodologiji.

4.1. Pitanja o primjerenosti stupnja javnog angažmana sociologa

Prvo pitanje:

Kako biste opisali odnos Vaše profesije i javnosti u procesu generiranja društvenih promjena u Hrvatskoj?

Sociologija, prema mišljenju sugovornika, istražuje "aktualno društvo i zajednicu u neposrednoj okolini" (sociolog mlađe d. s.¹³ s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Stoga, njezina uloga u procesu generiranja društvenih promjena "(...) ne može biti zatvorena u akademske krugove i izolirana. Veza s društvenom okolinom i javnošću je neizbježna" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Prema mišljenju nekih sugovornika, sociologija u pogledu javnog predstavljanja (...) ni(je) opremljena. (...) Često format (medijskih zahtjeva) ne omogućuje da (prenesete znanje) na način koji zapravo (...) (ne) kompromitira do čega ste došli, jer nemate dovoljno vremena, niti novinare to interesira" (sociolog starije d. s. Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Jedan od sugovornika objašnjava svoje iskustvo: "(...) (P)onekad kažemo stvari koje (...) nisu temeljene na činjenicama, nego (proizlaze iz) naše želje pot(icanja) promjen(e)" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sociolozi zato trebaju „biti oprezni da ne prekoračuj(u) puno doseg onoga što doista analizira(ju) i onoga što podaci (u interpretaciji) omogućuju" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Pojavljuju se i mišljenja poput ovog: "(Sociologija) je eksplanatorna i transformativna znanost. (...) Nudi teorijsko objašnjenje, različite interpretacije rezultata, ali ne zato da bi pojedini sociolozi gradili akademsku karijeru, nego da bi se to znanje moglo primijeniti, bilo elitama, javnom sektoru, građanima (i slično)" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Sociologinja sa sveučilišta, primjerice, postavlja pitanje: "Je li svrha razumijevanja društvene promjene da ponudi društvu mehanizme koji društvenu promjenu potiču, ne bili se onda zapravo potaknula društvena promjena?" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Javna uloga sociologije, prema sugovornici pretpostavlja „(...) pokušava(nje) povezi(vanja) uzrok(a) i posljedica(a), (pokazivajući) koji su društveni ishodi ili učinci društvenih politika i ponašanja (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta hrvatskih studija

¹³ D. s. je kratica za pojam dobna skupina. S obzirom na karakteristike intervjuiranih sugovornika, uzorak se razlikuje po ustanovi, rodu i prema dobnoj skupini, mlađoj (25-45 god.) i starijoj (45-65 god.).

Sveučilište u Zagrebu). Dodaje se i zaključak da je sociologija „multiparadigmatska znanost i bavi se posljedicama na makro, mezo i na mikro razini, zato što se bavi i društvom i pojedincem" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Iz perspektive instituta, ističe se karakter sociologije koja ima "ključnu ulogu, osim znanstvenog rada, pragmatičn(om); (...) konkretni rad na istraživanjima (...), gdje nalazi, osim znanstvenih razloga, treba(ju) involvirati javne politike" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Interpretacija sociološkog znanja je, prema jednom od sugovornika, specifičan dinamički proces koji u teorijskom smislu još nema nekih jasnih razgraničenja i treba se analizirati iz aspekta praćenja razvoja: „(...) (P)olicy analiza(ma) i analiz(om) regulacija, rade se studije definira(nja) problema (...) (koje) ukazuju(u) na (pojave) koje su ključne točke u (...) sustavu" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

Kroz intervju se opisuje viđenje razvoja identiteta sociologije, pri čemu se pojavljuju termini angažman i aktivizam. Primjerice, jedan od sociologa s instituta uspoređuje ulogu sociologije u hrvatskom društvu s potrebom za vršenjem kontroliranog pritiska prema napretku kvalitete života. Objašnjava struku kroz prizmu važne ili "(k)apilarn(e) grup(e) za pritisak, (...) (kojoj) treba šire rasprostranjena (javna) rasprava, (jer u javnosti) nema dovoljno raznolikosti u mišljenjima" (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu). Jedini sugovornik s privatnog instituta odgovara iz perspektivom vlastitog znanstvenog područja sociologije: "(...) (U) društvenom kontekstu (struka može) b(iti) tvornica analitike i baza istraživanja. (N)udi neku analitičku podlogu, podatke koji mogu pomoći drugim organizacijama, prvenstveno u društvu, ali i šire, poput sindikata ili stručnih udruženja i lokalnih vlasti u nizu (...) važnih i ažurnih (...) ekoloških pitanja" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu). Profesionalni interes vlastitog djelovanja sugovornik shvaća politički angažiranim: „(...) (Mi smo) vrijednosno orijentirani institut. Nismo potpuno neutralni. Naravno, to se ne tiče znanstvenosti. (...) (P)održava(mo) mjere za koje smatramo da će donijeti neku ekološku, (...) okolišnu i socijalnu pravdu" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu).

Zajedničko je sugovornicima mišljenje da, kakve god njihove opće ili specifične potrebe bile, nisu unutar profesije jasno određene i usuglašene od svih članova. Rezultati pokazuju postojanje deficita u realizaciji znanstvenih ciljeva i potreba, probleme u motivaciji i zadovoljstvu

svakodnevnim profesionalnim djelovanjem, čak i kod najaktivnijih ispitanih sociologa, onih koji imaju više iskustva, bolje uvjete i više prilika sudjelovati u važnim društvenim projektima ili promjenama.

Drugo pitanje:

Prema Vašem mišljenju, kakav utjecaj ima udruženje sociologa na donošenje političkih odluka i društvene promjene u Hrvatskoj?

U sljedećim odgovorima navode se neki problemi s kojima se sugovornici susreću u odnosu s javnosti, političkom elitom, drugim institucijama i medijima: "(Trenutno), realna uloga sociologije u oblikovanju politika je vrlo mala" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Svoje mišljenje jedan sugovornik objašnjava: "(Javne politike) se najčešće ne temelje na nekim ozbiljnim analitičkim podlogama, nego se (...) pretaču u zakonske akte. Zapravo se sukreiraju u zatvorenom krugu temeljem nekih osobnih iskustava i utjecajem više ideoloških orijentacija, a manje na osnovu neke stručne ili znanstvene kompetencije" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Navode se i primjeri manipuliranja s rezultatima znanstvenih istraživanja i povezivanja sociologije s određenim ideološkim kategorijama od strane medija i političke elite „gdje je ključni moment podobnost, a ne sposobnost" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Vidljivi su problemi u međuinstitucionalnoj komunikaciji svih državnih sektora u Hrvatskoj (sociologinja mlađe d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu). Navodi se kako neki „koriste teorije i smješta(ju) u drugi okvir" pod određenim motivom osobnog i/ili političkog interesa" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Iskustva u profesiji ideološke naravi opisuje na sljedeći način: „Pritisci nisu samo institucionalni, nego (proizlaze) i iz širih (društvenih i političkih) struktura" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Slijedom toga se pojavljuju problemi nepovjerenja u znanost i javne institucije te niska razina autonomije akademije i sveučilišta. Prevladava mišljenje među sugovornicima da je potrebno više pažnje posvetiti i predstavljanju cijelog udruženja i sociologa individualno u javnosti. Mišljenja su da je „jedan od razloga zbog kojih (sociologija) nema veći utjecaj u javnim i političkim raspravama, nedostatak eksperata: „Sociolo(zi) sebe doživljavaju kao društvene analitičare prakse, koji nisu dovoljno upućeni i specijalizirani, (...) koji se ne oslanjaju na etablirana znanja subdisciplina, nego se više na pristup lamentacije. (K)ritika (tako) izgubi svrhu i

postane beskorisna" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Dakle, razvoj identiteta sociologije (u Hrvatskoj još nije) u razdoblju „sazrijevanja interdisciplinarne suradnje“ prema kriterijima koji zahtijevaju suvremeni znanstveni standardi. Takvi uvjeti bi se trebali tek postići (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Edukacija o formalnim profesionalnim procedurama sociologa u odnosu s javnošću se smatra odgovornošću udruženja sociologije, a ne samo sposobnosti svakog sociologa posebno.

Nekoliko sugovornika spominje problem sve veće nezainteresiranosti sociologa u Hrvatskoj za aktivno uključivanje u društveno djelovanje preko medija. Iskazuje mišljenje o mogućem povećanju tog broja zbog zanemarivanja i produbljivanja problema komunikacije sociologije s medijima (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Dodatnim uzrokom problema u ostvarivanju uloge sociologije jedna sugovornica smatra fenomen "(...) *publish or perish*. Da bi (se) zadržal(a) karijer(a) samo (se) objav(juje), (...) što dovodi do toga da sociolozi nemaju puno prostora i vremena za pristupanje i odnos s javnošću" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Zaključuje mišljenjem da struka u Hrvatskoj trenutno djeluje kao "(...) (sociologija) za akademsku zajednicu. Na taj način sociolozi održavaju privid vlastite disciplinarne važnosti, a sociologija, koju nitko drugi ne čita, od koje nema (šire društvene) koristi, postaje nešto udaljeno od javnosti" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Prenosi iskustvo u kojem se zajednički znanstveni radovi ne koriste uvijek u svrhu za koju su formalno namijenjeni: „ (...) (S)trategije i politike (se) rade, ne zato što postoji interes i volja, nego zato što je to direktiva EU“ (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Gotovo svi sugovornici smatraju da je sociologija „zanemarena struka“ koja ne dopire do javnosti koliko bi mogla: „U različitim politikama gdje su sociolozi neophodni, (sociologije) nema, ne prepoznaje se kao relevantna, jer se sama ne nameće i ne stvara pritisak" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Sociologija u Hrvatskoj, prema sugovornicima, trenutno nema veliki utjecaj ili, prema nekima, nikakav utjecaj na proces generiranja društvenih promjena ili aktualne političke odluke. Mnogi smatraju da uloga sociologije treba biti angažiranija, posebno u odnosu s javnosti. Često spomenuti problemi su kontinuirane prepreke institucionalnih i političkih procedura, općeg nedostatka ili nepostojanja međuinstitucionalne komunikacije, transparentnosti i suradnje važnih društvenih aktera, „ideologiziranja“ i manipulacije sa znanstvenim podacima, zatim predodžba

nekorisnosti „produkata“ sociologije te problemi u financiranju istraživanja.

Treće pitanje:

Što mislite, postoji li određena i prikladna strategija uloge sociologije kao struke u Hrvatskoj?

Svi sugovornici navode da nisu upoznati s postojanjem konkretnog plana ili službene strategije profesionalnog udruženja sociologa o razvoju odnosa sociologije s javnošću. Neki od sugovornika sveučilišta smatraju kako je, „(...) teško očekivati da je (službeni plan) razvoja strategije uloge sociologije na listi prioriteta, ali možda s vremenom. (...) Za takav korak je potrebna uska suradnja s medijskim djelatnicima" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Stavovi se objašnjavaju i ovako: „Mislim da je pomalo utopijski misliti da će ikakva strategija sociološkog društva u tome pomoći. U svakom slučaju je društvo (...) mjesto (gdje) se to razmatra (...) i raspravlja" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Potrebno je istaknuti i odgovore kako bi „(s)trategija uloge (sociologije) trebala biti artikulirana kroz Hrvatsko sociološko društvo. No, nema nešto što bi bila konkretna manifestna strategija, (niti) postoji neki organizirani rad na tome" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Primjenjivost sociologije prema aktualnim uvjetima i potrebama hrvatskog društva za većinu sugovornika instituta nije zadovoljavajuća. Sugovornici s instituta navode slične iskaze: "Prvo (treba) ući u proces re-konceptualizacije sociologije (...) kao discipline pune (još neodređenih) subdisciplina u novim društvenim uvjetima" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Većina se slaže kako bi bilo korisno odrediti plan za izradu strategije društvene uloge sociologije. Neki navode kako postoji u sklopu Hrvatskog sociološkog društva "sekcija za javnu sociologiju, iako (nisu) sigurni koliko je aktivna" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Većina sugovornika upozorava na potrebu odvajanja znanstvenog od političkog javnog djelovanja i HSD kao mjesto gdje postoje namjere planiranja i organizacije javnog djelovanja sociologije.

Četvrto pitanje:

Opišite kako se osjećate u procesima donošenja političkih odluka iz perspektive profesije kojom se bavite?

Sugovornici se izjašnjavaju uglavnom da se osjećaju „nemoćno“, „nemotivirano“, „nekorisno“ ili „pogrešno interpretirano“, u odnosu s političkom elitom te često i u suradnji s medijskim djelatnicima. U Hrvatskoj, prema jednom od sugovornika, "većina sociologa nema (veliko) iskustvo (u odnosu s političkom elitom ili sudjelovanjem u političkom odlučivanju)" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Navodno postoje problemi „na svim razinama vlasti i javnih institucija“ s kojima se susreću sociolozi kada u važnim projektima i studijama: "Problem je što ministarstva uopće međusobno ne komuniciraju. (...) (Pojavljuju) se problemi, od inertnosti institucija, nezainteresiranosti administracija, do stalnih promjena politika" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Sociologinja sa sveučilišta objašnjava kako se osjeća i kakav dojam dobiva o vlastitoj struci, na primjeru javnih rasprava, bilo uživo ili preko određenog medija: "Znanost počiva na argumentima i demokratska je, a često je problem diskurs ne (prikladne) argumentacije, tema rata i osobne provokacije. Ne postoji alat kako da se zaštitimo od takvih napada i (prikaza) moći" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Iznose se i mišljenja poput sljedećeg: "Moja uloga staje nakon (pružanja) određenih preporuka. (...) No, smatram da to ovisi o osobnim i profesionalnim vještinama i volji, i koliko je (sociolog) spretan i obrazovan" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Prema sugovornicima, neki od sociologa "ne znaju kako prezentirati (svoju) temu i ne znaju kako (željeno) ući u javni prostor" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Opisuju se problemi u okupljanju i organizaciji sociologije, nedostatka vremena za adekvatnom javnom prezentacijom i pojave različitog poimanja društveno-znanstvene aktivnosti, angažmana i aktivizma. Samo dva sugovornika iskazuju mišljenje o ulozi sociologije koristeći pojam aktivizam.

4.2. Pitanja o potrebi društvenog djelovanja sociologije kao struke na javnost, osjećaja pripadnosti i ugleda

Peto pitanje:

Smatrate li da je potrebno i kako mislite da biste mogli pridonijeti u izradi koncepta suvremene uloge sociologa u Hrvatskoj (određivanju temelja za kreiranje opće strategije sociologije i njezinog utjecaja na društvene promjene)?

Svi sugovornici istraživanja odgovorili su kako smatraju da je potrebno odrediti i izraditi suvremeniji koncept uloge sociologa u Hrvatskoj: "Ako želite kolektivno djelovati, onda morate imati organizaciju koja je dobro posložena. Mi takvu (još) nemamo" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za društvene znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Ovaj sugovornik smatra da, prema vlastitom položaju unutar struke i statusu sociologije općenito u Hrvatskoj, može puno više doprinijeti svojim znanstvenim radom nego „mobilizacijom ljudi“ (sociolog mlađe d. s. s Instituta za društvene znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Izdvojeno je i mišljenje koje mnogi sugovornici s instituta dijele: "Treba se aktivno uključiti, argumentirano zagovarati te (...) angažirati se znanstvenim rezultatima i jačim prodorom u javno mnijenje" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Šesto pitanje:

Što mislite, kakve su potrebe društva i javnosti u vezi dostupnosti društvenih znanosti i njezine primjene u svakodnevnom rješavanju problema?

Na temelju iskustva rada u sociološkim istraživanjima, sugovornici primjećuju vlastite i javne potrebe za razvojem kvalitetnije komunikacije i prezentacije te veće transparentnosti sociologije u odnosima s okolinom. Dakle, odgovori ukazuju da postoji potreba istraživanja i općih i specifičnih interesa i potreba sociologa, ali i javnosti. Kritička i analitička uloga sociologije se određuje najvažnijim čimbenicima predodžbe sociologije u javnosti. Zbog toga je i informativna uloga sociologije te opća „(d)ostupnost (perspektiva) znanosti, važna javnosti" (sociolog starije d. s. Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sugovornici s instituta društvenih istraživanja uglavnom navode: „Treba poboljšati institucionalni okvir u kojem sociologija postaje konkurentna znanost. (...) (J)avnosti je potreban iskorak (iz predodžbe) društvenih znanosti marksističkog diskursa te se

treba(ju) nadopuniti studijama koje se oslanjaju na metodološki individualizam, interpretativne, postkolonijalne teorije itd." (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). U skladu s navedenim odredbama je, stoga, potrebno više promovirati sociologiju kroz njezinu primjenjivost, korisnost u rješavanju problema u društvu. Prema odgovorima svih sugovornika, prepoznaje se izražena potreba za većom dostupnosti usluga sociologije spram javnosti, posredno i neposredno kroz medijski prostor pomoću jasnog i razumljivog diskursa.

Sedmo pitanje:

Je li Vam važan ugled znanstvene institucije društvenih istraživanja i sociologije i je li se osjećate kao dio "većeg sustava" organizacije?

Među odgovorima uočavaju se poneke razlike u shvaćanju okvira i dosega profesionalnog ugleda. Iz određenih odgovora uočava se osjećaj izoliranosti popraćen s osjećajem rezerviranosti prema okupljanjima sociologa. No, većina odgovara nalaže da postoji osjećaj pripadnosti većoj organizaciji u sklopu Hrvatskog sociološkog društva. Neki sociolozi sa sveučilišta navode mišljenja o aktualnom ugledu profesije poput sljedećeg: "Mi smo prepoznati kao profesija. Je li naš ugled velik ili malen, ne mogu procijeniti. (...) Nije mi to bitno, ali mi je bitno mariti kako se predstavljamo, da smo odgovorni, da govorimo o činjenicama. Ne razmišljam puno o tome" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Jedna od sugovornica sveučilišta ostavlja utisak mišljenjem: "Naravno da mi je (ugled) važan. Kako mi ne bi bilo važno nešto čime se bavite (...) (K)ao što pojedinac može podignuti ugled institucije, tako i institucije nose sa sobom težinu" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Prema odgovorima jedne sugovornice, dio odgovornosti za ugled sociologije nalazi se u naznakama stanja „pasivnosti“ od strane znanstvenih djelatnika u području pojavnosti sociologije: "Ne postoji konkretno učenje o prezentaciji, retorici i tim vještinama da znanost približi važne spoznaje javnosti, da dođe do svih, da nema privilegiranih, da nije samo za studente i druge znanstvenike" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Osjećaj uključenosti u strukovno udruženje sljedećeg sugovornika je nešto drugačiji od ostalih intervjuiranih sociologa, što se može primijetiti u odgovoru: "Primarno kao član zajednice se (blisko) osjećam s ljudima s kojima surađujem u istraživanjima. Za mene je znanost internacionalna grupa ljudi, ne nužno sociologa, koja se bavi stvarima koje su meni zanimljive"

(sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Jedan od sugovornika navodi kako se "ne bavi pravom sociologijom, nego više interdisciplinarnom znanosti" te da se „za društveni angažman“, koji povezuje s osjećajem pripadnosti, „ne može nikog prozivati. To je dobrovoljna stvar" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu).

Budući da znanstvenici imaju izraženo obilježje individualizma i surađuju s raznim znanstvenim područjima i temama, u nekim slučajevima se ne slažu u značenju svrhe dubljeg razvoja profesionalnog zajedništva. Također, zbog prethodnih iskustava opisanih kao „ideološki pritisci“, često ne prepoznaju izravnu i konkretnu korist od udruživanja u odnosu s javnošću, osim publikacija, uglavnom namijenjenih akademskoj zajednici. Opet, smatraju da individualistički stav ne bi trebao negativno utjecati na suradnje unutar i van sociologije. Zaključak nekih sugovornika je da bi sociologija trebala sociolozima omogućiti mehanizme razvoja svih vrsta interaktivnih odnosa.

Osmo pitanje:

Osjećate li da posjedujete mogućnost utjecaja na važne društvene promjene? Molim Vas da obrazložite odgovor!

Pri prezentaciji društvenih problema u kontekstu aktualne stvarnosti, kao i pri donošenju važnih odluka, često izostaje „znanstveno utemeljena argumentacija“. Sociolozi, u ulozi znanstvenika, mišljenja su kako bi njihov profesionalni rad mogao pridonijeti boljem i dubljem razumijevanju društvenih promjena pa posljedično i donošenju kvalitetnijih odluka. Određen stupanj nezadovoljstva koji su sugovornici iskazali, proizišao je iz „osjećaja odvojenosti“ ili određene distance sociologije od mnogih aktualnih društvenih promjena. Na to pitanje osvrnuli su se ipak više sociolozi s instituta, ali se slični motivi pojavljuju i kroz mnoge odgovore sociologa sa sveučilišta: „(Z)bog sustavnih i ideoloških prepreka, (djeluje kao da) ne(ma) načina kako utjecati na generiranje društvenih promjena osim kroz rad u lokalnoj zajednici (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Stav o nedovoljnoj javnoj prisutnosti sociologije i njezinom preuskom dosegu utjecaja u procesima generiranja društvenih promjena izražen je na temelju osobnih iskustava sugovornika i njihovih interakcija s drugim znanstvenicima i društvenim akterima u Hrvatskoj.

4.3. Pitanja o općoj ulozi sociologije kao profesije u odnosu na shvaćanje vlastite uloge i dimenzijama javne profesionalne odgovornosti struke te o javnom angažmanu znanosti

Istraživanje je rezultiralo s velikom količinom podataka te se može uočiti kako su neki dijelovi već prethodno navedeni. Radi toga se iduća pitanja grupiraju.

Deveto i deseto pitanje:

Smatrate li da su stručni alati kojima raspolazete (instrumenti) adekvatni za rješavanje društvenih problema u Hrvatskoj i Vašoj lokalnoj zajednici?;

Kako ste konkretno pridonijeli rješavanju nekog određenog problema kojim ste se bavili u kontekstu Vašeg područja istraživanja

Neki sugovornici odgovaraju kako ne posjeduju alate za procjenjivanje vlastite učinkovitosti, utjecaja ili ishoda projekata. Većina sugovornika koja se upustila u procjenu vlastitog utjecaja smatra kako mogu primijetiti da nemaju „gotovo nikakav“ savjetodavni utjecaj na političke odluke kroz „istraživački rad“. U tom kontekstu, sugovornici sa sveučilišta često ističu pojmove javne sociologije, dok s instituta samo neki ističu pojam angažiranosti i rijetko aktivizma. Sugovornici poimaju sebe javnim osobama u izravnoj informativnoj ulozi u području javne rasprave te neizravnog društvenog djelovanja na političke odluke. Osim broja citiranih radova u znanstvenim i stručnim edicijama, sociolozi nemaju mehanizme za praćenje uspješnosti vlastitog profesionalnog djelovanja (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). U institutima se spominje nešto više postojanje nekih standardiziranih evaluacija uspješnosti, za koje se sugovornici izjašnjavaju da nisu od dostatne koristi. Treba ih sveobuhvatno razvijati više.

Jedanaesto pitanje:

Kako biste opisali, je li se osjećate blisko ili odvojeno od političkog djelovanja i političkog odlučivanja? Jeste li politički aktivni, osobno ili profesionalno?

U prethodnim odgovorima može se uočiti rezerviranost sugovornika od političkog djelovanja. Aktivizam se istražuje kao društvena pojava, ali se ne uključuje u „znanstveni pristup“ i pojam angažmane sociologije. U vrijeme intervjuiranja ni jedan sugovornik sa sveučilišta nije politički

aktivan, dok su neki s instituta u Zagrebu aktivni u političkom sustavu, ali više savjetodavno. Svi, osim jednog sugovornika¹⁴, smatraju da je primjereno odvojiti svoje znanstveno od građanskog djelovanja pa i u temama koje su za njih važne. Izdvaja se odgovor sociologinje sa sveučilišta i njeno viđenje povezanosti sociologije s političkim sistemom: "(...) (K)ao kaša u odnosu na političke promjene, ni blisko ni odvojeno. Nekad se dobije pristup u konzultativnom smislu, ovisi o vladama. Nadalje, objašnjava razloge radi kojih trenutno nema potrebu postati politički i civilno aktivna: "Kada se svrstaš prema nekoj ideologiji, diskutiraš samo iz jedne perspektive" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Mnogi sugovornici istraživanja ističu da „ne žele pripadati niti jednoj politici“ te se sami odvajaju od politike: „Meni je osobno (rasprava iz jednog kuta gledanja) uvijek bio znak za (bijeg).“ (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Dvanaesto pitanje:

Je li se osjećate moralno ili etički odgovorni za društvo i napredak ili stagnaciju u razvoju slobodnog, efikasnog i održivog društva?

Većina sugovornika je odgovorilo da se, „naravno“, osjećaju odgovornima za vlastiti rad i napredak znanosti. No, uočava se potencijalna indikacija određene višedimenzionalnosti u shvaćanju profesionalne odgovornosti sugovornika. Može se pretpostaviti da svaki sociolog osjeća odgovornost spram društva, jer je znanstvenicima upravo to motiv „zbog kojega su izabrali sociologiju kao profesiju“ (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu i mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Sa sveučilišta se iznose i mišljenja poput priloženog: "Ne opterećujem se koje su konačne posljedice mog djelovanja, jer je to izvan moje kontrole, ali osjećam odgovornost bavi(ti) (se) relevantnim pitanjima (...) i ne mogu reći da ne ulažem neki napor u promociju svojih rezultata. (...) Tako nastojim popularizirati rezultate (istraživanja), kvalitetom svog rada" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Dimenzije odgovornosti se tako povezuju s raspravama o preciznosti metodologije sociologije, a razvoj stanja društva se opet često kontekstualno povezuju s odnosom prema politici i pritiscima ideološke prirode. Problemi u metodologiji sociologije u velikoj su mjeri odgovoreni vezano za temu vrijednosne neutralnosti, za tzv. sukob metoda: „Ne možete svaku metodu na jednaki način primijeniti na sve. Pitanje je što s time

¹⁴ Pogledaj stranice 69 i 70 u Prilogu 2 na kraju rada gdje se nalaze izvorni primjer navedenog iskaza.

hoćete (i) za što ćete rezultate koristiti“ (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Nesuglasje među sociolozima opisuje se i kroz važnost dijaloga, raznolikosti sociologije i razumijevanja značenja istraživanjem dobivenih rezultata: "Postoji shvaćanje u sociologiji da je metodologija, pogotovo kvantitativna, zapravo vrlo neobjektivna, zato što pretvara stavove i ljudske procese u brojeve. (...) (Međutim), je li razlika između slažem se i ne slažem se, točno jedan? Suvremeno društvo je izrazito naklonjeno kvantifikaciji, brojevima s jedne strane, s druge strane predviđanjima", što sugovornica ne smatra prihvatljivim pristupom za sociologiju (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Sugovornici slično zaključuju da adekvatna analiza i interpretacija društvenih pojava treba „(...) imati (brojnija) istraživanja, teorijski i empirijski uvid" (sociolog starije d. s. Pravnog fakulteta u Zagrebu).

Odgovori navode dojam suglasja sociologa o važnosti etike i pridržavanju znanstvenih standarda u profesiji. Međutim, kod nekih sugovornika postoje sadržajne indikacije da su više ili manje prihvatljivi izravni i neizravni pristupi primjene i prezentacije struke. Osim toga, većinu sugovornika, osim nekorištenja njihovih istraživanja, zabrinjava sve češća pojava manipulacije njihovim i drugim znanstvenim podacima i znanjima iz sociologije. Nekolicina sugovornika, posebno oni mlađe skupine, zagovara aktivno sudjelovanje u društvenom i javnom životu, smatrajući da ono ne mora automatski podrazumijevati odmak od objektivnosti njihovih istraživanja. Drugi sugovornici objašnjavaju kako je „ravnodušniji“ dojam proizašao možda iz specifičnog područja sociologije koji ne zadire izravno u javni prostor profesionalne odgovornosti. Također, navode i da je njihova predodžba sociologa kao skupine proizašla iz kontinuiranih problema s ideološkim pritiscima i preprekama (izraženo riječima sugovornika) te s održavanjem nefunkcionalnosti nekih procedura institucija. Ideološke prepreke određeni sugovornici nazivaju „nepremostivima“ jer ugrožavaju temelj svrhovitosti odnosno primjenjivosti sociologije u Hrvatskoj.

Trinaesto pitanje:

Smatrate li da sociologija treba preuzeti aktivnu ulogu u procesu generiranja društvenih promjena u hrvatskoj?

Iako svi sugovornici, više ili manje, zagovaraju aktivnu ulogu sociologije, jedna sugovornica se istakla odgovorom mišljenja o potencijalnim uzrocima trenutnog stanja „pasivnosti“ struke: "(Razlog je) strah od kompromitiranja (znanstvenih kriterija) i vrijednosti te gubitka vrijednosne neutralnosti

(pri istraživanju). Loše je ako se to koristi kao izlika ili paravan da se (sociolozi) ne uključe u društvo" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Aktivnija uloga se može postići većim brojem istraživanja, obradama važnih i aktualnih tema, većim brojem „narudžbi“ i kvalitetnijim sustavom financiranja znanstvenih projekata te povećanjem interesa medija za te radove (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

Četrnaesto i petnaesto pitanje:

U kakvim projektima sudjelujete trenutno i zašto ste ih izabrali kao relevantne društvene pojave u kontekstu Hrvatske;

Kako biste opisali svoj položaj u instituciji u kojoj ste trenutno zaposleni?

Navedena pitanja zadiru u subjektivne dojmove i profesionalni život svakog od sugovornika. U tom kontekstu svi sugovornici nabrajaju neke sustavne, financijske, institucionalne i komunikacijske probleme. Najveći naglasak stavlja se na potrebe međuinstitucionalne transparentnosti i suradnje koja, zbog ideoloških ili interesnih razloga, posebno u nacionalnim projektima, neefikasno funkcionira. Sadašnji položaj većinom sugovornici opisuju kao djelomično zadovoljavajući. No, nemaju velika očekivanja od javnih ustanova općenito i udruženja u smislu poboljšanja profesionalnih uvjeta koje ocjenjuju kao nedovoljno prikladne u odnosu na potrebe i međunarodne standarde. Mnogi sugovornici sa sveučilišta navode kako, s obzirom na svoja individualna znanstvena postignuća, imaju slobodu biranja tema te se ipak osjećaju profesionalno relativno „ispunjeno“. S instituta se primjećuje nešto veći naglasak na značaj institucionalnog, a ne samo osobnog ili individualnog, profesionalnog identiteta.

4.4. Stavovi sudionika o potencijalima u osnaživanju ugleda, utjecaja i moći djelovanja udruženja sociologa na javnost i društvo te o eksperimentalnoj akcijskoj metodologiji.

Šesnaesto i sedamnaesto pitanje:

Znate li što su akcijska istraživanja?;

Ako Vam je poznata njihova primjena, kakvo je Vaše mišljenje o toj vrsti metodologije u odnosu na aktualiziranje suvremene uloge sociologije?

Sugovornici iz ustanova uglavnom dijele mišljenje da su akcijska istraživanja i eksperimentalne metode „sad(a) (zastupljene) vrlo malo, a prije (ih) nije ni bilo, dok su u (...) Europskoj uniji (trendovi u društvenim znanostima)" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Problemi akcijske metode se vežu za shvaćanje vrijednosne neutralnosti, vjerodostojnosti i nepredvidivosti ishoda istraživanja radi involviranja znanstvenika u istraživački proces (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu). Zato se akcijska istraživanja smatraju nedovoljno razvijenom eksperimentalnom metodom u Hrvatskoj, da bi se mogla proklamirati kao precizna i znanstvena. Većina sugovornika iz ustanova nije dovoljno upućena u akcijska istraživanja. Iako ih uglavnom nisu do sada koristili, neki od sugovornika smatraju akcijsku metodu potencijalno korisnom, posebno u razvijanju odnosa s javnošću te kao podrška meta sociologiji (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu).

Osamnaesto pitanje:

Kakvu bi Vi konkretnu strategiju sociološkog društvenog djelovanja u Hrvatskoj željeli odrediti kao pripadnik društvene zajednice sociologa?

Svi sugovornici ističu važnost razvoja informativne i obrazovne uloge sociologije spram javnosti, medijskih djelatnika i političke elite. Jedna od sugovornica iznosi viziju potrebe djelovanja udruženja kroz projekte i istraživanja javne uloge sociologije „po participativnom modelu (gdje bi) se svi sociolozi izjasn(ili) o ulozi i sudjel(ovali) u formiranju“ udruženja i protokola. Zatim, navodi da bi općenito više u „projekte trebalo uključiti studente i lokalne zajednice" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta Političkih znanosti u Zagrebu). Plan za razvoj bolje predodžbe sociologije

u javnosti nešto dublje predlažu sugovornici s instituta: "Sociologija kao struka bi "(t)rebala promijeniti trenutnu ideologiziranu ulogu, (ako želi pronaći aktualnu) svrhu te postati, u pravom smislu, interpretativna znanost" (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Iskazana je i potreba razvoja unutarnjih odnosa sociologije od pojedinih sugovornika, "(...) da bi se uistinu osjećali di(jelom) zajednice" (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu).

Devetnaesto pitanje:

Što očekujete od sociološke zajednice kao njen član?

Od zajednice sociologa kao službene organizacije struke očekuje se slijedeće: "Da (zajednica) postane ozbiljnija spram vlastite struke" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Zanimljivi su neki odgovori sa sveučilišta: „Profesionalni problemi sociologije kao struke u Hrvatskoj (su) nešto što većinu sociologa ne zanima dovoljno da bi se oko toga angažirali, ne vide u tome neku posebnu potrebu" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sugovornici uglavnom očekuju od udruženja učestalo i primjereno javno „(...) djel(ovanje) zajednice sociologa da (bi) se kren(ulo) s nekakvim postupcima formalnije (odredbe) i organizacije“ djelatnosti u svrhu njezine popularizacije (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu). Sugovornici s instituta navode očekivanja „(...) od sociološke zajednice i od Hrvatskog sociološkog društva da se prvenstveno češće okuplj(a)" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). "Kao pripadnic(i) društvene zajednice sociologa" neki sugovornici očekuju da se za članove udruženja odredi strateški cilj i dugoročni plan razvoja sociologije (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Jedna od sugovornica izjavljuje: "(...) (O)čekujem od zajednice ostvarivanje uloge sociologije u kontekstu aktualnog društva, potpun(o) javn(u) funkcij(u) (znanosti), teorijski rast, metodološku raznovrsnost te prepoznatljivost u međunarodnom kontekstu" (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Dvadeseto te dvadeset i prvo pitanje:

Što mislite, kako bi se sociologija kao struka mogla prikazati javnosti, koja je njezina uloga u Hrvatskoj?;

Što mislite da može spriječiti ili pospješiti transparentnost odnosa između javnosti i profesije sociologije u određenim važnim društvenim pitanjima?

U odgovorima prevladava mišljenje da se struka treba jasnije odrediti prema konkretnoj primjeni socioloških znanja na društvene probleme: „(...) (T)trebala bi se više nametnuti kao vrsta servisa donositeljima odluka u stručnom smislu. Ponuditi znanje i metode u nekom procesu donošenja, provođenja i evaluiranja odluka" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sljedeći sugovornik, slično drugima, iskazuje mišljenje da "(...) bi se svi (sociolozi) složili da je (javna uloga) važna, kako (se može organizirati) pomoć novinarima da budu uspješniji u (informiranju javnosti)" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Navodi se i pojam "revizorske kulture" kao sveobuhvatni naziv za procese praćenje razvoja i promjena koji uključuju "(...) komercijalizacij(u) obrazovanja, kontrol(u) kvalitete i izvrsnosti (u toku) staln(ih) promjen(a)" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Predlaže se nadzor utjecaja na društvene promjene provedbom analize napretka kroz vrijeme transformacije ili prilagodbe (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Sudjelovanje u javnosti može biti i „aktivno uključivanje u kvartovsku grupu“ odnosno u „događanja na nekom lokalnom mikroprostoru, (...) a da niste uopće član stranke" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Nekoliko puta se izjašnjava i potreba za osmišljavanjem mehanizama rješavanja problema ideoloških pritisaka i manipulacije podacima sociologije u javnosti.

5. RASPRAVA O NALAZIMA TEMELJNIH VRIJEDNOSTI I AKTUALNIH PROBLEMA SOCIOLOGIJE

Rezultati dobiveni intervjuiranjem sugovornika u Zagrebu su uspoređeni i kategorizirani prema sadržaju njihovog viđenja odnosa sociologije. Međutim, kako bi se preciznije moglo zaključivati o svemu navedenom, trebalo bi dalje istražiti ove potencijalne indikacije odnosa čimbenika sociologije koji se pojavljuju u izrečenim stavovima sugovornika. Na istraživačka pitanja, postoje li indikacije potrebe revizije određenja uloge sociologije s obzirom na aktualne vrijednosti i probleme te postoje li indikacije potrebe revizije odnosa struke s obzirom na aktualno određenje njezine kritičke ili društveno regulativne uloge, dobiven je uglavnom potvrđan odgovor. Revizija za sugovornike znači pregled ili analiza što i kako mijenjati unutar profesionalne strukture. Možda se u više navrata spominje revizija u kontekstu dopune i usmjeravanje ka formalnom konkretiziranju primjene društvenog djelovanja sociologa u javnosti, ne nužno promjene postojećih vrijednosti. Temeljem odgovora može se potvrditi da su intervjuiranim sociolozima važni i individualni i zajednički aspekti djelatnosti.

5.1. Okvirne temeljne vrijednosti u odgovorima sugovornika

U odgovorima se pojavljuju neke indikacije u slaganju oko shvaćanja i značenja temeljnih vrijednosti sociologije. Sažeto se izražene vrijednosti od sugovornika mogu predočiti na sljedeći način: jasnoća, preciznost, relevantnost, kritika, refleksija, odgovornost, korisnost, suradnja, interdisciplinarnost te pravovremenost i primjerenost pojavnosti djelovanja sociologa. Uloga sociologije treba biti, prema mišljenjima intervjuiranih sociologa, javna, kritička i dijaloška, informativna, savjetodavna i predlagačka u ulozi znanstvene podrške društvu s konkretnim preporukama. Sadržajne sličnosti oko značenja vrijednosti u odgovorima se mogu predočiti i na sljedeći način:

- Važnost uloge kritike, dijaloga i korisnosti sociologije u kontekstu potreba javnosti, kao i važnost teorijske i empirijske analize rezultata istraživanja;
- Važnost ugleda i statusa sociologije općenito, koji je uvjetovan odnosima unutar sociološke zajednice, njezinoj reprezentativnoj sposobnosti i svim odnosima u interakciji s javnošću;
- Individualni razvoj identiteta koji ukazuje na raznolikost potreba sociologije za iznalaženjem plana odgovarajućih oblika društvenog djelovanja;
- Primjereno i oprezno reagiranje na primjenu sociologije, na pojave netočnih interpretacija znanstvenih podataka;
- Transparentnost i suradnja s drugim društvenim i prirodnim znanostima, medijskim djelatnicima te političkim akterima;
- „Odvojenost od političkog djelovanja“ za sugovornike uglavnom znači da odnos s političkim akterima treba biti na nivou koji omogućuje savjetodavnu ulogu uz zadržavanje znanstvene objektivnosti – pojam u kojem se razlikuju viđenja intervjuiranih sociologa;
- Određivanje sveobuhvatnog društvenog djelovanja sociologa prema međunarodnim znanstvenim standardima;
- Lokalna i međunarodna suradnja je najviše izražena kao aktualna vrijednost profesionalnog djelovanja;
- Interdisciplinaran i individualistički pristup područjima istraživanja sociologije i prezentaciji znanstvenih produkata sociologa, uz potrebu za sveobuhvatnom i zajedničkom javnom prezentacijom struke.

Razlike u odgovorima sugovornika se očituju u njihovim profesionalnim karakteristikama

te u značaju koji pridaju pojedinim vrijednostima. Iskazi sociologa o vrijednostima variraju s obzirom na njihove individualne profesionalne interese i potrebe te shvaćanje uloge društvenog djelovanja. Spram samih akcijskih istraživanja, sociolozi sa sveučilišta su osjetno rezerviraniji od sugovornika s instituta. No, treba uzeti u obzir da ove razlike od nekoliko sugovornika ne mogu biti nikako značajne te nas u ovom istraživanju zanimaju samo potencijalne indikacije raznolikosti sociologije u sadržaju značenja kategorija vrijednosti koje su od sugovornika izrečene. Sugovornici navode da takav stav možda proizlazi iz preferencije opreznosti i važnosti znanstvenog kriterija preciznosti mjerenja te postizanje što višeg stupnja neutralnosti koju pruža „analitički karakter“ istraživanja. Novije metode, u koje se uključuju i spomenuta akcijska istraživanja, imaju karakter interpretativnog pristupa. Na sveučilištima postoji neka mala tendencija učestalijeg ponavljanja važnosti termina refleksije i preciznosti u znanstvenim rezultatima i ulozi sociologije, dok na institutima pojedini sugovornici navode pojam angažmana i aktivizma. Navedeno opet ne mora biti prikaz stavova svih sugovornika instituta. Iako su svi suglasni kako je preciznost i poštivanje stručnih standarda izrazito važna, sugovornici sa sveučilišta imaju možda nešto „konzervativnije“ stavove vezane za neutralnost u istraživanjima. Sugovornici navode brojna iskustva koja nalažu da su mogući negativni utjecaji političkih interesa na neutralnost njihovih znanstvenih istraživanja i edukativnih procesa. S instituta su sugovornici nešto skloniji dublje opisati slučajeve ideoloških pritisaka i prepreka, kao i u temama eksperimentalnih metoda, fleksibilnosti pristupa istraživačkoj neutralnosti i čak aktivizmu. Na sveučilištima se ističe pojam analitičke i vrijednosne neutralnosti, a na institutima razumijevajuća perspektiva i ponekad zagovaračka sociologija. Od šesnaest sugovornika samo je dvoje izjavilo da su politički aktivni.

Evaluacije znanstvenih radova, ocjenjivanje kvalitete i stupnja provedbe projekata su, prema izjavama sugovornika, „velika nepoznanica“, jer na tom planu nema sveobuhvatne strategije konkretnog sustavnog praćenja i proučavanja. Najčešće se, prema sugovornicima, akademska uspješnost sociologa prati kroz broj pisanih znanstvenih radova i navođenje izvora te poneku „standardiziranu“ procjenu. Dakle, potreba za razvojem većeg broja konkretnih službenih procedura evaluacija sociologa je zamjetna, premda se radi o samo 16 sugovornika. Po mišljenju ovih sugovornika, razvoj teme metakritike i javne sociologije trebalo bi inicirati udruženje sociologa i akademska zajednica. Većina sugovornika smatra ulogu sociologije savjetodavnom i neizravnom u odnosu na javno mnijenje, ali zagovaraju i određenu angažiranost sociološkog

udruženja kroz organizirane aktivnosti sekcije javne sociologije Hrvatskog sociološkog društva. Angažiraniji odnos s javnošću zagovaraju i neki ispitani sociolozi koji se sami ne smatraju skloni javnom predstavljanju ili jednostavno nisu u području interesa takve vrste istraživačkog djelovanja. I njima je potrebna prezentacijska i znanstvena podrška od kolega koji su bolje upoznati s medijskih konceptima te izravnije uključeni u procese odnosa s javnošću, civilnim i političkim akterima.

5.2. Iskustva sugovornika o aktualnim problemima u sociologiji

Problemi sociologije koji slijede ne mogu ponuditi predodžbu svih aktualnih problema i njihov intenzitet, ali mogu prikazati neke indikacije, shvaćanja i dojmove ispitanih sociologa u ulozi znanstvenika koji djeluju primarno na području Zagreba. Prisutne su naznake da u odgovorima da postoje izraženiji epistemološki i metodološki problemi te problemi u odnosima s okolinom. Takve pretpostavke bi se trebale preciznije istražiti, kao i dublji razlozi i specifični intenzitet ideoloških utjecaja na sociologiju koji navodno mogu uzrokovati komunikacijske probleme sa sve učestalijom pojavom manipulacije njezinim znanstvenim podacima.

Sociologija se danas nosi s pojavama raznih vrsta problema, od sugovornika u najviše primjera okarakteriziranih kao unutarnjih i vanjskih problema: organizacijskih ili sustavnih, komunikacijskih, ideoloških i financijskih. Sugovornici opisuju probleme društvenog ugleda u kontekstu odnosa sociologije s članovima struke, medijskim djelatnicima i javnosti, drugim znanostima te političkim akterima. Postoje problemi u interpretaciji, dostupnosti i transparentnosti rezultata istraživanja, broju istraživanja, kvaliteti realizacije socioloških projekata i korištenju znanstvenih prijedloga i podataka u njima primjerene svrhe. Slijedi popis sustavnih problema sociologije koji u odgovorima sugovornika više ili manje pojavljuju unutar struke, ali imaju i važne implikacije na vanjske odnose struke. Sugovornici navode obilježja aktualnih problema sociologije iz perspektive sociologa kao pripadnika skupine znanstvenika u Hrvatskoj:

- Epistemološki problemi se odnose na nesuglasja i nejasnoće pri određenju vrijednosti sociologije i njezinog konkretnog društvenog djelovanja. Između ostalog, pojava ovih razlika u shvaćanju vrijednosne neutralnosti reflektira se na djelovanje sociologa, na primjerice odabir metode istraživanja. Nejasno određenje sveobuhvatnih kategorija sociologije kao profesionalnog udruženja, uključuje definiranje njezinih općih i specifičnih vrijednosti, kao i svih vrsta znanstvenih pristupa posebnih sociologija. Istaknuto je i viđenje problema neprimjerenosti trenutne odredbe strukovne primjene sociologije suvremenim međunarodnim znanstvenim standardima i kulturološkim uvjetima hrvatskog društva, ali i aktualnim interesima i potrebama svih članova udruženja. Navodi se i nedostatak istraživanja u praćenju djelovanja i evaluaciji struke, odnosno nejasno određenje vrsta mehanizma mjerenja i javnog djelovanja sociologa s obzirom na vanjske i unutarnje potrebe

sociologije. Govoreći o potrebi podizanja stupnja relevantnosti i kvalitete znanstvenih radova iznesena su mišljenja o potrebi uspostave kriterija kvalitativnog ocjenjivanja. Uspostava mehanizama kvalitativnog ocjenjivanja radova mogla bi doprinijeti pravednijoj valorizaciji te aktivirati pasivnije dijelove sociološke zajednice;

- Individualizam se može tumačiti kao obilježje autentičnosti znanstvenika. No, kada je previše izražen, prema mišljenju mnogih sugovornika može imati negativan utjecaj na društvenu percepciju sociologije i unutarnje odnose. Iskazani su odgovori i neke vrste osjećaja usamljenosti i nepripadanja udruženju sociologa kao profesionalnoj organizaciji ili zajednici, iako su članovi udruženja. Zabilježene su pojave neformalnih okupljanja znanstvenih kružoka unutar sociologije, ali i interdisciplinarno, koji djeluju kao „lonely riders“. Opis koji ilustrira prisutnost izražene karakteristike individualizma sociologa u Hrvatskoj, u drugu ruku i važnost potrebe za suradnjom s drugim znanstvenim područjima. Ipak, u suštini svih odgovora sugovornika je uvjerenje kako je njihov individualizam prirodno obilježje intelektualaca i znanstvenika, koji ne isključuje suradnju s drugim znanstvenicima i znanstvenim područjima. Individualizam, koji omogućuje „raznolikost i kreativnost“ znanstvenika uz poštivanje znanstvenih okvira, ne bi trebao negativno utjecati na potrebu zajedničkog organiziranja i djelovanja;
- „Elitistički pristup sociologa“ se uglavnom odnosi na odgovore uočenog javnog djelovanja opisanog obilježjima namjene prvenstveno akademskoj publici, diskursom koji je nerazumljiv javnosti;
- „Pasivnost sociologije“ u Hrvatskoj se pojavljuje u odgovorima mnogih sugovornika koji upozoravaju na sklonost nekih članova udruženja tzv. inerciji;
- Nemotiviranost sugovornika za istraživanje relevantnih predmeta u sociologiji i za neke osjetljive i marginalizirane teme znanstvenih područja, poput, migracija, ekologije, ekonomije i religije, temeljen na prijašnjim iskustvima.

U sklopu unutarnjih problema, pojavljuje se i kategorija planiranja društvenog djelovanja i javnog predstavljanja. Sugovornici navode u određivanju sveobuhvatne strategija i organizacije sociologije u Hrvatskoj sljedeće probleme:

- Nedostataka dugoročnog planiranja organizacije sociologa u aspektima većeg okupljanja i adekvatnog zajedničkog javnog djelovanja unutar udruženja;
- Usamljenosti i osjećaja nepripadanja udruženju sociologa kao profesionalnoj organizaciji ili

zajednici u nekoliko slučajeva;

- Nedovoljne prisutnosti sociologa na profesionalnim događanjima, primjerice, susretima udruženja, znanstvenim konferencijama ili u suradnji s političkom elitom;
- Nepostojanja kritičke interesne mase i znanstvenog kadra drugih stručnjaka i znanstvenika za suradnju na određenim aktualnim društvenim temama u neposrednoj okolini;
- Nedostatka vremena za podizanje kvalitete prezentacije vlastitog profesionalnog djelovanja i potreba sugovornika za podrškom udruženja u ostvarivanju javne uloge struke;
- Relativno niskih kriterija i malih mogućnosti za znanstveno napredovanje u Hrvatskoj;
- Nezadovoljstva trenutnim mogućnostima daljnje edukacije znanstvenika i visokih stručnjaka nakon formalnog obrazovanja, radi čega većina sugovornika odlazi izvan Hrvatske.

Pri osvrtu na unutarnje probleme, sociolozi s Filozofskog fakulteta i s Fakulteta političkih znanosti naveli su u odgovorima najviše primjera. Iz rezultata može se protumačiti kako su navedeni problemi posljedica djelomično „ideološke“ i „metodološke“ razdiobe sociologa među sobom, koja proizlazi iz različitosti područja istraživanja i spomenutog procesa fragmentacije sociologije.

Nadalje, u području navedenih vanjskih odnosa sociologije, izdvajamo viđenja sugovornika o kontekstu uvjeta, dojma i predodžbe koju struka ostavlja u znanosti i hrvatskoj javnosti:

- Nekorisnosti sociologije u rješavanju konkretnih društvenih problema u Hrvatskoj;
- Općeg manjka nekih vrsta znanstvenih i istraživačkih iskustava i kompetencije sociologa u Hrvatskoj, kao i nacionalnih te međunarodnih znanstvenih suradnji sociologije.
- „Nedostatak kritičkog pritiska“ sociologije na institucije i važne društvene i političke aktere se shvaća kao pomanjkanje vidljivosti ili pojavnosti djelatnosti sociologije u Hrvatskoj, kao manifestacija aktualnog stanja primjenjivosti sociologije;
- Niskog statusa sociologije spram drugih znanosti i važnih društvenih aktera i skupina u Hrvatskoj. „Deficit općeg statusa sociologije i kvalitete znanstvenih produkcija“ odnosi se na veliki broj odgovora o promoviranju neaktivnih sociologa unutar profesije, što navodno može pridonijeti smanjenju ugleda sociologije;
- Nezadovoljstvo sociologa trenutnim društvenim položajem i statusom sociologije u odnosima s javnosti, političkim akterima i medijskim djelatnicima;

- Nedovoljna suradnja sociologije s drugim institucijama, ministarstvima i u odnosu s drugim društvenim akterima kao što su medijski djelatnici, civilno društvo i politički akteri;
- Nekonkretnost i nedovoljna vidljivost potencijalne koristi primjene socioloških otkrića u svakodnevnom životu;
- Nepovjerenje u znanstvene i državne institucije u Hrvatskoj, iz perspektive intervjuiranih sociologa, drugih znanstvenika i javnosti;
- Netransparentnost protoka informacija u komunikaciji među javnim institucijama, ministarstvima i u odnosu s medijima te „političkom elitom“;
- Smanjenje autoriteta društvenih znanosti, prema sugovornicima, može biti povezano s kvalitetom znanstvenog profesionalnog rada;
- Problem teme autorskih prava u Hrvatskoj na području društvenih znanosti – bilježe se pojave korištenja podataka socioloških istraživanja bez dopuštenja njihovih autora;
- Parcijalna uključenost sociologa i slaba vidljivost rezultata njihovog rada u javnosti. Prema nekim sugovornicima, parcijalna uključenost sociologa može dovesti do „većeg javnog prostora“ drugim „interesnim skupinama“ za nereguliranu interpretaciju znanstvenih podataka dobivenih sociologijom;
- Nezainteresiranost za relevantne predmete istraživanja u sociologiji zbog učestale pojave ideološkog etiketiranja i zlorabljenja znanstvenih informacija od raznih društvenih aktera. Pojava kontinuiranih prepreka, okarakteriziranih kao ideoloških, postaje dijelom svakodnevnog profesionalnog djelovanja sociologa u Hrvatskoj i koncepta normalnih uvjeta društvene okoline struke;
- Nepostojanje mehanizma i strategije unutar sociologije za odgovor ili suprotstavljanje zloupotrebi termina i manipulaciji znanstvenim podacima. Ne postojanje učinkovitog profesionalnog protokola za reakcije na pogrešne interpretacije djelovanja sociologije u društvu. „Učinkovitost sredstava intimizacije“ određenih društvenih skupina u javnom prostoru se u nekoliko navrata povezuje sa smanjenjem motivacije sociologa i ukupne pojavnosti sociologije u medijima i javnosti;
- Problemi u odnosu sociologije s političkim akterima se odnose na odgovore da je aktivno uključivanje sociologa u promjenu i kreiranje politika gotovo „nepoznata praksa“ u Hrvatskoj. U odgovorima se stvara utisak preventivnog očekivanja neuspjeha projekata u kojima sociologija sudjeluje znanstvenim preporukama kao podrška u kreiranju politika. Izraženo je

zanemarivanje mišljenja, projekata i predložaka rješenja sociologa u Hrvatskoj.

- Problemi u odnosu sociologije s medijima se u najvećem broju odgovora primjećuju u pojavama medijske manipulacije s podacima istraživanja sociologije ili njihovo maliciozno, nestručno i neargumentirano tumačenje. Dapače, osjećaj nemoći u suprotstavljanju manipulacijama kojima mediji prenose znanstvene poruke rezultirao je smanjenjem motivacije i profesionalne ambicioznosti. U tom smislu se razmišljalo o odgovarajućem vidu specijalizacije u struci za odnose s javnošću u obliku sekcije javne sociologije koja bi uključivala medijska istraživanja i prezentaciju sociologije.
- Problemi financiranja sociologije u odgovorima sugovornika nisu posebno isticani zato što ni pitanja nisu ulazila dublje u financijski aspekt. No, više je puta ukazano kako se pojavljuju mnogi problemi vezani za nedostatnost sredstava, sponzora i podršku državnih tijela, što ne očekuju da će se promijeniti. Sociolozi vlastitu profesionalnu ulogu drugačije shvaćaju od njima evidentne javne predodžbe i nastoje se prezentirati kao stručni interpretatori nekog znanstvenog područja sociologije, čak i u slučaju aktivističkog zagovaranja važnih društvenih reformi.

Iz perspektive sugovornika istraživanja, komunikacijski problemi i problemi ideološke prirode se odnose na iskaze kako je sociologija u Hrvatskoj od populacije shvaćena više kao lijeva i aktivistička profesija, pretežito zbog progresivnog i reformističkog načina mišljenja i djelovanja. Sociološki znanstveni ciljevi su često u konfliktnom odnosu s političkim interesima. Stoga, sociologija ne samo da proučava nejednakosti i pojavu konflikata kao društvene pojave, već i djeluje u društvu unutar konfliktnih odnosa kao aktivni sudionik procesa društvenih promjena. Posebno je ispitanim sociolozima važna jasna odredba konkretnih kriterija profesije, čini se najviše zbog učestale prisutnosti „ideoloških pritisaka“ i „manipulacije znanstvenim podacima“. Prema odgovorima sugovornika, nedostaje razvoja u gotovo svim aktualnim vrstama metoda istraživanja u sociologiji; kvantitativnim, kvalitativnim, longitudinalnim, miješanim, komparativnim i eksperimentalnim metodama. Oko teme akcijske metode nedostaje upoznatosti, jasnog profesionalnog stava, razvoja i istraživanja. Iako su podvojena mišljenja o trenutnoj „znanstvenosti“ i potencijalu razvoja metode, zabilježeni su i neki odgovori koji ostavljaju utisak da postoji određena znatiželja i interes za korištenjem akcijske metode u Hrvatskoj. Nepredvidivost implikacija eksperimentalnih metoda kao što su akcijska istraživanja, smatra se jednom od aktualnih kontroverza u sociologiji.

5.3. Ograničenja i doprinosi istraživanja

Odaziv, viđen iz aspekta predmeta istraživanja, je relativno zadovoljavajuće proporcionalan zahtjevima planiranog uzorka. Međutim, u odnosu na širinu teme istraživanja, mali uzorak može predstavljati važno ograničenje. Najveći odaziv je u sveučilištima bio na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i na Hrvatskim studijima (3+2), dok je najmanji na Pravnom fakultetu i na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu (1+1). S instituta društvenih istraživanja, odaziv je bio najveći s Instituta za razvoj i međunarodne odnose, Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu i s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu (2+2+2). Najmanji odaziv na sudjelovanje u istraživanju je pak s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu (1), uzimajući u obzir da je karakteristično za posebna područja, poput migracija, ekonomije i ekologije, manji broj djelatnika sociologa od većih instituta dulje strukovne tradicije. Dobiveni rezultati istraživanja su temeljeni na mišljenjima pojedinih slučajeva, te se zato ne mogu smatrati preciznim i sveobuhvatnim stavom svih sociologa u Zagrebu ili Hrvatskoj. Budući da je u intervjuima sudjelovala samo nekolicina djelatnika sveučilišta i instituta u Zagrebu, njihova mišljenja ne mogu izraziti stav cijele ustanove. Dobiveni rezultati se zato mogu interpretirati samo u kvalitativnom smislu, pružiti uvid u shvaćanje njihovih individualnih i zajedničkih vrijednosti i problema koje dijele u obnašanju profesionalnih aktivnosti. Najveće ograničenje istraživanja stoga predstavlja izostanak postizanja ikakve regionalne zastupljenosti i nemogućnost generaliziranja dobivenih rezultata.

Kvaliteta dobivenih odgovora se temelji na dubljem razumijevanju čimbenika sociologije, shvaćanju aktualnih vrijednosti i problema te na relativno visokom nivou kompetencija odabranih sociologa i institucija u kojima djeluju, kao i relativno pokrivenoj raznolikosti uzorka. Možda najvažnija potencijalna prednost dubinskog istraživanja mišljenja i shvaćanja vrijednosti i problema sociologa leži u razumijevanju procesa razvoja dijaloga o javnom predstavljanju sociologije. Prednosti istraživanja mogu biti doprinosi razvoju planova za daljnje istraživanje ovih nalaza i rad na motivaciji, stvaranju edukativnih, refleksivnih i regulatornih sposobnosti unutar službenih procedura sociologije.

6. PREPORUKE ZA MOGUĆE UNAPRJEĐENJE PREDODŽBE SOCIOLOGIJE U HRVATSKOJ JAVNOSTI

U svrhu praćenja razvoja unutarnjih i vanjskih odnosa sociologije, sugovornici predlažu sljedeće: veću brojnost i kvalitetu izgradnje teorija i metoda u razvoju sociološkog znanja, zatim i jasnije prezentiranje već usuglašenih temeljnih obilježja identiteta i kriterija profesionalnog udruženja u javnosti. Predlaže se pridonositi većem medijskom prostoru za sociologe, većem lokalnom sudjelovanju, zatim i većem broju zaposlenih sociologa u važnim društvenim projektima. Potrebno je više i dublje istraživanje razvoja i rad na motivaciji sociologa za strukovnim okupljanjem i prezentiranjem u Hrvatskoj, kao i djelovanje na izgradnji povjerenja u struku i popularizaciji sociologije, transparentnosti i suradnje s drugim znanostima, civilnim sektorom, medijskim djelatnicima i političkim akterima. Stoga treba konkretnije aktivirati sekciju javne sociologije zadužene za medijske analize i prezentaciju sociologije i sociologa. Navodi se i potreba za kvalitetnijim obrazovanjem, razvojem karaktera interdisciplinarnosti i istraživanja važnih, aktualnih, ali i marginaliziranih tema. Predlaže se razvoj svih metoda, najviše eksperimentalnih, komparativnih, miješanih te participativnih istraživanja u kojima se javnost više uključuje u znanstvena okupljanja i događaje javnog interesa. Navode se i preporuke razvoja organizacije i formalnog određenja sociologije kroz službene i legitimne procedure. Za sugovornike to znači više službenih profesionalnih kategorija javnog djelovanja sociologa. U nekoliko navrata se predlaže osmišljavanje mehanizama i preventivno planiranje kako će se sociologija nositi s kontinuiranim i učestalim ideološkim pritiscima i aktivističkim predodžbama. Kontinuirana evaluacija razvoja utjecaja, značenja i raspršenosti sociologije kao znanosti i profesije u kontekstu neposredne okoline određuju oblikom potrebe razvoja metasociološkog pristupa. Mnogi zastupaju više većih istraživanja, kreiranja baza statističkih podataka te kvalitativnih potkrjepa postojećih kvantitativnih istraživanja u sociologiji.

7. ZAKLJUČNE POSTAVKE

U ovom diplomskom radu nastojalo se dublje razumjeti kritičku ulogu suvremene sociologije u Hrvatskoj i potencijale strukovnog razvoja u interaktivnim odnosima. U prvom dijelu rada iznesene su teorijske osnove na kojima se zasniva kritički i dijaloški pristup temi i empirijskom istraživanju stavova dobivenih intervjuiranjem sociologa iz Zagreba. U trećem dijelu rada su iz odgovora sugovornika sistematizirane aktualne vrijednosti i potencijalni problemi te prijedlozi za unapređenje javne predodžbe i odnosa unutar sociologije. Na temelju ovog rada, može se zaključiti indikativno postojanje potrebe za jasnijim određenjem sveobuhvatne i specifične primjenjivosti uloge sociologije, njezinih interaktivnih odnosa i u skladu s time, konkretnih procedura. Prema odgovorima sugovornika potrebno je više istraživati koncept razvoja znanstvene profesije, njene odnose i promjene. To uključuje istraživanje razvoja uloge vrijednosti i organizacije unutar udruženja te podrške članovima struke u ostvarivanju javne uloge sociologije. Sugovornici se slažu u temeljnim vrijednostima: jasnoća, preciznost, relevantnost, kritika, znanstvena i društvena odgovornost, akumulacija znanja i iskustva, refleksija, korisnost i pravovremenost, suradnja i interdisciplinarnost profesionalnog istraživačkog djelovanja. Uloga sociologije je znanstvena, informativna, kritička i dijaloška podrška društvu. Postoje potrebe za razvojem adekvatnijeg zajedničkog i individualnog prezentiranja sociologa u javnosti. Prepoznati su problemi sociologije u odnosu s drugim znanostima, institucijama i političkom elitom, medijskim djelatnicima te s javnosti. Planiranje društvenog djelovanja sociologa se treba orijentirati prema odredbi jasne primjenjivosti sociologije na rješavanje aktualnih društvenih problema. Prema sugovornicima, javna uloga sociologije treba biti odvojena od političkog djelovanja, ipak aktivno sudjelovati u procesima društvenih promjena prema potrebama javnosti i sociologa koji ju obnašaju. Pitanje vrijednosne neutralnosti i ideoloških pritisaka ili prepreka su aktualne teme sociologije u Hrvatskoj i ukazuju na raznolikost shvaćanja uloge djelovanja sociologa koje se pojavljuju u odgovorima. Indikacije raznolikosti se odnose na razumijevanje sadržaja značenja termina aktivizam i angažman. Upućuje se u intervjuima na znanstvenu argumentaciju i dijaloški pristup u daljnjem istraživanju odnosa sociologa s medijskim djelatnicima, na popularizaciju sociologije te izgradnju jasnijeg i višeg društvenog statusa i javne predodžbe. Ugled sociologije se odražava na društveni kapital struke kao znanstvene skupine, na komunikaciju s drugim društvenim i političkim akterima te institucijama. Zato je posebnu pažnju potrebno posvetiti istraživanju razvoju odnosa sociologa međusobno te s civilnim, medijskim i političkim sektorima društva.

8. PRILOZI

Prilog 1

Okvirni protokol intervjua

Filozofski fakultet u Zagrebu

Sociologija, znanstveni smjer

Voditeljica projekta: Vanda Borelli

Mentor istraživanja: dr. sc. Krešimir Žažar

Poštovani,

u sklopu istraživanja diplomskog rada pod nazivom *Uloga suvremene kritičke sociologije kao profesije u Hrvatskoj: mogućnosti iniciranja društvenih promjena i potencijali primjene metodologije akcijskih istraživanja*, izabrani ste zbog svojeg jedinstvenog iskustva i stručnog znanja u području sociologije. Vaši odgovori mogu dati "polazišnu točku" u određivanju suvremene uloge kritičke sociologije i mogućnost sudjelovanja u unaprjeđenju vlastite profesije i njezinog utjecaja na društvo. Cilj ovog istraživanja je prikupiti podatke o ulozi sociologije kao struke te njezinom utjecaju na hrvatsko društvo. Pozornije nas interesira Vaše mišljenje kakva bi trebala biti uloga sociološke profesije i kako je prezentirati javnosti. Osobni podaci u ovom istraživanju ne predstavljaju važan faktor analize, niti će se koristiti u bilo koje svrhe nego u svrhe navedenog istraživanja i unaprjeđenja profesije sociologije. Potrebno je znati da se u svakom trenutku razgovor može obustaviti. Nadalje, Vaša anonimnost se garantira tijekom i nakon cijelog istraživanja. Vaše osobne informacije neće biti navedene u službenom istraživačkom izvješću, niti u diplomskom radu u nastajanju.

Unaprijed zahvaljujem na Vašem vremenu i suradnji!

<i>Tematski blokovi</i>	<i>Pitanja</i>	<i>Odgovori</i>
a) Pitanja o adekvatnosti trenutnog stupnja javnog angažmana sociologa:	1. Kako biste opisali odnos Vaše profesije i javnosti u procesu generiranja društvenih promjena u Hrvatskoj?	

<i>Tematski blokovi</i>	<i>Pitanja</i>	<i>Odgovori</i>
	2. Prema Vašem mišljenju, kakav utjecaj ima udruženje sociologa na donošenje političkih odluka i društvene promjene u Hrvatskoj?	
	3. Što mislite, postoji li određena strategija uloge sociologije kao struke u Hrvatskoj? Ako postoji, je li prikladna današnjim uvjetima i potrebama društva?	
	4. Opišite kako se osjećate u procesima donošenja političkih odluka iz perspektive profesije kojom se bavite?	
b) Pitanja o potrebi društvenog djelovanja sociologije kao struke na javnost i poticanje društvenih promjena:	5. Smatrate li da je potrebno i kako mislite da biste mogli pridonijeti u izradi koncepta suvremene uloge sociologa u Hrvatskoj (određivanju temelja za kreiranje opće strategije sociologije i njezinog utjecaja na društvene promjene)?	
	6. Što mislite, kakve su potrebe društva i javnosti u vezi dostupnosti društvenih znanosti i njezine primjene u svakodnevnom rješavanju problema?	
	7. Je li Vam važan ugled znanstvene institucije društvenih istraživanja i sociologije i je li se osjećate kao dio "većeg sustava" organizacije?	
	8. Osjećate li da posjedujete mogućnost utjecaja na važne društvene promjene? Molim Vas da obrazložite odgovor!	
c) Pitanja o općoj ulozi sociologije kao profesije/struke:	9. Smatrate li da su stručni alati kojima raspolazete (instrumenti) adekvatni za rješavanje društvenih problema u Hrvatskoj i Vašoj lokalnoj zajednici?	
	10. Kako ste konkretno pridonijeli rješavanju nekog određenog problema kojim ste se bavili u kontekstu Vašeg područja istraživanja? Molim Vas, navedite primjer jednog takvog projekta u kojem ste sudjelovali i objasnite zašto ste izabrali upravo taj primjer. Dakle, procijenite kakav je društveni utjecaj tog projekta na javnost? Cilj je pretpostaviti okvirni intenzitet društvenog utjecaja	

<i>Tematski blokovi</i>	<i>Pitanja</i>	<i>Odgovori</i>
	projekta iz gornjeg primjera na javnost, s obzirom na Vaše profesionalno iskustvo. Na skali od 1 do 5, procijenite intenzitet projektnog utjecaja (odnosi se na informiranost javnosti, ustvari medijske pojavnosti teme i promjeni određene prakse). Dakle, procijenite koliki je društveni utjecaj na javnost: • Izraziti • Djelomični • Umjeren • Slabi • Nikakav	
	11. Kako biste opisali, je li se osjećate blisko ili odvojeno od političkog djelovanja i političkog odlučivanja? Jeste li politički aktivni, osobno ili profesionalno?	
	12. Je li se osjećate moralno ili etički odgovorni za društvo i napredak ili stagnaciju u razvoju slobodnog, efikasnog i održivog društva?	
	13. Smatrate li da sociologija treba preuzeti aktivnu ulogu u procesu generiranja društvenih promjena u Hrvatskoj?	
	14. U kakvim projektima sudjelujete trenutno i zašto ste ih izabrali kao relevantne društvene pojave u kontekstu Hrvatske?	
	15. Kako biste opisali svoj položaj u instituciji u kojoj ste trenutno zaposleni?	
d) Stavovi o potencijalima u osnaživanju ugleda, utjecaja i moći djelovanja udruženja sociologa na javnost i društvo u cjelini:	16. Znete li što su akcijska istraživanja? 17. Ako Vam je poznata njihova primjena, kakvo je Vaše mišljenje o toj vrsti metodologije (kvalitativnog i mješovitog pristupa) u odnosu na aktualiziranje suvremene uloge sociologije?	
	18. Kakvu bi Vi konkretnu strategiju društvenog djelovanja sociologa u Hrvatskoj željeli odrediti kao	

<i>Tematski blokovi</i>	<i>Pitanja</i>	<i>Odgovori</i>
	pripadnik društvene zajednice sociologa?	
	19. Što očekujete od profesionalnog udruženja sociologa kao njen član?	
	20. Što mislite, kako bi se sociologija kao struka mogla prikazati javnosti, koja je njezina uloga u Hrvatskoj?	
	21. Što mislite da može spriječiti ili pospješiti transparentnost odnosa između javnosti i profesije sociologije u određenim važnim društvenim pitanjima?	

Prilog 2

Opširniji opis odgovora sugovornika

Viđenja sugovornika o ulozi sociologije prikazana su u citatima. Opširnijim prikazom svih značajnih odgovora od svakog sugovornika nastoji se omogućiti čitatelju detaljniji uvid u odgovore o obilježjima sociologije i raznolikosti shvaćanja njezine uloge i interaktivnih odnosa. Kroz transkripciju, analizu, tematiziranje te kategoriziranje odgovora, cilj istraživanja je prodrijeti u mehanizme utjecaja procesa generiranja društvenih promjena dubljim uvidom u poimanje društvene odnosno javne uloge i identiteta sociologa kao profesionalne skupine. Dakle, kakvo shvaćanje uloge sociologije imaju oni koji ju svakodnevno i aktivno obnašaju, oni koji su u izravnoj ili neizravnoj interakciji s institucijama, drugim znanostima, javnosti, civilnim društvom, političkom elitom i medijima. Naposljetku i kakvo je mišljenje sugovornika o međunarodnom ugledu i dojmu sociologije kao znanosti i profesije. Izabrani su jasniji i elaborirani odgovori, uzimajući u obzir, kontekst okoline sugovornika, tematsku slobodu kretanja dubinske metode intervjuja i eksplorativni odnosno izvidni karakter ovog kvalitativnog istraživanja. Nadalje su prikazani odgovori sudionica i sudionika istraživanja po ključnim tematskim cjelinama predviđenim protokolom istraživanja. Četiri tematske cjeline uključuju kategorije shvaćanja uloge, vrijednosti, problema, statusa, ugleda i odgovornosti sociologije unutar profesionalnog djelovanja i s obzirom na okolinu.

Pitanja su postavljena u skupinama od općeg prema specifičnom mišljenju o djelovanju struke gdje je naglasak na odnosu individualne i grupne predodžbe djelovanja sociologa u ulozi znanstvenika, istraživača i predavača. Zato se rad orijentira na dubinsku analizu odgovora sugovornika istraživanja, ne pokušavajući generalizirati rezultate ili odrediti strategiju sociološkog djelovanja. Nastoji se uočiti i razumjeti obrasce razvoja identiteta sociologije i sociologa, njihove temeljne vrijednosti i točke konflikata u kontekstu u kojoj se trenutno nalaze. To uključuje njihova subjektivna iskustva iz osobne perspektive jedne specifične profesije, sociologije, koja je pozamašno društveno razgranata znanost. Važno je imati priliku analizirati iskaze sugovornika iz izvornog pregleda intervjuja, kako bi se mogao dobiti i dojam tijeka njihovih misli. Sociologija se sastoji od grupe društvenih znanstvenika koji svojim shvaćanjem te javnim djelovanjem zajedno sudjeluju u etabliranju društvenog položaja i statusa vlastite profesije u Zagrebu i Hrvatskoj.

1. Tematska cjelina

Ključno je bilo saznati kako sociolozi shvaćaju odnos profesije i javnosti. Prema odgovorima, možemo primijetiti temeljne vrijednosti, probleme i konfliktne situacije društvene uloge i položaja sociologije u Hrvatskoj koje konstruiraju identitet sociologije kao znanosti i profesije. Međuovisnost razvojnih problema institucije sociologije, prema odgovorima sugovornika, su u kategorijama ideoloških, teorijskih, metodoloških, institucionalnih, organizacijskih te financijskih problema struke.

Kako biste opisali odnos Vaše profesije i javnosti u procesu generiranja društvenih promjena u Hrvatskoj?

Odgovori sveučilišta na prvo pitanje

Prvo pitanje odnosi se na shvaćanje uloge sociologije, temeljnih vrijednosti i određenih problema sugovornika u odnosu s javnosti i drugim akterima njezine okoline, poput političke elite i medija. Od troje sugovornika s Filozofskog fakulteta u Zagrebu smo dobili odgovore o ulozi kritike u suvremenoj sociologiji i njezinom odnosu spram javnosti iz viđenja znanstvenih područja sociološke teorije, sociologije politike i kulture. Sugovornici diskutiraju o prirodi sociologije, o ulozi kritičke teorije unutar sociologije te izražavaju mišljenje o trenutnom stanju sociologije kao znanosti i struke u Hrvatskoj.

Pitanje kako bi opisali odnos profesije i javnosti u procesu generiranja društvenih promjena u Hrvatskoj, prvi sugovornik odgovora kako " (...) uloga kritike ovisi o paradigmi koju zastupa" te spominje područje suvremene paradigme javne sociologije kao "uključene i angažirane" društvene znanosti (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sociologija, prema mišljenju sugovornika, istražuje "aktualno" društvo i zajednicu u "neposrednoj okolini" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Zato smatra da uloga sociologije u procesu generiranja društvenih promjena u kontekstu područja istraživanja političkog sistema "(...) ne može biti zatvorena u akademske krugove i izolirana. Veza s društvenom okolinom i javnošću je neizbježna", prema njegovom mišljenju. "Mislim da je nužno (razvijati javnu sociologiju). Ne znam kako se netko može baviti sociologijom da nije orijentirana na neki aspekt neposrednog društva oko sebe

i da ima neki dijalog s javnosti" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Što treba imati u vidu, nastavlja sugovornik: "Kakav je dijalog ovisi o područjima i o subdisciplinama, ovisi o nekoj paradigmatškoj poziciji iz koje autor nastupa i drugim (elementima njegovog znanstvenog identiteta)" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Sugovornik ističe koliko je, prema njegovom iskustvu, važno za znanstvenika promišljati o vlastitoj okolini i kontekstu kada se govori o utjecajima na odnos sociologije s javnosti. Važno je pažnju "(...) usmjer(iti) na društvenu okolinu prema istraživaču koji (ju) promatra, (jer je) okolin(a) (...) izvor tema i empirije. Povratni utjecaj je već nešto specifično u tom području, tj. kakav bi utjecaj istraživač trebao imati na okolinu" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). S druge strane, primjećuje kako postoji veća potreba i interes za jasnom ulogom sociologije u procesima političkog odlučivanja te u oblikovanju javnih politika. Primjećuju neki sugovornici kako se sociologija u tom kontekstu sve češće koristi (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Sljedeći sugovornik je odgovorio kako smatra ulogom sociologije u javnosti i društvenim promjenama, "(...) (sudjelovanje u) stvaranju nekog javnog mnijenja i pritiska koje mogu dovesti do političkih odluka. Sociologija tu kao i druge društvene znanosti, ako stvarno govorimo o znanosti, nisu opremljene niti bi se trebali previše upuštati u to. Ako ste ozbiljan znanstvenik koji želi objasniti javnosti do čega je došao, onda vrlo često format ne omogućuje da napravite na način koji zapravo (...) (ne)kompromitira do čega ste došli, jer nemate dovoljno vremena, niti novinare to interesira" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Objašnjava unutarnji konflikt s kojim se sociolozi često susreću s obzirom na željeni utjecaj poruke koja se u kratkom vremenu prenosi javnosti ili medijima: "Eventualna želja sociologa da izvrši veći utjecaj na javnost uvijek je nekako rizična. Je li to naša uloga, jesmo li preuzevši (tu) ulogu doveli u pitanje i sposobnost da budemo znanstveno objektivni. Tu sam dosta skeptičan. Moje osobno iskustvo je takvo da ponekad kažemo stvari koje ne bismo trebali reći, jer nisu temeljene na činjenicama, nego (su manifestirane kroz) naš(u) želj(u) pot(icanja) promjen(e)" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Nastavlja kako bi opisao "uvijek skliski teren" odnosno dileme s kojima se susreće u odnosu s medijima i što primjećuje iz vlastitog i iskustva drugih istraživača: "(Kad su u pitanju) društvene promjene, zahtjeva se, prema mom mišljenju, jedna dobra istraživačka karijera da bi (sociolog sam) mogao procijeniti gdje i što je potrebno, a to je populariziran znanstveni rad.

Ovo izgleda više kao cirkus" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). U suradnji s medijima sociolozi također imaju određeni status te koriste novinarima u zadovoljavanju kategorija stručnjaka s mnogim drugim područjima društvenih znanosti: "To je problem male sredine i novinari se obraćaju onima koji se bave sociologijom i psihologijom kao (kompetentnima za) analizirati apsolutno sve fenomene u društvu, što nije tako. Ima stari izraz, sociolog opće prakse. To je ok, dok se govori i komentira o nekim temeljnim principima. No, ne znači da to objašnjava specifičan fenomen" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Nakon čega sugovornik zaključuje svoj odgovor: "Zato obaveza svakog znanstvenika, a posebno društvenog znanstvenika da kao stručnja(k) pretpostavlja, (uz) obavezu informira(nja) javnost(i), (...) što smo saznali. Isto tako, biti oprezni da ne prekoračujemo puno doseg onoga što doista analiziramo i doseg onoga što nam podaci omogućuju da kažemo" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Treća sugovornica iskazala je viđenje uloge sociologije u Hrvatskoj danas u odnosu s javnosti: "Želim spomenuti Burawoyovu javnu sociologiju, gdje on ustvari postavlja osnovno pitanje: čemu sociologija, zašto sociologija i za koga sociologija? Svi klasični sociolozi imali su odgovor na pitanje čemu sociologija; ona treba imati neku konkretnu primjenu. Od Comtea preko Durkheima, Mannheima na dalje, sve je to bila percepcija sociologije kao znanosti koja treba razumjeti kako bi se moglo intervenirati. To je eksplanatorna i transformativna znanost" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sugovornica objašnjava kako sociologija može biti korisna za društvo i javnost: "Ona nudi teorijsko objašnjenje, različite interpretacije rezultata, ali ne zato da bi pojedini sociolozi gradili akademsku karijeru, nego zato da bi se to znanje moglo onda primijeniti, bilo elitama, javnom sektoru, građanima (i slično). To je ideja, recimo, Burawoya koji će onda vršiti društveni pritisak na svoju lokalnu vlast da bi se neke promjene potaknule" (sociologinja starije s d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Kako shvaća odnos profesije kojom društveno djeluje i javnosti u procesu generiranja društvenih promjena u Hrvatskoj, sugovornica je opisala: "(P)oložaj sociologije i status sociologije u hrvatskom društvu nije ni puno gori, ni puno bolji nego što je u nekim drugim zemljama. Tu mislim na države koje imaju dužu tradiciju sociološkoga rada i koje su (zato) kao discipline puno moćnije od nekih ovdje i koje su radi toga i dale veći doprinos znanosti itd." (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

S Fakulteta hrvatskih studija intervjuirano je dvoje sudionika, sugovornik i sugovornica iz područja sociološke teorije, obrazovanja i javne sociologije: "Sada više ne govorim toliko o svom idealnom mišljenju, nego po iskustvu unutar zadnjih 30 (...) godina. Sociolozi govor(e) o društvenom svijetu. Jasno je da onaj tko promatra stanicu ili molekulu pod mikroskopom isto tako može objektivno vidjeti nešto što postoji i što živi. Tako sociolog može, upravo zahvaljujući (raznolikosti područja i mišljenja u) sociologiji, objektivno sagledati društvenu stvarnost uglavnom zapažajući upravo ono što većina drugih ne vidi. To ne znači da je uloga drugih u odnosu na sociologiju manje bitna, nego je naprosto specifična zadaća sociologije" (sociolog starije d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Intervjuirani sugovornik dalje navodi postojanje potrebe za razvojem kritičkog mišljenja unutar sociologije kao znanosti i profesije: "To je, u biti, zadaća sociologije u (...) kojemu je ona ostvarila potencijale da doista, hajmo tako nazvati, sociološki predviđa. (...) Kod nas (u Hrvatskoj) je to zapravo specifično što svaka nova parlamentarna većina počinje pisati povijest od početka. To je ono što nas drži čvrsto prikovanima za dno, (...) ne (žele) primijetiti (znanost), (jer) nitko neće priznati da je u krivu. Kao da ja prvi puta uđem u učionicu kao docent i kažem, sve što ste do sad čuli o sociologiji, to ne valja (...)" (sociolog starije d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Prema sugovorniku, kompetencija sociologa je iznimno važna kako bi se njezina zadaća uspješno i kvalitetno izvršila i pratila. Želi istaknuti koliko je važno učiti sociologiju kroz autore i fakultet kako bi se zaista postigla temeljna kompetencija nekog područja. Isto tako i smatra da znanje sociologa treba nadići procese edukacije društvenog znanstvenika formalnim obrazovanjem, gdje proces samorefleksivnosti sociologa ne prestaje, nego se kroz profesionalno djelovanje dalje produbljuje (sociolog starije d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Međutim, na pitanje koliko je sugovorniku bitna egzaktnost u znanstvenim istraživanjima i jasnoća u prijenosu znanja, znači govoru i prezentaciji, odgovorio je da je "(...) zapravo iznimno bitna. Naravno da (se) ne može uvijek ostati do kraja dosljedan, jer svako novo predavanje, svaki novi razgovor s ljudima nužno budi nekakve asocijacije. (...) Bitna je definicijska jasnoća, da svaki taj pojam u toj definiciji bude objašnjen zašto se on tu nalazi i zašto baš taj pojam. (...) (Z)apravo (je) odgovornost onoga koji to tumači" (sociolog starije d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Sugovornik ističe važnost retorike i prezentacije, ne samo jasnoće: "To ne znači da se suhoparnim govorom i definicijama išta ljudima može objasniti odnosno (...) prenijeti. Sada govorimo ne samo o predavačkom iskustvu nego uopće o sociologiji koja se posreduje drugima, ili kad Vas (kao sociologa) netko nešto pita ili jednostavno kad osjetite potrebu" (sociolog starije d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Nadalje opisuje svoje viđenje uloge sociologa i svrhe znanstvenog istraživanja općenito: "Svako novo istraživanje, svaki novi napisani rad kreće od nekakvog motiva. Ne mogu zamisliti da netko piše rad jednostavno da bi ga napisao. Piše vjerojatno zato što ima ideju što s tim radom treba. Moje znanje koje sam ja u tom radu iznio je javno dobro" (sociolog starije d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Druga intervjuirana sugovornica s Hrvatskih studija u Zagrebu odgovara: "Općenito mislim da je sociologija društvena znanost koja se bavi društvom na specifičan način. Sad, što je njezin krajnji cilj; jest razumijevanje društvene promjene. Je li svrha razumijevanja društvene promjene da ponudi društvu mehanizme koji društvenu promjenu potiču, ne bili se onda zapravo potaknula društvena promjena? To je svrha javne sociologije (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Glavne paradigmatičke točke su već opisane u potpoglavlju javna sociologija teorijskog dijela rada.

Problemi sociologije danas u Hrvatskoj, prema njezinom mišljenju, vezani su za način na koji sociolozi shvaćaju ulogu profesije u odnosu na svoju profesionalnu okolinu: "(J)edna je tragedija sociologije da nije dovoljno utjecajna (u hrvatskom društvu), (...) njezine spoznaje (se) ne pretaču u politike, javno ne artikuliraju, ne raspravljaju pa da onda ona ostaje u svojoj disciplinarnoj čahuri gdje vrši svrhu sama sebi. (...) E sad kako napraviti taj korak, a da ne postanete kao ekonomija. (...) (T)eško. To Vam se sve svodi, po meni, na pitanje o metodologiji društvenih znanosti" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Sugovornica, zatim, objašnjava kako ona shvaća zadaću sociologije i njezinu svrhu u kontekstu iskustva specifičnog područja sociološkog istraživanja: "Sociologija (...) pokušava povezati uzroke i posljedice, (pokazivajući) koji su društveni ishodi ili učinci, nekih društvenih politika, ponašanja i slično, ne bili se iz tih ishoda odnosno učinaka nešto naučilo. Znači da se, kada uvedete recimo neku politiku, pokuša razumjeti u određenom društvenom kontekstu kakve

ishode i učinke ima na društvo u cjelini. (...) Zvučimo malo kao povijest. (Ž)elimo naučiti iz prethodnih, iz onoga što se trenutno događa u društvu, a nismo ekonomski orijentirani (na) predviđanje što će se dogoditi. Ustvari možemo predvidjeti s obzirom na prošle događaje, ali s određenom ogromnom dozom opreza" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Sociologija "(...) je multiparadigmatska znanost i bavi se posljedicama na makro i mezo i na mikro razini, bavi se i društvom i pojedincom" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Sugovornica tako okvir sociološkog proučavanja uspoređuje s drugim društvenim znanostima bliskim sociologiji, poput psihologije: "Znate, psihologija je jednostavna. Ona za svaki od svojih problema ima jednu teoriju. Sociologija ih ima pedeset. To jest, s jedne strane, bogatstvo, jer tu ima hrpa mišljenja, društvo je kompleksno i to je uredu. (A)li s druge strane to oslabljuje disciplinu, jer nemate jednostavno rješenje za jedan problem. Nego mu možete prići iz hrpe aspekata, ustvari relativizirate problem. Stavljate ga u poziciju da nije jedinstven, nego može biti svakakav. No, ona može ponuditi hrpu vrijednih uvida" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Radi razliku između pojmova interdisciplinarnosti i multidisciplinarnosti i gdje se, prema njezinom mišljenju, svrstava i dijele mišljenja o ulozi sociologije: "Zašto je jako teško postići (...) interdisciplinarnost? Znači multidisciplinarnost je kada svatko iz svog kuta gleda neki problem, a interdisciplinarnost je kad pokušavate izaći iz svojeg kuta gledanja i probati na zajedničkoj razini sagledati problem, vidjeti tumačenje iz očista drugih disciplina. Znači podrazumijeva (...) da postanete interdisciplinarni u sebi. (...) (Sociologija treba) težiti sama (se) izdići iz svojih okvira. Naprosto da ljudi koji proizvode (znanstvene radove i projekte) mogu biti dovoljno reflektivni da vide gdje ih disciplina užasno ograničava" (...) (C)ijelo vrijeme trebate promišljati o stvarnosti i svoje korake i odluke, da biste bili konkretni, (...) rigorozni istraživač, sociolog i čovjek. (...) (P)uno je lakše biti objektivan, ako znate koje su Vam predrasude. (...) Ako ih osvijestite, onda ih je lakše maknuti. Dok ih niste osvijestili, nemate pojma (da se manifestiraju)" (sociologinja mlađe d. s. Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Intervjuiran je sociolog s Pravnog fakulteta u Zagrebu koji smatra da se nedovoljno naglašava važnost uloge kritičkog mišljenja i angažiranja u društvenim znanostima, posebno u specijaliziranom znanstvenom području poput prava. Prema njegovom mišljenju i iskustvu, postoji veliki interes i potreba za komparativnim istraživanjima i akcijskim istraživanjima (sociolog starije

d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu). Smatra se dosta „kritičkim prema sociologiji (...) (i) iz te pozicije kritičnosti, možda se stvari mijenjaju zadnjih nekoliko godina, ali u svakom slučaju su sociolozi marginalno sudjelovali zadnjih dvadeset godina u društvenim promjenama" (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu). Sugovornik objašnjava svoje mišljenje stvoreno na temelju zapažanja i iskustva: "(Sociolozi) su bili na margini događanja, ne zato što su bili politički isključeni, nego (jer) sami nisu imali dovoljno relevantnih istraživanja (...) o važnim društvenim promjenama. Mislim da je bilo jako puno procesa, problema i pojava koje su naprosto sociolozi više-manje ignorirali zbog različitih razloga" (sociolog starije d. s. Pravnog fakulteta u Zagrebu). Dodaje prethodno izraženom mišljenju: "Nije da optužujem sociologe, nego iznosim činjenicu uvjetovanu različitim razlozima, kao što su problemi istraživanja. (...) Mislim da smo mi zbog političke situacije i rata ostali izolirani od bitnih procesa, jako smo kasno ušli u različite znanstvene međunarodne projekte. Dakle, Hrvatskoj je krajem devedesetih pristup bio zabranjen, zemlja nije bila u Vijeću Europe, jako kasno smo počeli s komparativnim projektima, (...) malo istraživanja, hrvatski sociolozi nisu putovali (i slično)" (sociolog starije d. s. Pravnog fakulteta u Zagrebu). Na prvo pitanje o odnosu sociologije kao struke s javnosti, sugovornik je odgovorio: "Mislim da se jako puno (događaja odvijalo do sada u Hrvatskoj) bez (sociološke) javne uloge" (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu).

Kakvog je mišljenja o temi razvijanja odnosa s javnosti objašnjava kroz vlastito iskustvo razvoja sociologije na Pravnom fakultetu: "Imam jaku zadržku prema javnoj sociologiji. Na studiju socijalnog rada razvila se skupina sociologa koja se bavila pitanjima nezaposlenosti, zaposlenosti, socijalnog društva, transformacije, obiteljske politike, stambene politike i civilnog društva. Dakle različite teme koje su u jezgri sociologije, ali zbog nekih čudnih naših znanstvenih kućica to je bilo prepoznato, ne kao dio socijalne politike, nego socijalne djelatnosti, koja je posebno znanstveno područje. Što je (meni) suludo. Onda (u) 2001., kada je socijalna djelatnost postala posebno znanstveno područje, (smo se) birali u socijalnu politiku, socijalne djelatnosti, a ne u sociologe. (...) (D)ošlo (je) do maloga jaza između matične sociologije i onoga što se radilo na socijalnom radu" (sociolog starije d. s. Pravnog fakulteta u Zagrebu). Za sugovornika razlog razdvajanja sociologije i socijalnog rada je krivo razumijevanje i prakticiranje upravo javne sociologije (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu).

Primijetio je nezadovoljstvo i demotivaciju sociologa, a i istraživača drugih društvenih

znanosti u komunikaciji s medijima i javnosti. Smatra kako je temelj društvenog djelovanja "(...) na koji način je (neka) tema predstavljena javnosti. Određene teme koje su ustvari važne, pripisuju se kao nevažne ili nedovoljno važne da bi se (...) na njih trošilo vrijeme" (stručnjak Pravnog fakulteta u Zagrebu). Naglašava teme koje su važne, iako ih određeni "(...) ljudi smatraju nevažnima. Kao što je prije bila tema "(...) nasilje nad ženama, nasilje nad djecom i slično. Sada je (tako) s ravnopravnosti plaće, nikoga (to kao) ne zanima" (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu).

Međutim, sugovornik je mišljenja da trenutna situacija razvoja sociologije kao struke i znanosti pokazuje određen deficit spram međunarodnih standarda, posebice što se tiče pojedinih marginaliziranih tema ujedno i iznimno važnih za razvoj cjelokupnog hrvatskog društva. Sociolozi zato trebaju biti više javno prisutni (sociolog starije d. s. Pravnog fakulteta u Zagrebu). Navodi zbog čega je važno istraživati marginalizirane društvene teme: "Nasilje je važna društvena tema i dobila je ideološke konotacije, jeste li za ili protiv rodne ideologije, što god to značilo. To je teška, ali važna stvar, da se to dekonstruira, da se govori, obrazuje studente. (...) (V)ažno (je) o tome govoriti i dovesti temu u hrvatski kontekst, kako to mladi i drugi razumijevaju. (Kada znanost i politika) unose neki pojam (u društvenu primjenu, potrebno je istražiti) koja je percepcija, kako se upotrebljava u javnosti, kako se doživljava i razumijeva. (Teme koje) se gleda(ju) (često) kao nešto strano, uvezano, sumnjivo, neprijateljski (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu).

S Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu saznali smo: "(K)oliko je (sociologija) široko rasprostranjen(a) ne mogu reći" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Međutim, neodgovaranje na mailove i nesudjelovanje drugih fakulteta i kolega u pojedinim važnim istraživanjima smatra: "ometanjem razvoja znanosti" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Slično i objašnjava neodaziv sudjelovanju na istraživanju ovog diplomskog rada, budući da se zapitala koji je razlog biranje docenta za istraživanje teme spram iskusnijih profesora na fakultetu (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Na pitanje kako sugovornica shvaća odnos sociologije i javnosti u Hrvatskoj, odgovorila je: "(Ispravno) (p)itanje je što je javnost i kojoj javnosti. (U) području medija unutar sociologije počeli (smo se) prepoznavati kao relevantno posebno područje i pojavlj(ivati) na kongresima,

zadnje dvije godine. Razmjenjujemo kontakte i to je minimum pristupa prema javnosti. (...) (U)nutar novinarstva i politologije smo prepoznatljivi, ali šire i izvan tog područja i javnosti mislim da smo vrlo daleko od neke prepoznatljivosti" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Uzrok tome, sugovornica smatra je što sociologa u području medija nedostaje, kao i vremena i organizirane suradnje: „Nemamo baš vremena (za) ozbiljnij(u) promocij(u), ali objavljujemo usput na Twitteru i Facebooku. (...) Zasniva se uglavnom na individualnoj volji. (P)okušavamo uspostaviti sustav, ali nemamo financije pa više stihijski objavimo kada ulete novci, koji su često puno manji nego što bi trebali biti pa je više krpanje. Iz godine u godinu je sve bolje" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Zaključuje shvaćanjem problema šire i u drugim područjima organizacije društvenog života u Hrvatskoj: "To je (kao) bolest naša, da je sve nesustavno i ovisi o angažmanu pojedinaca pa se pojedinci slome, jer ne mogu više pokriti sve što bi trebali " (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Odgovori instituta na prvo pitanje

S Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu sugovornici iz područja ekologije, religije te sociologije mladih opisali su kako percipiranju ulogu sociologije općenito i unutar svojeg specifičnog područja znanstvenog istraživanja. Sugovornica koja je prva iskazala mišljenja o djelovanju sociologije: "Jedno je kad ti napišeš nekakvu strategiju i (sudjeluješ u) nacionalnom programu za mlade, uglavnom s raznoraznim ciljevima, mjerama i tako dalje. Što dalje s tim (podacima kasnije)? To nije na nama" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Slijedio je sugovornik koji smatra kako je sociologija više u prošlosti Hrvatske bila prezentirana i imala važniju ulogu u socijalističkom sustavu (sociolog mlađe d. s. Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Navodi kako je bio veći broj važnih relevantnih socioloških aktera u društvu, "(...) zauzimali su više društvenog i javnog prostora u kontekstu društvene promjene" (sociolog mlađe d. s. Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Iz vlastite perspektive susreo s ideološkim osudama drugih znanstvenika. Objašnjava „(...) blisku povijest mlade znanosti poput sociologije (gdje je) Hrvatsko sociološko društvo jedina organizacija koja se (još uvijek)

dobrovoljno bavi okupljanjem sociologa, primarno (...) pitanjima (sociologije kao) struke u Hrvatskoj (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Izneseno je mišljenje o ulozi sociologije s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar kroz intervju dva sugovornika, jedna ženskog roda, drugi muškog roda iz područja sociologije mladih i migracija. Prva sugovornica odgovara: "Osmišljavanje razvoja suvremenog društva nezamislivo je bez sociologije kao znanosti koja nije dovoljno vidljiva u hrvatskom društvu. Nije preuzela ključnu ulogu u kulturološkim, ideološkim, socijalizacijskim pa ni mobilizacijskim procesima prema modernom europskom društvu" (sociologinja starije d. s. Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Nadalje, sugovornik s instituta je okarakterizirao "ključnu ulogu (profesije), osim znanstvenog rada, nekakv(om) pragmatičn(om), (...) konkretni rad na institutu, na istraživanjima (...), gdje bi naši nalazi, osim znanstvenih razloga, trebali najčešće involvirati javne politike" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Kakva jest i kakva bi trebala biti, opisuje kroz dvije kategorije odnosa sociologije kao znanosti u procesima odlučivanja: "Akteri koji su istraživači znanstvenici i koji imaju neku kritičku svijest i odmak od ustaljenih praksi i obrazaca ponašanja, zapravo nisu dobrodošli" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Nadalje navodi kako je "(t)akva situacija, manje-više neprekidno, već dugi, dugi niz godina. Kao drugu razinu navodi kao i neki drugi sugovornici, određene probleme i utjecaje na proces generiranja društvenih promjena: "(...) Konkretno nisam jako sretan sudjelovati u svemu tome, jer ste svjesni da nešto govorite, a da zapravo to nema nekog većeg utjecaja i da je to više nekakva forma (...) (jer) radite na javnom institutu i ne možete odbijati sve (intervjue). (...) Imam određene podatke pa smatram da je korektno da se u toj situaciji odazovem. (...) (Političke stranke) (...) sigurno neću komentirati" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Sugovornik je primijetio razne strategije koje pojedine osobe i organizacije koriste kako bi manipulirali javnosti te često umiješaju društvene znanosti u aktualnu priču. Navodi primjer manipuliranja "načina interpretacije" i povezivanja s određenim ideološkim kategorijama: "(...) (N)a naslovnu stranicu opalite dva tri momka u noći s kapuljačama i još sjede na Trgu žrtava fašizma, (...) crtaju kukasti križ, onda fotošopirate i slično. (Institut i pojedini sociolozi) naprosto su imali potrebu (reagirati). (Z)apravo zbog (...) neprofesionalnosti novinara nađete u situaciji da morate sazvati pressicu" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti

Ivo Pilar u Zagrebu).

„Odnos političke elite općenito prema različitim društvenim sektorima, pa tako i prema znanosti (...) najbolje (se) očituje, s obzirom na postotak koji se izdvaja iz proračuna za znanost", povezuje sugovornik (sociolog mlađe d. s. Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Smatra da je Hrvatska po tom pitanju u Europi na dnu ljestvice u odnosu na druge: „(...) Očigledno je da politička elita, bez obzira na stranke, na jedan specifičan način funkcionira i uključuje aktore koji su uključeni u izgradnju javnih politika, (...) gdje je ključni moment podobnost, a ne sposobnost" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

S Instituta za migracije i narodnosti je izneseno mišljenje sugovornice o odnosu sociologije kojom se bavi i javnosti u procesu generiranja društvenih promjena u Hrvatskoj. Sugovornica je odgovorila predstavljanjem problema u komunikacijskom procesu navedenog odnosa sociologije i javnosti: "Smatram da ne postoji dijalog niti dobar komunikacijski kanal između profesije i javnosti u generiranju društvenih promjena u Hrvatskoj" (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu). Sugovornica također spominje probleme u međuinstitucionalnoj komunikaciji svih državnih sektora.

Iz Instituta za razvoj i međunarodne odnose intervjuirano je dvoje sugovornika koji su iskazali mišljenje o ulozi sociologije iz područja sociologije komunikacije i medija. Prvi sugovornik navodi: "(...) (S) jedne strane teorijsk(o pitanje), s druge strane je dosta osobno, zavis i o predmetu istraživanja, osobnim afinitetima, političkim preferencijama, željom za nekim angažmanom i društvenom promjenom" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Objašnjava tako svoje shvaćanje sociološke moći odnosno sposobnosti interpretacije društvenih procesa i odnosa razmjene informacija unutar procesa generiranja društvenih promjena: "Mi kao sociolozi interpretiramo društvo, ali onog trenutka kada ta interpretacija postane javna ona mijenja društvene odnose koji su tretirani. Jer ljudi interpretiraju to sociološko znanje i to je jedan dinamički proces u tom teorijskom smislu. Nema nekih jasnih razgraničenja. (...) (J)edan aspekt je *policy* analiza i analiza regulacija, gdje se rade razne studije kojima se pokušava definirati različite probleme na temelju neke znanstvene metodologije. Ukazati na (pojave) koje su ključne točke u (...) sustavu" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

Nadalje potvrđuje kako „(...) postoji jedna tzv. stručna zajednica gdje se pokušava promišljati o ključnim temama i kao akademska zajednica dužn(a) (...) b(iti) nepristran(a) u političkom smislu, da na temelju metodoloških i teorijskih znanja proba dati neku kompleksniju i sustavniju sliku (određenih društvenih) sektora. (...) (O)graničenja su prvenstveno novcem, političkim interesima itd." (sociolog mlađe d. s. Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

Druga sugovornica instituta o ulozi sociologije u hrvatskom društvu danas izrazila: "Mislim da je sociologija u procesima generiranja društvenih promjena dosta važna (i da bi) trebala biti" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Dalje razrađuje kroz primjer problema „(...) sociologije (koja je u hrvatskom) društvu neistražena i što tijekom sociološkog istraživanja, sam proces istraživanja, čin mjerenja, promatranja ili sudjelovanja djeluje na istraživanje i onda imate uvijek (određene) nepoznate posljedice tog djelovanja" (sociologinja mlađe d. s. Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Kao i određeni sugovornici smatra da je jedan od mogućih adekvatnih načina djelovanja i razvoja odnosa sociologije s okolinom "(...) javni rad, (kako bi) se (sociološko djelovanje) vid(jelo) u medijima, ali i na neke druge načine" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Uz to također ističe kompleksnost uloge sociologa kao društvenih znanstvenika spram kontinuiranih ideoloških pritisaka (sociologinja mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

Dobivena je prilika intervjuiranja sociologa s Ekonomskog instituta, ujedno i jedinog ispitanog zaposlenog stranca koji opisuje svoje shvaćanje uloge sociologije kao društvene znanosti kroz primjer iz vlastitog iskustva: "(...) (N)a jednom panelu u vezi odnosa aktivizma i akademije bio sam malo šokiran, jer je standardna pozicija bila da su aktivistički život i akademski život, unutar društvenih znanosti i uključujući sociologiju, potpuno različite stvari. (...) (M)eni je to apsurd. Od ranijih radova u sociologiji meni se čini da je sociologija neka znanost koja je intimno povezana s aktivizmom i javnom ulogom intelektualaca. Naravno, postoje sociološki radovi koje imaju svoje kriterije znanosti i objektivizma (veće ili manje), ali sociologija je ipak znanost koja gleda društvo na kritički način. (A)ko gledamo društvo kritičkom perspektivom, ali ne djelujemo kritički, ne djelujemo kao javni intelektualci" (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu). Kroz intervju opisuje svoju perspektivu razvoja identiteta kao znanstvenika gdje se

formirao njegov stav prema aktivizmu kao dijelu sociološkog društvenog (sociolog starije d. s. Ekonomskog instituta u Zagrebu). Njegovo shvaćanje javne uloge sociološkog djelovanja u Hrvatskoj objašnjava, za razliku od drugih sugovornika, određenom odlukom kakvim problemima u društvu se sociolog želi baviti (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu). (...) (I)stiče kako to nije za svakoga, niti bi trebalo (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu).

Znanstveni stručnjak uspoređuje ulogu sociologije u hrvatskom društvu s potrebom za vršenjem kontroliranog pritiska što je moguće više i gdje je potrebno (sociolog starije d. s. Ekonomskog instituta u Zagrebu). Navodi kako shvaća odnos sociologije i javnosti u generiranju društvenih promjena u Hrvatskoj kao "(k)apilarn(u) grup(u) za pritisak" (...) (kojoj) treba šire rasprostranjena (javna) rasprava, (jer) nema dovoljno raznolikosti u mišljenjima" (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu).

Zatim, sugovornik s privatnog Instituta za političku ekologiju odgovara staavom: "(...) (U) društvenom kontekstu (sociologija može) b(iti), recimo, tvornica analitike i baza istraživanja. (N)udi neku analitičku podlogu, podatke koji mogu pomoći drugim organizacijama, prvenstveno u društvu, ali i šire, poput sindikata ili stručnih udruženja pa nekad možda i nekih lokalnih vlasti, provedbu (određene) mjere ili donošenje politike koje bi imale, ukratko rečeno, pozitivne implikacije po zaštitu okoliša u nizu (...) važnih i ažurnih (...) ekoloških pitanja" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu).

Uspoređuje ulogu sociologije kakva jest i kakva bi trebala biti: "Sada kako stvari stoje, uvijek smo u poziciji da stvaramo neugodu, jer govorimo o onome što najradije ne bismo htjeli čuti. Mislim da ipak na neki indirektan način (jesmo) uključeni u političke procese i želimo biti više uključeni. U biti, bavimo se nekim vitalnim točkama (...) od javnog interesa. U tom smislu smo politički (angažirani). (...) (J)asno je da smo na nekoj strani, ali sad je pitanje nekih drugih vještina i znanja, kako to komunikacijski plasirati, da bi dalje imalo neki veći utjecaj" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu).

Privatni Institut za političku ekologiju je nedavno osnovan te posjeduje iza sebe iskustvo sa svega nekoliko istraživačkih projekata. Institut karakterizira, razvojno gledajući unutarnji odnosi među znanstvenicima instituta: "Tako da u tom kontekstu, ne samo profesionalno, nego i

disciplinarno i po iskustvu, dolazimo iz različitih okvira djelovanja i pokušavamo kao institut to znanje koje stvaramo učiniti društveno relevantnim ili primjenjivim u društvu u kontekstu nekih konkretnih mjera, planova, programa itd." (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu). Sugovornik svrhu instituta, njegov profesionalni interes djelovanja u društvu opisuje ovako: „(...) Na neki način (smo) vrijednosno orijentirani institut. Nismo potpuno neutralni. Naravno, to se ne tiče znanstvenosti. (...) (P)održava(mo) mjere za koje smatramo da će donijeti neku ekološku pravdu, korist i štetu, okolišnu i socijalnu pravdu. U tom smislu, mi smo potpuno otvoreni za suradnju sa svima" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu).

Razvoj sociologije i njezinog identiteta se temelji na vrijednostima koje se pojavljuju kao obrasci u odgovorima. Ovdje navedene vrijednosti ne mogu pružiti prikaz generalnih vrijednosti koje svi sociolozi u Hrvatskoj, tj. Zagrebu njeguju. Međutim, mogu dati uvid u temeljna shvaćanja vrijednosti određenih sociologa, aktivnih u vlastitim područjima istraživanja i djelatnika nekih od sveučilišta i instituta u Zagrebu. Može se primijetiti inklinacija odgovora sugovornika na usporedbu kakva bi sociologija trebala biti u odnosu kakva jest realno. Većina inklinira i temelji vrijednosti na sličnim motivima, jasnoća, preciznost, angažiranost, refleksija, prezentacija javnosti i slično. Samo nekoliko sugovornika iskazuje iskustvo u organizaciji i redovitom sudjelovanju u zajedničkim aktivnostima unutar neke skupine sociologa ili zajednice i preko udruge. Svim sugovornicima je važan individualan profesionalni razvoj i djelovanje. Mnogi se, s obzirom na potrebe područja i teme istraživanja, više kreću u krugovima raznih društvenih znanstvenika i stručnjaka, manje sociologa. Prepreke s kojima se svakodnevno susreću očigledno utječu na izgradnju njihovog individualnog, ali i cjelokupnog, zajedničkog profesionalnog identiteta te stvaraju uvjete njihove neposredne društvene okoline. Odgovori tako navode na utisak o postojanju velikog problema u motivaciji i zadovoljstvu svakodnevnim profesionalnim djelovanjem. Čak i kod najaktivnijih ispitanih sociologa, onih koji imaju više iskustva, bolje uvijete i više prilika sudjelovati u važnim društvenim promjenama.

Prema Vašem mišljenju, kakav utjecaj ima udruženje sociologa na donošenje političkih odluka i društvene promjene u Hrvatskoj?

Odgovori sveučilišta na drugo pitanje

Mnogi sugovornici navode probleme s kojima se svakodnevno susreću u vezi razine utjecaja sociologije na proces generiranja društvenih promjena te odnosa s javnosti, političkom elitom, drugim institucijama i medijima. Prema mišljenju ispitanih sugovornika s Filozofskog fakulteta u Zagrebu, "(r)ealna uloga sociologije u oblikovanju politika je vrlo mala, (što) je uvjetovano barem s dva faktora (micro i makro perspektivom). Jedan faktor je način kako se javne politike oblikuju i donose, dakle, (...) makro faktor" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Svoje mišljenje sugovornik objašnjava: "(Javne politike) se najčešće ne temelje na nekim doista ozbiljnim analitičkim podlogama koje bi (mogle) ima(ti) stručnu javnu osnovu, nego se (...) (prvo) donose pa pretaču u zakonske akte, a zapravo se sukreiraju u nekom zatvorenom krugu temeljem nekih osobnih iskustava i utjecajem više ideoloških orijentacija, a manje na osnovu neke stručne ili znanstvene kompetencije. (...) (S)ociologija i neke srodne discipline u Hrvatskoj ne mogu uopće igrati neku (značajnu) ulogu, jer ih donositelji odluka ne traže (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Prema dobivenom utisku i mišljenju sugovornika, stručnost sociologa "(...) u odnosu na konkurentske discipline stoji sve lošije. Sociologija je nekako pasivna, više ulazi u teme drugih područja. Primjerice, (pitanje) područj(a) migracija. Sve je više eksperata koji govore o smislu utjecaja na javne politike iz područja etnologije i ekonomije; interdisciplinarnim područjima, a uloga sociologije u migracijama i demografiji je sve manja. Gdje postoji neki oportunitet, konkurentska pozicija je sve manja" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Mišljenja je da je „jedan od razloga što (sociologija) nema veći utjecaj u javnim i političkim raspravama je što nema dovoljno eksperata. (...) (E)kspert je netko tko se oslanja na neka sigurna znanja u disciplini. Sociologija je više tehnokratska pozicija, (a) kod nas je više (zastupljena) kritička pozicija. Znači da sociolog sam sebe doživljava kao društvenog analitičara prakse, koji nije dovoljno upućen i specijaliziran, (...) koji se ne oslanjaju na etabliрана znanja u nekim subdisciplinama, nego se više oslanja na neki pristup lamentacije. Kao da kritika (tako) izgubi svrhu i postane beskorisna" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Produbljuje svoje mišljenje opisivanjem međusobnog razlikovanja sociologa u njegovoj neposrednoj okolini

profesionalnog djelovanja znanosti: "Bilo u političkom i privatnom smislu, ako drugi nemaju koristi od analitičara koji će izvaliti nekih pet teza temeljem nekih općih teorija koje (javnost) ni ne razumije često, pitanje je koliko je korisno uopće što sociologija radi" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Dovodi do zaključka da je jedan od temeljnih problema sociologije, kada se govori o društvenoj važnosti sociologije i njezinoj korisnosti, "kritička tradicija" (sociolog mlađe d. s. Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Kritička teorija se često shvaća „(...) na temelju ideoloških povoda" (stručnjak Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sugovornik smatra "da sociologija (tako neće) izgraditi važnost (društvenog položaja) i utjecaj. (D)a će dobiti na utjecaju konkretnom ekspertizom i konkretnim znanjima i istraživanjima" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Tematiku planiranja i određivanja odnosa s javnosti sugovornik povezuje s problemom komunikacije među disciplinama unutar društvenih znanosti: (...) (M)islim da aktualne okolnosti nisu baš zrele za neku vrstu suradnje, komplementarnosti i interdisciplinarnosti" (sociolog mlađe d. s. Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Dakle, sugovornik je mišljenja da uvjeti razvoja identiteta sociologije nisu u fazi sazrijevanja interdisciplinarne suradnje prema kriterijima koji zahtijevaju znanstveni standardi. Takvi uvjeti bi se trebali tek postići (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Drugi sugovornik spominje sve veću nezainteresiranost sociologa za aktivno uključivanje u društveno djelovanje preko medija i iskazuje mišljenje o mogućem povećanju tog broja zbog zanemarivanja i produbljivanja problema u komunikaciji s medijima (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Zatim o utjecaju sociologije u procesu političkog odlučivanja na javnost i funkcioniranje društva odgovara: "Na donošenje javne uloge je jedan put direktan, gdje postupaju prema nalazima analiza. To je kod nas općenito nepoznata praksa, da se na temelju znanstvenih analiza mijenja politiku. Bilo bi i zanimljivo vidjeti kako bi se sociolozi snašli u tome, jer po nekim iskustvima percepcija građana u projektima gdje su radili neki sociolozi, mi zapravo nemamo iskustva u tim primjenjivim metodama za promjenu politika" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Po čemu je Hrvatska drugačija, ističe treća sugovornica, od danas razvijenijih zemalja koje

njeguju veći status društvenih znanosti i znanosti. Razlikuju se po viđenju javnosti i političke elite spram znanstvenika, posebice sociologa pod utjecajem političkih i ideoloških povijesnih okolnosti (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sugovornica navodi kako je tijekom godina spoznala kakvo je mišljenje javnog mnijenja o sociologiji u Hrvatskoj: "Smatralo se da je sociologija buržoaska djelatnost i da kao takva nema baš mjesta (ovdje). Marksizam je već sve probleme detektirao i pronašao prava rješenja koja treba pravilno primijeniti. Dakle, sociologija se ovdje susretala s, hajdemo reći, političkim i ideološkim preprekama. Već je imala jedan veliki zaostatak uopće te institucionalizacije, gdje bi se pošteno reklo da se sociologija prvi put predaje na Pravnom fakultetu tek negdje početkom 20. stoljeća. Postojao je nekakav klub sociologa i 60-ih godina 20. st. (kada) se počinje predavati i zanimljivo je što počinje privlačiti dobre studente. Sociolozi su bili među boljim studentima Filozofskog fakulteta. Treba uzeti u obzir da se tada sociologija smjela predavati samo na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Zna i sami da se sociologija (u Hrvatskoj) studira na samo pet fakulteta, sad možda i na šest; (Osijek)" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

"(...) (N)eprepoznatljiva je (sociologija) hrvatskoj javnosti, za razliku od europske i američke javnosti. (...) (Š)to je sociologija se najčešće brkalo sa socijalnim radom. (...) (N)ešto znaju o tome, ali i dalje sociologija nema baš veliki ugled" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sociologija prema njezinom mišljenju, "(...) nosi teret većine društvenih disciplina, gdje nemate neke konkretne rezultate kao u prirodnim znanostima, neko otkriće, neku tehnološku primjenu pa se onda to jasno vidi. Kod društvenih znanosti se rezultati ne vide (dovoljno) dobro" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Znanost od društvenom djelovanju koje istražuje ne samo iznimne fenomene, često priroda istraživanja u sociologiji vodi svakodnevnim i zbog toga naizgled banalnim društvenim pojavama. Stoga sugovornica smatra važnim naznačiti da je temelj problema u procesu izgradnje autoriteta: "(...) Autoritet nemaju znanosti. To što (danas) sociolog kaže u svojim znanostima, to će svatko drugi istraživati, jer misli da je to jednostavno ili anketirati nekoga na cesti pa će rezultati biti znanstveno jednako validni. I tu je znanost izgubila nekakvu društvenu poziciju društvenu poziciju" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Jednim od uzroka problema u ostvarivanju uloge sociologije sugovornica smatra fenomen "*publish or perish*. Da bi zadržali karijeru samo razmišljate o tome koliko objaviti, (...) onda

najednom imate 3 koautora ili 5 koautora. Objavljuje se uglavnom u časopisima, knjige se više ne vrednuju tako kako su se nekad vrednovala. Sve je to dovelo do toga da sociolozi imaju sve manje prostora i vremena za pristupanje i odnos s javnošću, da pišu na način koji je od koristi javnosti"; ističe sugovornica (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Zatim je sociologinja odgovorila kako smatra da bi "(s)ve znanosti trebale (iskoristiti priliku) fenomen(a) popularizacije znanosti. Sociologija fiziku popularizira tako da ju razumije javnost, tako i kemiju. (Također), pisati jezikom čitljivim za sve. Kod sociologije to nekad nije bio problem, danas kad čitate neke autore, imate i sami problema s razumijevanjem terminologije" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Dalje navodi svoje mišljenje o nedostacima opće svrhovitosti sociologije kao i neki drugi sugovornici: "Ako (određeni znanstveni rad) ne koristi nekakva organizacija, sindikati ili vladine organizacije koja bi služila nekakvom svrhom, (onda je) besmislen(a). (T)o je pisanje za koga? To je sociologija za koga?", postavlja se pitanje (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Zaključuje mišljenjem da u Hrvatskoj trenutno djeluje kao "(...) (sociologija) za akademsku zajednicu. To je način na koji sociolozi održavaju privid vlastite disciplinarne važnosti. Sociologiju koju nitko drugi ne čita, od nje nema (šire društvene) koristi (te) postaje nešto udaljeno" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Međutim, smatra da je aktualan "(p)roblem (...) kada netko postane sociolog i ne bavi se sociologijom. (...) (P)ostoji potreba i popunite zahtjev koji treba na katedri, a ustvari niste sociolog i ne bavite se sociologijom. Onda to nema smisla" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Nadodaje i mišljenje kako "(s)ociolozi (sami na neki način) to dopuštaju. (...) Iznutra vidim kako se promoviraju ljudi koji su završili sociologiju, a ne bave se sociologijom. Sugovornica nadodaje da određeni akteri sudjeluju u podržavanju opisanog djelovanja unutar društveno znanstvene zajednice te ujedno, manje ili više, svjesno ili nesvjesno, pridonose deficitu općeg statusa sociologije i kvalitete znanstvenih produkcija: „(...) (P)išu pozitivne izvještaje, (...) to ne možete zaustaviti“ (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Prenosi iz iskustva kako se zajednički znanstveni radovi ne koriste uvijek u svrhu za koju su formalno namijenjeni: "Traženo je da se to formalizira, (...) (kroz) neki ugovor, da se vide ishodi (djelovanja). (...) (N)išta nije prihvaćeno (...). Korišteni su naravno neki naši inputi. Na kraju je

izašao plan koji nije bio uopće kvalitetan" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Što je razlog navedenih problema međusobnog odnošenja društveno aktivnih državnih sektora čija je svrha u definiciji suradnja, sugovornica odgovara kako se radi o „ustaljenoj praksi“ nerješavanja društvenih problema: "U principu se sve strategije i politike rade, ne zato što postoji interes i volja, nego zato što je to direktiva EU" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Njezino mišljenje kako proces generiranja društvenih promjena i procesi političkih odlučivanja "ni(su) otvoreni proces(i). Navodno, sugovornica opisuje, (...) postoje neke javne i formalne rasprave, koje traju vrlo kratko gdje se onda prijedlozi ne usvajaju.(...) (B)ilo na lokalnom nivou ili na nacionalnom nivou, javne rasprave su zakonska forma (...) ali iz nje se ne izvlače nikakvi konkretni zaključci, tj. ta javna rasprava nema ulogu. (...) Samo da se kaže da je sve napravljeno u skladu s procedurom" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Uz navedeno, česta pojava su i zahtjevi te preporuke Europske unije za usklađivanjem zakonodavstva te određivanjem društvenih i socijalno korisnih projekata (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

"(...) (N)ekako (znanost) gubi vlastiti smisao", nastavlja sugovornica (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Opisuje kako shvaća proces ulaska "ideologizacije" u znanost i koje je posljedice primijetila: "(...) granica između aktivizma i znanosti je postala nejasna, gdje se znanstveni kredibilitet počeo žrtvovati nauštrb aktivističkih ciljeva i potreba. Tu dolazi do optužbe za ideologizaciju. Što uopće je(st) ideologizacija, što nije? Ti su koncepti također često zloupotrebljavani" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Kakva iskustva ima sugovornica s, primjerice, krivim interpretacijama podataka njezinih istraživačkih radova ili pojedinih podataka te je li se ikada susrela s možda očitijim manipulacijama znanstvenih podataka, odgovorila je kako osobno "(...) nije, ali svi manipuliraju podacima, ako ih uopće žele uzeti u obzir. To je (u Hrvatskoj) tako. (...) (K)oriste teorije i smješta(ju) u drugi okvir" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Dakle, mnogi sugovornici kao da su se navikli na trenutno stanje korištenja sociologije u javnosti. Neki zbog toga imaju manje, a neki upravo radi određene normalizacije pojave procesa manipulacije informacijama, više motiva za društvenim djelovanjem. Nazivaju takve pojave pokazateljima

problema.

Na drugo pitanje kakav utjecaj ima udruženje sociologa, kao grupa sociologa u Hrvatskoj na političke promjene i odluke, svi sugovornici ustvari odgovaraju slično: "(...) (U)kupna društvena stvarnost u Hrvatskoj se kreće onom brzinom koju nameću nositelji društvene moći, dakle donositelji strategijskih odluka" (sociolog starije d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). S druge strane, jedna sugovornica objašnjava kako određene društvene skupine posjeduju moć te izgrađuju legitimitet spram javnosti, radi toga što vrše određeni organizirani društveni pritisak: "Društvena skupina je zapravo ta koja sebi daje za pravo i dobiva neku vrstu legitimiteta od javnosti" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Sljedeće potom navodi: "Prvo, nismo velika zajednica. Druga stvar, stvarno nismo moćni" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Sugovornica daje primjer psihologije koja s nešto duljom znanstvenom tradicijom od sociologije podvrgnuta strukovnoj formalizaciji te koje su pozitivne i negativne implikacije za istraživačku znanost u smislu strukovnog licenciranja i okupljanju komore: „Mi se oko tih kriterija još uvijek dogovaramo, ali mogu reći da utjecaj sociološke zajednice nije velik. Možda je utjecaj pojedinaca nekakav, ali kao zajednice ne i na tome bi trebalo poraditi, ali nitko ne zna točno kako. Svi smo pametniji zajedno nego sami, ali čini mi se da smo kao zajednica dobra zajednica. Disciplina u Hrvatskoj, znanje u Hrvatskoj i obrazovanje u Hrvatskoj je u užasnoj krizi. (...) Malo smo pasivni, (...) zatvoreni u svoj kutak,, (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Smatra važnost isticanja aktivnosti mlađe generacije sociologa i studenata, njihovog doprinosa razvoju suvremene sociologije u Hrvatskoj te osnivanja raznih sekcija (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Nadovezuje odgovorom s kakvim problemima se susreće utjecajem povijesti i ideologije: (...) (S)ociologija je prije bila označena kao marksistička znanost. Nažalost, uvijek nepoželjna, jer kritizira društvene procese. Onda se dogodio raskol zajednice soc(iologa). (...) Nije bilo jedinstva u tim starijim generacijama, kod mlađih je, jer smo nekako svi zajedno i druga su vremena. Mladi drugačije shvaćaju ulogu sociologije Lakše je sad" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Ponavljajući individualističku prirodu sociologije i njezino

bogatstvo raznolikih područja istraživanja, sugovornica opisuje razvoj organizacije sociologije: "(...) (P)očeli smo raditi na nekakvoj cjelini, na nekakvom zajedništvu. No, treba uzeti uvijek u obzir životni kontekst ljudi. Svi većinom imaju malu djecu, svoje istraživanje, napredovanje. Ne kažem ja da neće biti drukčije, ali trenutno svi su jako preopterećeni. Zapravo želimo raditi zajedno i nema raskola. No, znanost je jedna vrlo hijerarhizirana generacijska institucija u kojoj stariji ipak uvijek imaju više za reći nego mlađi i to se mora poštovati. Ljudi koji su bili marksisti, koji su sada teški nacionalisti, ne mislim u sociologiji, mislim u ideologiji" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Sugovornica je jedina odgovorila na pitanje o utjecaju sociologije na društvene promjene u budućnosti na pozitivan način: "S puno ljudi sam pričala koji baš ne vide nikakav način i ne vjeruju više da se nešto može poduzeti. Izazov je definitivno (smisliti kako)" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Promatranje sociologije kao grupe za pritisak objašnjava u odnosu na druge postojeće grupe za pritisak u društvu koje ostvaruju određeni socijalni kapital i moć društvenog utjecaja na javno mnijenje: "To je zato što je znanost drugačija od tih grupa i njoj to nije inherentno. Priča se o tome. (...) (Š)to je primijetilo nas nekoliko, da se na takvim mjestima pojavljuju ljudi koji pokušavaju (namjerno) *intimidirati* znanstvenike, koji se bave marginaliziranim temama u Hrvatskoj (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Navodi primjer: „Njih se više pojavi, (...) (p)očnu govoriti tipa, tko ste vi uopće da ste došli ovdje. Dovode u pitanje ugledn(e) profesor(e) i znanstvenik(e)“ (sociologinja mlađe d. s. s Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu). Kako se ona i drugi sociolozi osjećaju u trenutku ideološki prezentiranih pitanja i komentara: "Pojavljuju se osobe koje stvarno (nama) djeluju zastrašujuće, a mi se ne znamo nositi s njima zbog tog našeg liberalizma. (...) Nemamo načine na koje mi funkcioniramo s takvim društvenim pojavama. Svatko ima pravo reći što hoće. Međutim, nema pravo diskriminirati drugog (...) i hodati za diskriminaciju drugog. Postoje neke bazične stvari oko kojih se možemo boriti, (...) (ali) mi nemamo odgovor. Stalno si postavljam (zadatak) smisliti kako ćemo se nositi s takvim stvarima, jer one malo po malo mijenjaju naš intelektualni krajolik" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

S Pravnog fakulteta u Zagrebu sugovornik opisuje svoje shvaćanje razvoja profesionalnog udruženja sociologije: "Mislim da smo mi premala zajednica. Tako, imate problem financiranja do inercije. Općenito, meni kažu moje kolege da sam ja malo previše kritičan, ali mi u Hrvatskoj smo

imali vrlo niske kriterije za znanstveno napredovanje. (...) Ako niste imali motivaciju i niste (...) (ušli) u neke međunarodne projekte, zapravo nemate (kako i s čime istraživati). Možete objavljivati cijeli život u jednom časopisu gdje je recenzijski postupak nikakav i vi ste došli do najvišega zvanja. Dakle, takva znanstvena politika je jedan od uzroka nedovoljnog istraživanja i dovoljne prisutnosti sociologije u istraživanjima. Nitko ne voli kritiku, ali je ona potrebna" (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu). Prema sugovorniku, treba se u većem broju i redovito pojavljivati na svjetskim i europskim sociološkim kongresima.

Sljedeća sugovornica je s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu koja ima mišljenje kao i svi sugovornici kako sociologija ima mali društveni utjecaj (i) (...) nije (javno) prepoznatljiva. Više su prepoznatljivi politolozi i novinari, čak i tzv. stručnjaci za komunikacije koji ustvari ni ne postoje, jer nemaju znanstvenu podlogu. Dosta smo zanemarena struka" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Prema njezinom mišljenju, "(...) nedovoljno i mi (sociolozi) radimo na tome. Često u javnosti miješaju sociologiju sa socijalizmom ili socijalnim radom. (...) Kome se najčešće obraća je neka intelektualna i akademska zajednica. Tako da sociologija često ne dopire do javnosti koliko bi mogla. U različitim politikama gdje su sociolozi neophodni, nema ih i ne prepoznaju ju kao relevantnu, jer se sama ne nameće, ne stvara pritisak" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Nadalje opisuje kako iz njezine profesionalne perspektive primjećuje da je u prirodi mnogih sociologa i znanstvenika da se ne žele uvijek javno isticati (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Posebno u bilo kakvom političkom i ideološkom smislu, pokušavajući ustvari pridati pažnju na znanstvene podatke kao svoju glavnu ulogu djelovanja (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Mogu se okarakterizirati kao povučenije individue. Opet, „(i)ako se (sugovornica) smatra introvertiranim tipom, dojam je ostvarila o Hrvatsko(m) sociološko(m) društv(u) da je aktivnije nego što je možda (u javnosti svakodnevno) prezentirano. Kao zajednica su više introvertirani (u isticanju znanstvenog djelovanja javnosti)" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Zatim, sugovornica navodi kako se osjeća u suradnji s medijima kada dođe do pojave krive interpretacije znanstvenih podataka: "Kako mediji interpretiraju podatke, tu imam gotovo svakodnevno potrebu javiti se autoru teksta da nešto nije korektno. (...) Često vidim da je problem

jer novinar nije dovoljno komunicirao s glavnim akterima temu" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Odgovori instituta na drugo pitanje

Prva sugovornica iz Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu opisuje vlastita promišljanja kakav utjecaj sociologija ima na proces generiranja društvenih promjena u Hrvatskoj: „(...) (Z)apravo implementacija šteka i nemamo nikakav utjecaj na to" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Na što se drugi sugovornik nadovezuje mišljenjem da je potrebno promovirati sociologiju kao struku i izvan medija: „Manipulacija je uvijek nekako prisutna u (području gdje) djel(uju) sociolo(zi)" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Problemi promoviranja sociologije u javnosti koji su neupitno, prema mišljenju sljedećeg sugovornika, povezani s trenutnom predodžbom i statusom sociologije: „Imamo jako lošu demografsku sliku i u okviru toga i mlade koji idu van. (...) (Primjerice, zato) nemate javni pritisak na institucije da se bave rješavanjem problema, jer ne postoji kritična (interesna) masa. (Oni koji su) trenutno zaposleni gleda(ju) svoja posla, nekakvu osobnu strategiju preživljavanja. Ljudi su razočarani, izgubljeno je povjerenje u institucije (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Sugovornik većinom opisuje vlastito nezadovoljstvo mogućnostima djelovanja profesije na javnost. Prikazuje primjerom kako se svi interesi medija svode na isticanje određenih ideja u određenom trenutku iz određenog razloga koji ne mora biti direktno povezan s istraživanjem instituta ili dobrobiti neke skupine: "(...) (R)radikalno lijevo, radikalno desno, spika (ideologija) nekih dva tri mjeseca pred izbore 2015. u jeku (događaja s) branitelji(ma) u Savskoj, (...) bila je baš zgodna priča: Mladi su fašisti, ništa mladi ne valjaju, društvo je super, samo mladi ne valjaju. Tako (na kraju) ispada (u javnosti)" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Uspoređuje situaciju u Hrvatskoj s iskustvima u međunarodnim projektima i suradnjama: "Radim vani i (gdje) su različite perspektive. (K)ada dođete u kontakt s Nijemcima, Englezima, Dancima itd., to su potpuno drugi uvjeti, potpuno je druga uloga profesije koja se uvažava, koja

ima utjecaja i na lokalnoj i na nacionalnoj, kasnije i na europskoj razini. (Visoka funkcionalnost odnosa znanosti i države) je ogroman proces i ne možete očekivati da Hrvatska za (samo) 20 godina ima racionalan državni aparat i institucije kao što ima Japan. Naprosto smo (u fazi razvoja) gdje jesmo. U principu svi se manje-više trude, pokušavaju nešto, (...) a većini fale elementarna sredstva" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Prema sugovorniku postoje razni međunarodni natjecaji s velikom konkurencijom te je potrebno biti snalažljiv i primijeniti rezultate u okvirima raznih područja društvenog djelovanja, u pravnom, društveno-ekonomskom i kulturološkom smislu, za što je potrebno mnogo vremena: "To je klasični kapitalistički obrazac, koji je potpuno drugačiji od našeg. Kod nas zaklada raspolaže s puno manje financijskih sredstava, doduše puno je manja konkurencija. Ako želite doći do takvih opipljivijih sredstava, gdje možete provoditi značajnije i sveobuhvatnije projekte. Ne podcjenjujem ja zakladu. (...) (Dapače), to su potpuno drugačije mogućnosti u provedbi istraživanja (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Na pitanje o mišljenju kakav utjecaj ima udruženje sociologa na donošenje društvenih odluka i na društvene promjene u Hrvatskoj, sugovornica s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar jasno je odgovorila kako smatra da "Hrvatska sociološka zajednica nije dovoljno upoznata s političkim teorijama tj. teorijama modernih političkih sistema pa tako i nije bitno utjecala na društvene promjene u Hrvatskoj" (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Iznosi se i mišljenje o utjecaju zajednice sociologa s drugih instituta u Zagrebu: „ (...) (S)ociolozi (su) danas vrlo slabo prisutni u kreiranju društvene stvarnosti, time i u donošenju političkih odluka u Hrvatskoj kao individualci i također u sklopu zajednice“ (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu).

Nakon određenog vremena zbog silnih unutarnjih i vanjskih prepreka mnogi sugovornici navode kako im se smanjuje motivacija za profesionalnim djelovanjem: "(...) (S)vi izgub(e) energiju i taj neki početni zanos. Ne možete se(be) multiplicirati" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose).

Jedan od sugovornika također ističe stav da, prema njegovom mišljenju određeni sociolozi više ili manje utječu na razvoj sociologije i njezin dojam u javnosti, čak i kada ne djeluju direktno

i aktivno, imajući u vidu i ističući ipak distinktivnu razliku između aktivizma i aktivnog znanstvenog društvenog djelovanja. (...) (Može se opisati) (k)ao disciplinarna karakteristika; introspektivna, autistična i daleka (od javnosti). (M)i samo promatramo, uopće se ne miješamo (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu).

Sociologija u Hrvatskoj, prema sugovornici sa sveučilišta i instituta u Zagrebu, nema veliki utjecaj ili, prema nekima, nikakav utjecaj na proces generiranja društvenih promjena ili političke odluke. Opet, može se vidjeti raznolikost u mišljenjima sociologa. Mnogi smatraju da uloga sociologije treba biti angažiranja, posebno u odnosu s javnosti. Njihovo razumijevanje je kako prepreke s kojima se svakodnevno susreću utječu na izgradnju njihovog individualnog i zajedničkog profesionalnog identiteta te stvaraju uvjete njihove neposredne društvene okoline. Određeni sugovornici sa sveučilišta i instituta zato smatraju da je moguće djelovati na poboljšanje dojma i korisnosti uloge sociologije u Hrvatskoj. Većina je nezadovoljnog mišljenja. Primjećuju opadanje vlastite motivacije i motivacije drugih sociologa. Smatra se kako najviše pažnje treba posvetiti odnosima s javnosti, što ne umanjuje, prema odgovorima, značaj koji u razvoju sociologije može imati rad na odnosu s medijskim djelatnicima. Po nekima su najveći problemi u odnosu s političkom elitom. Često spomenuti problemi su: od procedura općenito, nedostatka ili nepostojanja komunikacije među institucijama, ideologiziranja znanosti i nekorisnosti produkata sociologije do financiranja u svakom smislu i slučaju. Samo nekoliko sugovornika konkretno odgovara kako sociologija ima načina istaknuti se kao važna službena profesionalna institucija u odnosu s političkom elitom, javnosti i medijima. Drugi sugovornici, vide puno potencijala, no malo mogućnosti. Oni shvaćaju vlastitu ulogu djelomično onespособljenom ili bez određene moći, iako imaju neke potrebne alate za rješavanje određenih društvenih problema. U većini istraživanih slučajeva, sugovornici ističu važnost individualnog profesionalnog razvoja i djelovanja u sociologiji te neki napominju posljedice nedostatka zajedničkog profesionalnog predstavljanja u javnosti.

Što mislite, postoji li određena i prikladna strategija uloge sociologije kao struke u Hrvatskoj?

Odgovori sveučilišta na treće pitanje

Prvi sugovornik odgovara na pitanja o formalnom planiranju profesije: "(...) mislim da (strategija u Hrvatskoj) ne postoji. Trebala bi biti artikulirana kroz Hrvatsko sociološko društvo. No, nema nešto što bi bila neka konkretna, manifestna strategija, (niti) postoji neki organizirani rad na tome. Cijelo vrijeme pričamo o tome, a nema (društvenog) djelovanja. (...) (Do sada) nikada nije rezultiralo nekim jasnim, jednoznačnim zaključkom, a pogotovo nije rezultiralo nekim planom (...) pozicionira(nja) i (...) djelov(anja) prema tom pozicioniranju " (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Odgovara kako smatra "da je potrebna neka vrsta analize i refleksije u odnosu na druge discipline. Refleksija (sama) nije dovoljna, čak i da je formalna. Treba neki organizirani napor za promjenom repozicioniranja (sociologije kao profesije i kao društvenog aktera)" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Mnogi sugovornici, navode da nisu upoznati s postojanjem koncepta strategije profesionalnog udruženja sociologa odnosno kako nisu dovoljno informirani. Drugi sugovornik s Filozofskog fakulteta objašnjava vlastito mišljenje o dolasku vremena kada će se morati o tome razmišljati: "(...) (M)i smo mala zajednica tako da je teško očekivati da je to na listi prioriteta, ali možda s vremenom, s mlađim generacijama. To će doći na red, ali mislim da nije nešto što će moći sociolozi sami u javnom pristupu. Za takav korak nam je potrebna uska suradnja s medijskim djelatnicima" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Viđenje opisuje kroz iskustvo: „za svakog sociologa prioritet je skupljati i analizirati podatke. Bez toga nema kvalitetnog znanstvenog djelovanja. Nakon toga tek dolazi važnost odnosa s javnošću i unutar toga neka strategija kako bolje" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Problem je, prema sugovornikovu mišljenju, "(što je) teško (...) očekivati da će to biti sistematski organizirano, jer je zajednica mala i medije relativno malo zanima čime se sociolozi bave. Svako za sebe (...) treba vidjeti postoji li inicijalni interes i (...) treba li sociologe više potaknuti" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Zaključuje kako ustvari korisnost i prezentacija sociologije ovisi o njezinoj kvaliteti: "Trebamo imati kvalitetu da bi(smo) ju mogli kvalitetno ponuditi, (...) što uključuje i teme koje su dobro izabrane i (...) od velike važnosti za ovo društvo. Mi imamo vrlo malo interesa za teme kao što je korupcija zdravstvenog sustava, o nejednakosti, doista o

istraživanjima gdje skupljamo podatke, a ne gdje samo tumačimo" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sa sigurnošću sugovornik navodi da već "(p)ostoje neke strategije i preporuke i puno zanimljivih radova i iskustva koje završe u ladici. Pitanje je što se uopće od toga koristi u Hrvatskoj" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

„Odnos između znanosti i politike i u razvijenijim sredinama koje imaju puno dulju tradiciju te suradnje od nas, je također često kontroverzan i ne uvijek ugodan, poglavito za znanstvenike. Mislim da je pomalo utopijski misliti da će ikakva strategija sociološkog društva u tome pomoći" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Nadodaje kako je "u svakom slučaju društvo (...) mjesto (gdje) se to razmatra. Profesor Filozofskog fakulteta postavlja zanimljivu pretpostavku: "Kada bi sociološko društvo obznanilo (strategiju) to nije garancija da bi se sociolozi više bavili sociologijom, ali to je profesionalni život zajednice gdje treba uključivati da otkrijemo te slijepe točke" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sugovornik smatra da je "(...) strašno važan taj samokritički dijalog (između sociologa); koliko u ovom trenutku i gdje smo u metodološkom i teorijskom smislu, što trebamo razvijati da bismo kao istraživači bili bolji nego što smo sada" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Zatim, jedna od sugovornica smatra da bi "(...) bilo dobro napraviti (strategiju sociološkog javnog djelovanja), ali toga nažalost nema, (...) (jer) mnogi sociolozi nemaju (razvijenu) odgovornost prema profesiji" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Tijekom intervjua, navodi mišljenje kako smatra da sociološka zajednica ima (trenutno) relevantnu ulogu u procesu vlastitog predstavljanja: "(...) (A)ktivnost samih sociologa (je) vrlo važna" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Navodi ipak kako se često temelji samo na individualnoj volji ili motivaciji za okupljanjem i organizacijom znanstvenika (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Jasniji ili sigurniji odgovori o postojanju neke službeno određene formalne strategije ili plana zajednice sociologa za javno društveno djelovanje u Hrvatskoj su: "Nažalost ne. To je nešto o čemu bi se trebalo raspravljati, ali se još ne raspravlja, bojim se da će biti kasno. Potaknut ćemo mi sad neke rasprave. Probat ćemo se nešto dogovoriti, očigledno nam (konsenzus) jako treba" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Slično odgovaraju slijedeći sugovornici sveučilišta o sustavnim problemima unutarne i

vanjske suradnje odnosno nepostojanja dogovora unutar profesije, stoga i izvan njezinog neposrednog područja djelovanja: "(...) (Strategija) sigurno ne postoji (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu). "Strategija ne postoji, ali na sociološkim kongresima se priča o tome, postoje neke preporuke, ali je sve opet na leđima pojedinaca (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Prema njezinom viđenju su najveći problemi u organizaciji sociologa je što „(...) nema kontinuiteta i novci (su) raspoređeni na neke izolirane projekte. Postoje drugi načini nalaženja financija, ali (razvoj takvih načina stvara) otpor prema poduzetničkom duhu, koji su mlađe generacije možda sklonije prihvatiti" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Sugovornica ističe kako razumije da postoje prepreke u mnogim smjerovima: "Neugodna je tema, (...) a moramo djelovati kako bi pokazali javnosti da su određene teme važne i što treba promijeniti" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Niska je autonomija sveučilišta u Hrvatskoj. (...) Uvijek kada radite za neki institut negdje te biraju (na određene sumnjive načine) pa je to mladima jako demotivirajuće. Ti pritisci nisu samo institucionalni nego (proizlaze) i iz širih (društvenih i političkih) struktura" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Odgovori instituta na treće pitanje

S instituta društvenih istraživanja u Zagrebu dobili smo odgovore slične sugovornicima sa sveučilišta. Istaknuti su najjasniji i zanimljiviji odgovori sugovornica i sugovornika o postojanju strategije uloge sociologije kao profesionalne organizacije. Jedna od sugovornica je odgovorila kako „ne zna da postoji“ (sociologinja mlađe d. s. Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Dok je drugi sugovornik odgovorio opširnije: "Mislim da ne postoji određena strategija uloge sociologije kao struke u Hrvatskoj, primarno zato što sociologija nije formalno organizirana, nema komoru" (sociologinja mlađe d. s. Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Postoji li strategija i je li prikladna aktualnim uvjetima i potrebama hrvatskog društva, odgovara sugovornica mišljenjem kako "(p)rvo (treba) ući u proces re-konceptualizacije sociologije i posebnih sociologija kao discipline u novim društvenim uvjetima" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Sugovornica nije zadovoljna s vlastitom društvenom pozicijom i položajem sociologije u procesima donošenja društvenih i političkih

(sociologinja mlađe d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu).

Većina sugovornika instituta smatra mnoge probleme i konflikte na određeni način povezanim pojavama u društvu. Primjerice, slabu organizaciju profesionalne zajednice s njenim društvenim utjecajem. Uspoređuje se,, utjecaj i ulog(a) psihologa, (koji imaju) komor(u) sa sociološkom. (Uloga sociologa) je potpuno zanemariva" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za društvene znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Objašnjava svoje viđenje djelomičnog uzroka i vlastitu odgovornost za trenutni status sociologije u Hrvatskoj: "(...) mislim da je to zapravo, posljedica karaktera i naravi sociologa, pogotovo doktora znanosti, pa uključujući i mene. Mi smo dosta samokritični, vidimo uvijek tu čašu prvenstveno napola praznu i onda procjenjujemo (svrhu vlastitog djelovanja), (...) (stoga i) nismo dovoljno aktivni. Mislim da je to nekakva naša pesimistična crta" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za društvene znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Sljedeći sugovornik instituta u Zagrebu odgovara zaključkom kako "jedina organizacija koja može pružiti (plan ili strategiju) je Hrvatsko sociološko društvo" (sociolog mlađe d. s. Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Ukratko izjavljuje: "Ne znam postoji li takav (formalni) dokument, ali bi ga bilo dobro imati" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Prisjeća se kako možda postoji "sekcija za javnu sociologiju. Ni(je) siguran koliko je ona aktivna. Ni(je) sudjelovao u njihovim događajima, nije ih niti bilo (koliko je bio informiran)" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

Druga sugovornica pak odgovorila: "Mislim da tu nema strategije. Unutar sociološkog društva postoji strategija promocije struke i znanstvenih istraživanja. Koliko sam upućena, nema (formalno) napisan(a), (t)o su (više) okvirna načela djelovanja, ali nije rađen strateški plan" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Zatim sugovornica razrađuje kako nepostojanje službene strategije profesionalnog djelovanja struke, iz njezinog iskustva, može utjecati na određene spomenute probleme i prepreke u Hrvatskoj: "Kada se uspiju napraviti neke podloge za donošenje strategija, najčešće se te strategije ne zasnivaju na tim podlogama, a nekad se te strategije donose bez ikakvih podloga, nekad se donose strategije koje se ne provode, donose se strategije koje nemaju akcijske planove da bi se mogle provesti. (...) Najčešće se dogodi to da se strategije stave u ladicu; donošenje radi samog donošenja. To ispada

jedna gomila gubljenja vremena. (...) (M)ožete donositi ad hoc odluke kako Vam odgovara u trenutku. No, kad postoji formalna strategija onda ne možete odlučivati prema trenutačnim političkim situacijama“ (sociologinja mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose).

S privatnog Instituta političke ekologije odgovora slično ostalim odgovorima sugovornika svih drugih instituta, ali i sveučilišta: "Ne znam postoji li takva strategija. Mislim da nije na razini nikakvog dokumenta ili prakse. Pretpostavljam da bi Hrvatsko sociološko društvo moglo biti nositelj takve ideje. Ne znam tko bi to bio (drugi) inače" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

Uglavnom sugovornici navode kako ne znaju ili kako smatraju da nema službene strategije javnog djelovanja. Većina navodi kako bi bilo korisno odrediti određeni plan za izradu strategije društvene uloge sociologije. Samo dvoje sugovornika, jedan sa sveučilišta i jedan s instituta, iako vide svrhu takve izrade, sumnjaju u njezinu korisnost. Pozivaju na opreznost i odvajanje znanstvenog od političkog društvenog javnog djelovanja. Sugovornici sa sveučilišta i instituta se slažu u mišljenju kako je Hrvatsko sociološko društvo mjesto gdje postoje možda namjere planiranja i organizacije javnog djelovanja. Slažu se i u tome koliko je potrebno aktivirati sekciju javne sociologije koja se bavi upravo ovakvim pitanjima te koliko je malo stručnjaka i potpore za odgovore na javna pitanja općenito u Hrvatskoj.

Opišite kako se osjećate u procesima donošenja političkih odluka iz perspektive profesije kojom se bavite?

Odgovori sveučilišta na četvrto pitanje

Na četvrtom pitanju pomnije se istražuju pitanja unutarnjih i osobnih problema sociologa u profesiji. Svi sugovornici sa sveučilišta i instituta su na specifičan način opisali kako se osjećaju „nemoćno“, „nemotivirano“, „nekorisno“ ili „pogrešno interpretirano“ upravo radi problema u odnosu s političkom elitom te često i s medijima, točnije medijskim djelatnicima. Ipak, odgovori su raznoliki te navodimo kakav stav i odnos njeguju s političkom elitom i njihovo osobno viđenje sudjelovanja u procesima političkog sistema.

U Hrvatskoj, prema jednom od sugovornika sveučilišta u Zagrebu, "većina sociologa nema (veliko) iskustvo (u odnosu s političkom elitom ili sudjelovanjem u političkom odlučivanju)" (sociolog mlađe d. s. Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Njegovo iskustvo je vezano većinom uz istraživanje i nastavu" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Iskustva koja dobivaju utisak kao "(m)anje, više, (...) poprilično frustrirajuć(a), jer (sociolozi) imaju vrlo malo utjecaja kojim tempom će stvari ići, koji će biti naglasci, kako će se politika obznaniti, kako će se braniti neke činjenice na kojima se temelji ta politika" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Postoje navodno problemi s kojima se svaki sociolog u važnim projektima i studijama susreće „na svim razinama vlasti i javnih institucija. (...) Prvo, ministarstva uopće međusobno ne komuniciraju, nitko (tamo) ne zna što se događa. Kada hoćete nešto provesti treba hrpa odluka, uvijek postoji ona, "ali" to ne možete. (Drugo), (o)d toga su svi u Hrvatskoj potpuno služeni i od inertnosti institucija, od nezainteresiranosti administracija, do stalnih promjena politika gdje Vas netko podrži, onda dođe netko drugi, onda se opet uhodava godinu dana" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Zaključuje: "(K)ada radite takve studije možete puno toga razumjeti i mislim da možete doprinijeti, samo je pitanje tko Vas naručuje. (...) Ne mislim da zato mi nemamo učinka i moć djelovanja, nego naprosto treba se suočiti s time da nismo svemoćni i da ovisimo o drugim ljudima, osobito o političkoj strukturi. Ali da, možemo definitivno imati nekog utjecaja sa svojim stručnim studijama. Apsolutno" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Primjerice, jedan sugovornik ističe kako se često radi o "izoliranom", specifičnom primjeru problema njegovog područja istraživanja u kojem dolazi po njemu, do "frustracije, jer nemate sugovornika (u Hrvatskoj) koji bi (određene važne teme ili) prakse drugih uopće pogledali" (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu).

Kako se osjeća i kakav dojam dobiva sugovornica s Fakulteta političkih znanosti u situacijama kada naizgled nema mogućnosti primjerenog djelovanja kao profesionalac; primjerice, na javnim raspravama, bilo uživo ili preko određenog medija: "Znanost počiva na argumentima i demokratska je, a često je problem diskurs neargumentiranja, tema rata i osobne provokacije. Ne postoji alat kako da se zaštitimo od takvih napada i (prikazivanja) moći" (sociologinja mlađe d. s.

s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Prenosi nam sugovornica da mnogi znanstvenici upozoravaju, ne samo u društvenim znanostima, kako se zbog ideoloških nesporazuma i marginaliziranja znanosti u hrvatskom društvu, "(s)ve što smo postigli kroz 20. stoljeće nekako narušava" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Sugovornica odgovara i na pitanje osjeća li se kao dio većeg profesionalnog sustava, zajednice sociologa: "Nas je u generaciji bilo jako malo pa smo se nekako čvrsto povezali pa se osjećam kao dio sustava, za razliku od možda nekih drugih sociologa u sličnoj situaciji. Kroz Diskrepanciju¹⁵ (na Filozofskom fakultetu) smo dosta djelovali" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Odgovori instituta na četvrto pitanje

Čak i u rijetkom slučaju shvaćanja uloge sociologije kao, između ostalog, i aktivističke, postoji dojam opreznosti i odvajanja građanske i profesionalne znanstvene uloge osobnog identiteta sociologa temeljenog na određenim vrijednostima i iskustvu. Neki se "(...) osjeća(ju kao) da ni(su) dio odlučivanja, ali sudjeluj(u) u istraživačkim projektima relevantnih političkih tijela" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Iskazuje shvaćanje vlastite uloge u tim procesima: "Moja uloga staje nakon dodjeljivanja određenih preporuka. Pitanje je trebam li biti aktivniji. No, smatram da to ovisi o osobnim i profesionalnim vještinama i volji, koliko je (sociolog) spretan i obrazovan" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Drugi odgovaraju slično: „(...) (P) podsjeća na nekakav jalov posao. Ono što mene zapravo drži (je što sam) dosta aktivan u svom poslu, radim s ljudima po Europi i vani i tu vidim neki smisao u širem kontekstu" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Shvaćanje moći u društvenim promjenama u Hrvatskoj se u određenim odgovorima povezuje s kvalitetom sociološkog znanja i ulogom sociologije kao profesije općenito: "Moć se osvaja, posjeduje kontrolom institucija. Sociolozi, izuzev pojedinaca koji su aktivni u određenim strankama, a i koji su s druge strane zanemarili nekakve karijere u znanstvenom istraživačkom smislu, na određen način doprinose. No, ne možete očekivati da ćete biti u poziciji moći ako ne

¹⁵ Diskrepancija je udruženje studenata sociologije odnosno Klub studenata sociologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu koji, između ostalog, objavljuje stručni studentski časopis, djeluje u obliku organizacije simpozija i javnih rasprava. Više o njezinom društvenom djelovanju na internetskoj adresi službene stranice: <http://diskrepancija.hr/hr/>.

uđete u politiku u hrvatskom društvu. (U javnosti) su uglavnom političke teme ili teme o političkoj prošlosti. (...) U tom smislu netko tko bi mogao ponuditi nešto stručno, ne mislim samo na sociologe; dakle niz profila; tu nema prostora. Ako pogledate zadnjih nekoliko vlada, uglavnom se radi o ekonomistima, pravnicima, dakle tehnokrati(ma) koji će odraditi ono što se od njih očekuje" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Ulazeći dublje u značenje profesionalnog identiteta, jednog je sugovornika pitano kako shvaća vlastiti društveni utjecaj i moć: "Osjećate se kao Sizif. Gurate jednu kuglu uzbrdo i stalno je pokušavate ojačati, prilagoditi, popraviti, teoretski promisliti tako da bi bila razumljivija, a onda se dogode situacije u kojima se sav taj rad jednostavno odbaci. Može biti zbog nerazumijevanja. Jedan od načina (je) pokuša(ti) sami prijeći tu granicu i postati donositelji odluka, ući u političku arenu. (...) (N)emam te ambicije. Jednom kad se napravi taj prijelaz mislim da se teško vratiti u akademsku zajednicu i opet pokušati neko istraživanje i legitimirati ideje. Dosta ljudi tako pokušaju nešto promijeniti, s dobrim namjerama ili lošim" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Također odgovara da nije primijetio mnogo političkog i znanstvenog uspjeha kod kolega istraživača koji su pokušali aktivnije sudjelovati u političkim promjenama. Njegovo mišljenje je da sociologu i znanstveniku "(...) (pre)ostaje kontinuirani rad i istraživanje. Jednostavno takva je strukturalna pozicija instituta i to je opis (sociološkog) radnog posla (trenutno)" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

Iz područja političke ekologije i viđenja privatnog instituta dobiveno je mišljenje s obzirom na vrijednosti i interese znanstvenika koji, zbog točno određenih razloga, ne može biti u skladu s interesima političke elite: "Mislim, stranke se ne bave javnim interesom, nego svojim interesom tako da mi ne možemo još naći, recimo, prikladnu stranku koja bi bila nama najbliža. Razlog koji većina sugovornika navodi s javnih sveučilišta i instituta, navodi i ispitani privatni institut. Iako je njihov oblik financiranja drugačiji od javnih ispitanih instituta, odgovori se gotovo uopće ne razlikuju u ovom pitanju: "Zato što ne dijelimo mišljenje i isti stav prema njihovom djelovanju i njihovim vrijednostima. Možemo ići u različitim smjerovima. Ili su previše populistički (predstavljani) ili su licemjerni ili se ne drže nekih vrijednosti do kojih je nama stalo, do pravednosti, do spolne ravnopravnosti (i slično)" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu) Jedina razlika koja se nameće u odgovorima privatnog Instituta za političku ekologiju jest njihov doživljaj vlastite društvene i profesionalne uloge kao ipak angažiranije i

„zagovaračke“ kako je već spomenuto: "Mi isto financijski ovisimo. Imamo financijere koji se slažu s našim vrijednostima. Znamo kako se u državi mijenjaju političke okolnosti tako da se svi osjećamo na oprezu" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Sugovornik dalje opisuje kako suradnjom s političkom elitom uvijek "(...) postoji neki rizik (gubitka) povjerenja. Danas se prilijepe nekoj stranci, a da je ona ubiti daleko od onog s čim bi mi htjeli biti identificirani (u javnosti) kao prijateljski" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

Prema njemu, uglavnom većina "ne zna kako prezentirati (svoju) temu, ne znaju kako (primjereno ili željeno) ući u javni prostor. Naravno da se mogu prezentirati u svom napisanom akademskom radu" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Doduše, tijekom procesa prezentiranja društvenih znanosti u javnosti nedostaje određene "force" da se vrši pritisak, "guraju aktivno (sociolozi) u društvu kroz medije. Kao stručnjaci da sociolozi razvijaju neki diskurs i preuzmu neku odgovornost" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

Navedeni odgovori dublje ulaze u problem osobnog profesionalnog identiteta ispitanih sociologa koji se reflektira na mnoge druge probleme, primjerice, okupljanja i organizacije sociologije, nedostatka vremena i pojave različitog poimanja društveno-znanstvene aktivnosti i angažiranosti te društvene angažiranosti. Prema jednom sugovorniku, shvaćanje uloge sociologije predstavlja također pojam aktivizma. Opće mišljenje je da je potrebno više pažnje posvetiti predstavljanju sociologa individualno i kao skupinu.

2. Tematska cjelina

U ovom dijelu prikazana su mišljenja intervjuiranih sociologinja i sociologa o potrebama javnosti spram sociologije i drugih društvenih znanosti i koliko im je važan ugled znanstvene zajednice sociologa i ugled sociologije u društvu. Nadalje, uvid u osjećaj pripadnosti sustavu organizacije sociologa.

Smatrate li da je potrebno i kako mislite da biste mogli pridonijeti u izradi koncepta suvremene uloge sociologa u Hrvatskoj (određivanju temelja za kreiranje opće strategije sociologije i njezinog utjecaja na društvene promjene)?

Odgovori sveučilišta i instituta na peto pitanje

Svi sugovornici istraživanja odgovorili su kako smatraju da je potrebno odrediti i izraditi suvremeni koncept uloge sociologa u Hrvatskoj. Viđenja su kako dublja istraživanja razvoja sociologije mogu postaviti kvalitetne temelje za kreiranje opće ili sveobuhvatne strategije specifične sociološkom profesionalnom djelovanju i društvenom utjecaju na proces generiranja društvenih promjena. Izabrani sugovornici imaju svakodnevnog iskustva u odnosom s medijima i civilnim sektorom orijentirajući se često na lokalne zajednice, predstavljajući vlastita sveučilišta i institute u suradnji s raznim organizacijama. Tijekom intervjua sugovornici navode mnoga iskustva u suradnjama, lokalnog, nacionalnog i međunarodnog karaktera. Ipak, često mnogi ističu specifičan, stručni te individualizirajući pristup javnom predstavljanju: "Mislim da je primarna situacija da svatko od nas radi što je moguće više, objavljuje i istražuje više, (...) radi sa studentima. (...) Ako želite kolektivno djelovati, onda morate imati organizaciju koja je dobro posložena, mi takvu nemamo. Naša cehovska organizacija ima jednu ustaljenu praksu i način rada. (...) Ja sam usmjeren na niz drugih stvari i mislim da puno više mogu u profesij(i) doprinijeti svojim osobnim radom, objavljivanjem radova i sudjelovanjem u projektima, nego sad pokušavati mobilizirati ljude. Moja iskustva (su) takva da kad u Hrvatskoj ideš nešto raditi tako, da se to raspadne vrlo brzo; jalov posao je gubitak vremena" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za društvene znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Izdvojen je odgovor s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu koje mnogi sugovornici s drugih instituta, za razliku od sveučilišta, dijeli: "(...) (O)vaj blesavi politički trenutak" može biti

dobra prilika (za sociološko djelovanje). „Treba se ponovo aktivno uključiti i argumentirano zagovarati (određene) stvari. (...) (A)ngažirati sa znanstvenim rezultatima i jačim prodorom u javnost i javno mnijenje" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Većina sugovornika izjavljuje kako je potrebno pristupiti izradi koncepta za plan i strategiju društvenog i javnog djelovanja sociologije kao profesije.

Što mislite, kakve su potrebe društva i javnosti u vezi dostupnosti društvenih znanosti i njezine primjene u svakodnevnom rješavanju problema?

Odgovori sveučilišta i instituta na šesto pitanje

Prikazujemo najzanimljivije odgovore sugovornika o potrebama i interesima javnosti. Što u profesionalnom djelovanju primjećuju iz iskustva u sociologiji i istraživanjima: "Dostupnost znanosti je važna u određenoj mjeri javnosti. Javnost sigurno ima neke interese i mediji imaju interese i žele imati neke stručnjake" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Ono što je zanimljivo sugovorniku u odnosu znanosti, medija i javnosti je što razlozi zbog kojih se traži mišljenje i stručnost, u ovom slučaju sociologa, "(...) ni(su) uvijek jer žele saznati nešto važno. Često smo dio te (svakodnevne) rutine, tko im sve treba za neku ekspertizu i mišljenje uz nekog građana i slično" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Navedeno treba uzeti u obzir.

S druge strane, iskustvo pa tako i mišljenje sugovornika Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu o potrebama javnosti i medija se ne razlikuje mnogo od sveučilišnih: "Strategija (organizacije sociologa) ovisi o tome kakve su potrebe društva, da se prepozna gdje sociolozi trebaju raditi i koristiti znanje" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Kako jedan od sugovornika shvaća proces generiranja društvenih promjena u odnosu sociologije i njezinu društvenu ulogu opisuje ovako: "To je jedan dinamičan proces prepoznavanja sociologije u javnosti i pitanje je kako će to izgledati u budućnosti, (...) (o čemu) smo počeli razmišljati. Zato ne mislim da postoji neka jasno određena uloga sociologije u kontekstu Hrvatske" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Mnogi odgovori sa sveučilišta tako i instituta navode važnost uloge Hrvatskog sociološkog društva kao profesionalne skupine ili udruženja: "Hrvatsko sociološko društvo naravno pruža svim svojim članovima da mogu nesmetano obavljati

svoj posao, da se za njih zalažemo, da ih branimo, da ih ističemo. Tako kao struka pokušavamo braniti sociologiju" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Jedna od sugovornica smatra potrebnim pridonijeti izradi koncepta suvremene uloge sociologa u Hrvatskoj: "Treba poboljšati institucionalni okvir u kojem sociologija treba postati konkurentna znanost" (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Mišljenja je i utiska da sociologija nije "dostupna dovoljno i raznoliko javnosti", stoga i smatra kako zbog toga nije dovoljno informirana i često je u Hrvatskoj ideološki okarakterizirana (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Za razliku od drugih odgovora sugovornika, sugovornica iz instituta predlaže smjer društvenog djelovanja u odnosu s javnosti: "Hrvatskoj javnosti je potreban iskorak društvenih znanosti iz marksističkog diskursa te bi se trebale nadopuniti studijama koje bi se oslanjale na metodološki individualizam, interpretativne, postkolonijalne teorije itd." (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Dojma je kako su rijetkost, ali postoje već neka istraživanja koja potvrđuju što javnost općenito očekuje, "(...) da se sociologija kao struka nametnut(ne) kao vidljiv faktor i odgovara na potrebe današnjeg razvoja hrvatskog društva. (...) (P)otrebe društva i javnosti (su) velike za rezultatima društvenih istraživanja i primjeni određenih strategija društvenih znanosti, te da njihova sadašnja parcijalna uključenost ili slaba vidljivost rezultira zbrkom i neadekvatnim rješavanjem (mnogih aktualnih) društvenih problema" (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu).

Nadalje, sugovornici s Instituta za razvoj i međunarodne odnose su iznijeli sljedeće dojmove i mišljenja: "Pa kad se pita neke ljude o stvarima, kao što su, regulacija. (...) (Osim političke elite, postoji) javni put do društvene promjene. Iako osobno smatram da je (proces društvene promjene na ovakav način) neučinkovit. (U) nekom demokratskom smislu je jedini način da se legitimira i legalizira nekakav oblik društvene promjene je da pitate ljude o medijskom zakonodavstvu o medijskim slobodama, o regulaciji i regulatorima. Ljudi, (prema mojem dojmu), o tome ništa ne znaju, nije ih briga, ako ih je briga onda misle da to nije (dovoljno) važno" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

"Kada se radi o istraživanjima na općoj populaciji", dodaje izdvojeni sugovornik, "o kvantitativnim ili kvalitativnim, onda postoji (određeni) interes (sociolog mlađe d. s. s Instituta za

razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Sugovornik ovdje opisuje kako izgleda proces evaluacije i što su institucionalno konkretno poduzeli u smislu predstavljanja svojeg rada javnosti: "Mi smo baš sad radili analizu internetskih stranica, koja je objavljena na našoj internetskoj stranici instituta, (zatim), radili panele, bili su otvoreni komentari na kraju ankete da (javnost) kaž(e) što misl(i) o anketi" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Reakcije su, prema sugovorniku, "(...) (b)ile dosta pozitivne. (...) (Z)apravo (ih je) anketa prisilila da razmišljaju o stvarima o kojima u svakodnevnom životu ne razmišljaju, a sve više ljudi, naročito mladi(ma), (to nije mrsko) (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

Iz područja ekologije stav o zadovoljavanju potreba javnosti i načinu društvenog djelovanja je tijekom intervjua konzistentan. Prvenstveno u jasnoći i isticanju strpljivosti u razvoju željenog utjecaja, dojma ili utiska spram drugih sugovornika sveučilišta i instituta. Iako područje ekološke sociologije, prema mišljenju intervjuiranog sugovornika, nije jedan od razvijenijih područja sociološkog istraživanja, postoji potreba u javnosti za specifičnim znanjem: "(...) (O)koliš nije na prvom mjestu, vrlo često. S druge strane odgovaramo na jedan vrlo specifični zahtjev. Naprimjer, (javnost) zanima kako se tretira pitka voda ili žele vidjeti na koji način komunalne usluge, nekim ekološkim sektorima, naprimjer voda ili otpad. (...) (G)dje su neki konkretni zahtjevi mi radimo istraživanje. Također, primjer privatiziranja prirodni(h) resurs(a) ili javn(e) fosfotur(e). (...) (N)a nekoj razini (znanstvenog) promatranja i analize vrlo jasno vidimo onda sami, neovisno (o) direktno(j) komunikaciji (s) potrebama javnosti, te anticipiramo trendove (...). (S)ami ulazimo u takva istraživanja koja onda nude neku alternativu sadašnjim modelima koji se predstavljaju kao jedini mogući" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu). Predstavljanje znanstvenih radova javnosti nakon istraživanja je proces "transformacije" nakon čega ga, prema sugovornikovom mišljenju, "(...) vrlo proaktivno i samostalno gura kao nešto što je potrebno možda kasnije organizacijama (...) kao argumentacija. (...) (Č)esto inicijative i organizacije ne vide na vrijeme neke probleme, nemaju resursa i vremena (za) uključ(ivanj)e, iako to smatraju vrlo bitnim. Zato, pokušavamo na neki način kompenzirati nedostat(ke)" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu).

Potrebama javnosti se treba približiti, prema mišljenju sugovornika, "(...) ako imamo aspiracije biti javni i utjecajni, onda (to) moramo (biti)" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu). Za razliku od javnih instituta, Institut za političku ekologiju je privatni institut. No, također se susreće s nekim sličnim, a nekim sebi specifičnim organizacijskim i

financijskim problemima: "Mi ne možemo sve, a velika su očekivanja; (...) mala (smo) organizacija i ne možemo se uspoređivati s institutima koji su financirani od države; javni instituti s dugom tradicijom koji zapošljavaju 100 ili 200 ljudi" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu).

Utisak je stvoren, prema intervjuiranim sugovornicima, kako postoje konkretne potrebe javnosti spram sociologije. Potrebe koje se tiču individualnog i zajedničkog predstavljanja sociologa i projekata gdje sociolozi sudjeluju i surađuju. Postoje određene potrebe iskorištavanja potencijala u razvoju jasnije određene društvene uloge sociologije i djelovanju prema željenoj predodžbi sociologije kao znanosti i profesije u Hrvatskoj. Potrebno je orijentirati sociologiju ka promoviranju njezine korisnosti za društvo, institucije, civilno društvo i udruge, političku elitu. Ponajprije postoji potencijala u razvoju sociologije u području informiranja javnosti o važnim društvenim i znanstvenim rezultatima općenito. Prema odgovorima sugovornika potrebno je više istraživanja o konkretnim potrebama i interesima javnosti spram sociologije kao društvene znanosti. Može se i reći da sociologija treba biti više dostupna javnosti, posredno i neposredno medijskim sustavom, ali i razumljivim diskursom.

Je li Vam važan ugled znanstvene institucije društvenih istraživanja i sociologije i je li se osjećate kao dio "većeg sustava" organizacije?

Odgovori sveučilišta na sedmo pitanje

Kada se sugovornike Filozofskog fakulteta u Zagrebu pitalo o ugledu sociologije kao struke i osjećaju li se kao dio veće profesionalne organizacije, svi su odgovorili kako im je važan ugled sociologije kao znanosti i obrazovne institucije u kojoj su zaposleni. Razlike su u intenzitetu ili shvaćanju okvira i dosega profesionalnog ugleda. Određeni sugovornici se osjećaju više izolirano ili manje općenito aktivno u okupljanjima sociologa. No, većina odgovara kako se su dio veće organizacije u sklopu Hrvatskog sociološkog društva i rijetkih pojava na znanstvenim konferencijama. Prvi sugovornik odgovara: "Osjećam se dijelom odsjeka i osjećam neku odgovornost prema utjecaju, naravno neku tržišnu poziciju naših studenata, to mi je primarno, ali i sociologije kao (struke)" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Slijedi odgovor sugovornika koliko mu je profesionalno važan ugled: "Iskreno nije mi

važan ugled zajednice sociologa u društvu. Mi smo prepoznati kao profesija. Je li naš ugled velik ili malen, ne mogu procijeniti. Ne znam uopće kako bi javnost trebala imati percepciju jesu li sociolozi važniji od drugih znanosti. Nije mi to bitno, ali mi je bitno mariti kako se predstavljamo. Da smo odgovorni, da govorimo o činjenicama, ali ne razmišljam puno o tome" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Njegovo viđenje se djelomično razlikuje od shvaćanja drugih na sveučilištima i zbog razlika u sveučilišnom profesionalnom položaju, ne samo zbog različitog viđenja zadatka sociologije ili jer polaze iz različitih područja sociološkog istraživanja. Njegov osjećaj uključenosti u udruženje sociologa je stoga nešto drugačiji od mnogih intervjuiranih sociologa: "Znanost je dosta individualna, premda svi surađujemo, nitko više ne piše radove samostalno. Primarno kao član zajednice se (blisko) osjećam s ljudima s kojima surađujem u istraživanjima. Za mene je znanost internacionalna grupa ljudi koja se bavi stvarima koje su meni zanimljive, ne nužno sociologa" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

S čime se sugovornik može identificirati je „(...) znanstvena zajednica (s onima) koji se bave područjem s kojim se (on) bavi. U tom smislu (njegov) profesionalni identitet u hrvatskoj sociologiji ne postoji. Priroda današnjih znanosti je takva da osim što je interdisciplinarnost sve jača, da nekako znanstvena identifikacija počiva na područjima kojim se bavimo i drugim znanstvenicima iz tog područja. To je naša obitelj, a ne ljudi koji su diplomirali isto što i ja, po mom mišljenju" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Treća i jedina sugovornica s Filozofskog fakulteta u Zagrebu ostavlja utisak mišljenjem: "Naravno da mi je važan. Kako mi ne bi bilo važno nešto čime se bavite gdje živite i radite. Meni je to smiješno, ako Vas ne zanima vaš status, ne mislim materijalni, nego kako Vas netko percipira. Netko percipira preko institucije i preko discipline. Te dvije stvari su povezane, kao što pojedinac može podignuti ugled institucije, tako i institucije nose sa sobom (određenu) težinu. To bi trebali (sa)znati svi sociolozi. Naprimjer, imamo sociologa s Harvarda (koji je napisao) članak i jednog s Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Imam malo vremena čitati, (pitam se) čiji tekst ću čitati?" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Ovdje je sugovornica kroz navedeni primjer htjela predočiti kakav društveni utjecaj podizanje ili smanjivanje ugleda institucije može imati na individualnog znanstvenog stručnjaka i u obrnutom smjeru. Tako i na odnose unutar i izvan sociologije kao znanosti i profesije.

Viđenje i dojam sociologije jedan od sugovornika sveučilišta uspoređuje s društvenim

djelovanjem drugih javnih organizacija koje imaju određeni društveni kapital i/ili političku moć: "(...) (U) nekim situacijama kada se tiče (moći), (...) recimo, pogledajte liječnike, ili suce; (n)jihov kodeks (nalaže) da oni štite drugog suca i kad je u krivu (u odnosu na javnost), i to apsolutno, (...) (tu) (n)ema govora. Oni će ga sami osuditi ako je nešto stvarno (protiv organizacije, ali interno). (...) Isto Crkva, (...) (zatim), (p)olitičari iz (neke) stranke, koliko god da je (jedan) u krivu, branit će ga svi i proglašavati neprijateljima one koji uopće postavljaju pitanje o tome što je napravio" (sociolog starije d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Problem je kod odnosa znanosti s politikom, navodi sugovornik, što ne možete primijeniti isti logični pristup uvijek. Primjerom korupcije u politici sugovornik ističe o kakvoj društvenoj strukturi se radi: "(...) (L)ogika društvenog kretanja, logika djelovanja politike, ekonomskih institucija, dovodi do korupcije; naprosto kao da imate tvornicu korupcije, na kraju izlazi proizvod i Vi se stalno čudite kako taj proizvod ima grešku i kako ga ne možete plasirati na tržište nego morate napraviti neku spalionicu (ili slično). (...) (N)etko kaže, čekajte ljudi, moramo otići tamo gdje je početak proizvodnje i vidjeti što je tamo krivo" (sociolog starije d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). S druge strane, po čemu je drugačija politika od znanosti u pitanjima procesa određivanja strategije društvenog djelovanja, prema sugovorniku: "(...) (K)onkretno, strategije obrazovanja nikada ne smiju biti rezultat kompromisa. (...) Politički kompromisi su nešto što je uobičajeno, ali u znanosti odnosno u obrazovanju, nikako. To mora biti rezultat konsenzusa" (sociolog starije d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Opet, postoje odgovori poput ovih: "(M)islim da javnost nema nikakvu perspektivu o znanosti. Sve se svodi na to da imamo jako loši obrazovni sustav gdje ljudi uopće nemaju niti percepciju, niti neku sklonost znanstvenom promišljanju pa onda niti poštovanje za dobrobit (...). Krivo je reći da nemaju, (...) imaju neko bazično. (...) (I)pak će na kraju otići doktoru i vjerovati znanstveniku, ali nemaju neko poštovanje koje bi izazivalo volju da bi se znanost financiralo, da visoko obrazovanje bude kvalitetnije. Trebalo bi uključiti javnost u svoje procese. Znači i u procese istraživanja i razmišljanja i promišljanja. Sad se to sve više radi (u znanosti u svijetu)" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Mnogi sugovornici su mišljenja kako ne mogu vjerodostojno procijeniti prema vlastitom profesionalnom znanju i iskustvu kakav je dojam sociologije u javnosti ili koje su njezine potrebe. Ne zbog toga što dojam ili potrebe ne postoje, već što je sociologija doista tematski raznolika i nema dovoljno znanstvenih podataka. Mnogo je raznolikih i specifičnih iskustava u odgovorima o

odnosu sociologije s javnosti. Međutim, jedan sugovornik procjenjuje: "Jedan institut ima ovakav ideološki predznak, drugi onakav, ali ja bi rekao generalno u javnosti sociologija u Hrvatskoj nema (niti) posebno pozitivnu niti negativnu predodžbu, mislim da otprilike neki status profesije koja se ne smatra važnom. Nešto se (u medijima) kaže. Dajem dosta izjava, ali da bi imali neki društveni utjecaj, ne" (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu).

Budući da smo imali prilike intervjuirati stručnjakinju s Fakulteta političkih znanosti, zabilježena su neka saznanja o djelovanjima na ugled sociologije: "Postoji ta jedna *sačekuša* s medijima, koja izleti kao neka provokacija. Treba postojati netko tko nas može naučiti kako reagirati na (...) provokacije, a da ne odgovaramo kao političari; ustvari ne kažete ništa, da izvrćete argumente; jer to nije znanstveni pristup. To izmiče iz uloge znanosti o društvu, postaje zabava za druge" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Kao znanstveni stručnjak i aktivni istraživač zaključuje u kakvoj društvenoj poziciji se često pronade, iako su njezine profesionalne tendencije usmjerene prema znanstvenim rezultatima: "Zapravo, kako nastupam, kao klaun! To je moje osobno iskustvo i govori o stanju medijskog sustava u Hrvatskoj i ugledu sociologije. Primjerice, na trećem programu ili na nekim informativnim emisijama televizija će Vas pitati stručna pitanja, ali najčešće će Vas tretirati kao klauna i vući za jezik. (...) (M)alo (je) mjesta za stručno mišljenje. To je i stvar vještine, ne samo talenta koju treba razvijati" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Iako je dio odgovornosti na medijskim djelatnicima, prema odgovorima sugovornice daju se naznake kako postoji odgovornost s obje strane. Dakle i sa strane znanstvenih djelatnika: "Ne postoji konkretno učenje o prezentaciji, retorici i tim vještinama stila da znanost približi važne spoznaje javnosti. Da dođe do svih, da nema privilegiranih, da nije samo za studente i druge znanstvenike. Pristupačan je Hrčak¹⁶ na internetu, ali većinom se ljudi informiraju u široj javnosti preko tiskanih medija, (što) ovisi i o interpretaciji samih medija" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Kako se navedeni problemi profesionalne zajednice sociologa i njezin marginaliziran društveni ugled, pa onda i položaj, reflektira na djelatnike sociologije, u usporedbi s Velikom Britanijom: "Recimo, britanski sociolozi imaju super stranicu, blogove i općenito komunikaciju i

¹⁶ Hrčak je internetski portal za pretraživanje znanstvenih i stručnih članaka objavljenih u Zbornicima radova, knjigama, novinama i časopisima u Hrvatskoj i šire. Više o portalu na internetskoj poveznici: <http://hrcak.srce.hr/>.

organizaciju. Oni su nama bili primjer (u projektima). Uglavnom su negativna iskustva iz Hrvatske. Čim izađemo iz granica, posebno sjevernije, situacija je sve bolja. Oni imaju ljude koji se time bave, a mi sami sve radimo pa ovisi i o tome koliko smo vješti i simpatični" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Zatim, "(v)ažan (joj je) ugled sociologije. Ne samo da je važan, nego danas znanost postaje (toliko) marginalizirana u hrvatskom društvu i općenito društvene znanosti, da je to kao da Vam oduzimaju kisik" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Odgovori instituta na sedmo pitanje

Sugovornici s Instituta društvenih istraživanja su naveli koliko im je važan ugled profesije i imaju li potrebe profesionalno se povezati i surađivati s drugim sociolozima. Jedna od sugovornica je izjavila da se osjeća povezano zato što je, između ostalog, aktivna u Sociološkom društvu (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Poput nekih drugih sugovornika instituta navodi kako se „osjeća se kao dio veće profesionalne zajednice“ te se smatra „lojalna“ institutu čija je djelatnica (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Drugi sugovornik potom objašnjava odgovor viđenja onih koji se osjećaju dijelom veće organizacije sociologa i dobivaju dojam profesionalnog zajedništva: "Pokrenuli smo sekcije, onda su nestale, jer se institucionalno sociologija mijenjala. U zadnjih šest godina postoji veliki interes za razne sekcije, gdje smo vidjeli da postoji potreba (...) i svake dvije godine se okupljamo i surađujemo sa znanstvenicima i udrugama sociologa izvana" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Sugovornik onda opisuje međusobne odnose u udruzi sociologa s kojima se susreo, gdje je uočio razliku između društvenog djelovanja i stajališta između mlađe i starije generacije sociologa u odnosu na utjecaj ideologizacije znanosti: "Mlađe generacije se lako zapravo razumiju unutar profesionalne zajednice. Za razliku od nekih drugih disciplina, nismo se uvukli toliko u te ideološke forme. Kao, naprimjer, filozofska zajednica. Postoje institucionalni i van institucionalni veliki sukobi između ideologija, to se vidi i na Hrvatskim studijima. Devedesetih su se podijelili na kontinentalnu i analitičku filozofiju i među njima su velike tenzije još danas" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Ukazujući na unutarnje sukobe i probleme sociologije nastavlja: "Meni je ugled moje znanstvene institucije iznimno važan. (...) Radimo to preko interneta, Facebook-a, YouTube-a, pisanjem članaka ili davanjem intervjua u medijima. Uvijek se trudim promovirati institut za koji radim, jer mi ono uopće omogućuje da se bavim svojom strukom i istraživanjima" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Nadalje, na pitanje kada najviše dobiva dojam zajedništva, odgovorio je: "Na sociološkim kongresima osjećam kao da jesmo zajednica, kao da smo dio neke grupe, nekakvog većeg sustava. Možda nismo dio (formalne) organizacije, ali smo dio određenog (...) sociološkog plemena u kojem razmjenjujemo mišljenja i ideje. Imamo dosta dobar diskurs, nema velikih tenzija i konflikata. Tako da se dosta osjećam kao dio zajednice" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Primjerice, treba istaknuti odgovor o uvjetima koji utječu na shvaćanje profesionalnog individualnog i kolektivnog identiteta jednog od sugovornika: "Mislim da ljudi s obzirom na kontekst u kojem živimo, ne samo kao sociolozi već i kao građani, rade odličan posao, da su izdvajanja katastrofalno mala, da su uvjeti za rad jako loši i u tom smislu ne treba ljudima zamjeriti (što su nezadovoljni i nemotivirani)" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Međutim, neki navode kako im nije jako važan osjećaj zajedništva ili pripadnosti u svakodnevnom profesionalnom djelovanju. Samo dvoje sugovornika instituta navodi kako ne razmišlja o tome često. Dok drugi navode samo djelomično osjećaju kao sociolozi, jer i nisu po struci samo sociolozi. Recimo, zbog znanstvenog područja kojem neki pripadaju nisu često u prilici surađivati sa sociolozima, nego više s drugim društvenim i prirodnim znanstvenicima s kojima razvijaju nekakvu vrstu profesionalnog zajedništva.

Jedna sugovornica s instituta se također ne osjeća kao dio veće profesionalne zajednice, iako je uključena u događaje i njihova rijetka zajednička okupljanja. Obrazlaže kako je "(...) odrasla i obrazovala u zemljama zapadne Europe pa stoga često ima drugačije viđenje i fokus (zajedništva)" (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Što se tiče ugleda u sklopu kojeg profesionalno djeluje, u slučaju ove sugovornice, on je iznimno važan kao i ugled institucije u kojoj je zaposlena. No, "ne osjeća (se kao) pripad(nik) jedn(og) „veće(g) sustav(a). (N)e osjeća uključenost u procese generiranja društvenih promjena,, (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu). Opisala je trenutno stanje

kao „krizu sociologije kao struke“ (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu).

Analizirani su odgovori sociologa iz područja ekonomije i djelatnika Ekonomskog instituta u Zagrebu. Sugovornik kroz primjer iskustva navodi kako shvaća aktivizam za razliku od, primjerice, drugih sociologa. Ne osjeća se kao dio veće zajednice sociologa. No, sugovorniku je ugled sociologije važan iz perspektive „korisnosti za društvo“, na koji se prema njemu treba profesionalno orijentirati. Iskustvu u radu mu nalaže pojam korisnosti u sociologiji kao nedovoljno istraženo u Hrvatskoj spram drugih zemalja u Europi (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu).

Važnosti ugleda iz viđenja jednog privatnog instituta u kojem sugovornik djeluje i općenito zajednice sociologa, objašnjava ponovno iz perspektive shvaćanja vrijednosti koje dijeli s drugim znanstvenim stručnjacima u institutu. Naime, sugovornik se ne osjeća dijelom veće organizacije sociologa, ali se osjeća kao dio veće društveno znanstvene zajednice, što ustvari priliči karakteristikama okvira istraživanja ekoloških fenomena: "Važno nam je da ne radimo kompromise s temeljnim vrijednostima. Može se dogoditi da smo (u institutu) pod pritiskom ili na udaru. Reputacija može biti ovako ili onako ugrožena, ali bitno nam je da ne idemo protiv onoga zbog čega smo se udružili" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu). Iako se sugovornik, kako on kaže, više "ne bavi pravom sociologijom" nego više interdisciplinarnom te komunikacijom s medijima, „(o)sjeća se donekle i dalje dio, ali i s puno drugih šesira tako da taj šesir mora s vremenom očistiti od prašine" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu). Njihova uloga kao društvenih znanstvenika u institutu se, prema njegovom mišljenju, realizira upravo kroz suradnju: "Mi smo ustvari zagovaračka udruga. Postoji mnogo udruga koje imaju takvu primarnu funkciju. Mi ubiti na razini znanja kreiramo korak dalje (u) kompleksnosti. Naravno da pokušavamo što plastičnije i što pitkije predočiti, ali nije uvijek neposredna javnost prvi korisnik. Nego organizacije koje nešto s time žele raditi. Ne zna sad svatko na ulici, ali veliki broj ljudi iz različitih stranaka i organizacija zna (za institut). Neka velika istraživanja koje sada radimo će ostati. Koliko mogu biti revolucionarna (je pitanje), ona će opet ostati poznata malom broju ljudi" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Možda zato postoji mišljenje kako su se sociolozi „malo na pogrešan način okrenuli prema sebi“ (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu). Djelovanje pojedinih sociologa akademske zajednice ostavlja određen dojam i opisuje se, primjerice, ovako: "Objavio sam dva, tri članka, završio sam

normu, a ne stvarn(a) (...) društvena aktivn(ost). Naravno, za društveni angažman se ne može nikog prozivati. To je dobrovoljna stvar" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za političku ekologiju u Zagrebu).

Dakle, postoje sugovornici koji imaju veći osjećaj zajedništva, tj. pripadnosti grupi ili organizaciji profesije odnosno sociologa. Neki ju nazivaju profesionalnom zajednicom, redovito su uključeni u njezine aktivnosti preko službene udruge Hrvatsko sociološko društvo. Drugi su aktivni i osjećaju se kao „dio većeg profesionalnog sustava“ rjeđim sudjelovanjem u službenim okupljanjima udruga i konferencija. Međutim, neki sugovornici se ne osjećaju dijelom profesionalne grupe, neki se okupljaju nekad pa se i dalje ne osjećaju, dok se drugi ne pojavljuju često ili uopće na službenim okupljanjima. Razlozi su mnogi, od nedostatka vremena, financija, potrebe za zajedništvom, motivacije ili postojanje konflikata unutar sociologije. Osjećaj pripadnosti se stoga može razumjeti kao proces organizacija i prihvatanja specifičnog normativnog sustava određene skupine od svih svojih individualnih pripadnika, tj. članova te skupine. Skupine ili grupe u kojoj postoje određene zajedničke karakteristike s kojima se možda ne slažu baš svi pripadnici, ali prihvataju ih kao norme profesionalnog djelovanja. Prema odgovorima sugovornika, norme sociologije kao struke se tiču primarno znanstvene i društvene odgovornosti, interesa i potreba.

Osjećate li da posjedujete mogućnost utjecaja na važne društvene promjene? Molim Vas da obrazložite odgovor!

Odgovori sveučilišta i instituta na osmo pitanje

Većina ispitanih sugovornica i sugovornika iskazali su „nezadovoljstvo“, djelomičnu profesionalnu usamljenost i odvojenost sociologije od mnogih važnih društvenih promjena. Navedeno pitanje je dublje odgovoreno uglavnom od strane samo određenih instituta. Jedan od sugovornika odgovara: „(...) (U) Hrvatskoj danas, sociologija nije (dovoljno) (...) uključen(a) u svakodnevni život, a kamoli u politički sistem odlučivanja (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Ovdje opisuje svoj „pesimističan stav“ kako ne postoji mnogo potencijala za organizaciju i uspješnu provedbu budućih strategija i planova zbog sustavnih i ideoloških prepreka. Ne vidi načina kako utjecati na generiranje društvenih promjena osim kroz rad u lokalnoj zajednici (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Sljedeća sugovornica odgovara kako smatra da trenutno ima nešto veću mogućnost profesionalnog utjecaja, radi organizacijskog položaja unutar institucije koji joj omogućuje "(...) slobodu umrežavanja s određenim ključnim institucijama i iniciranje određenih istraživanja" (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu). Iz tog razloga sugovornica dalje objašnjava odgovor: "(M)ogu doprinijeti boljem pozicioniranju i potrebi sociologije kao discipline, što (može) dov(esti) i do određenog utjecaja na društvene promjene. Poboljšanj(a) i otklon(a) nekih nedostataka u određenim društvenim pojavama i situacijama" (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu).

Procjena profesionalnog utjecaja sociologije općenito, prema dosadašnjim odgovorima sugovornika, ovisi o poziciji zaposlenja u ustanovi, o specifičnom području istraživanja, zatim i o osobnim profesionalnim kompetencijama i vještinama, o općoj i lokalnoj političkoj situaciji koja se pretače kroz razne ideološke utjecaje/reakcije unutar i u okolini sociologije. Većina odgovora sveučilišnih i institucionalnih sugovornika otkriva detalje i osobne informacije o sugovornici te zbog toga nisu prikazani ovdje. Kao ni u nekim od sljedećih odgovora na pitanja o procjeni vlastitog profesionalnog utjecaja kroz konkretne projekte i druge vrste djelovanja. Izuzev toga pretežno mišljenje je kako nema veliki utjecaj na proces generiranja društvenih promjena, čak i oni koji su imali priliku sudjelovati u većim nacionalnim i međunarodnim projektima. Iako se primjećuje tendencija pretpostavljanju pogoršavanja trenutnog stanja intenziteta utjecaja sociologije na društvo, neki sugovornici su mišljenja kako se mogu poduzeti određene mjere. Kako je za poboljšanje potrebno više djelovati, bolje se međusobno uskladiti i organizirati, a manje „žaliti“ (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Negativan stav ili možda čak kod nekih razočarenje dosezima sociologije u procesima generiranja društvenih promjena je stvoreno osobnim iskustvom i promatranim iz okoline sugovornika te iskustvom drugih znanstvenika.

3. Tematska cjelina

Odgovori o općoj ulozi sociologije kao profesije i iskustvu sudionika se u ovom poglavlju stavljaju u odnos s pojmovima profesionalne i znanstvene odgovornosti te javnog angažmana u kontekstu utjecaja na važne društvene promjene.

Smatrate li da su stručni alati kojima raspolazete (instrumenti) adekvatni za rješavanje društvenih problema u Hrvatskoj i Vašoj lokalnoj zajednici?;

Kako ste konkretno pridonijeli rješavanju nekog određenog problema kojim ste se bavili u kontekstu Vašeg područja istraživanja?

Odgovori sveučilišta i instituta na deveto i deseto pitanje

Samostalno procjenjivanje vlastitog utjecaja, dojma ili utiska na društvene promjene i političke odluke sugovornica i sugovornika, zatim kakvim projektima su se bavili na konkretniji način, je bilo korisno za uvid u kompetenciju ispitanih sugovornika. Pitanja su postavljena kako bi otkrila shvaćanje sugovornikovog identiteta od općeg prema specifičnim kategorijama sociološkog djelovanja. Zato su prikazana određena iskustva bez naziva projekata kako bi se sačuvala anonimnost sudionika. Primjerice, razmišljaju li o vlastitom utjecaju općenito, procjenjuju li vlastito profesionalno djelovanje kroz projekte te postoje li određene evaluacije u sveučilištima i institutima gdje su zaposleni. Većina sugovornika opisuje kako postoje nekakve vrste evaluacija, koje se uglavnom tiču studentskih procjena i analiza postignuća znanstvenika, o broju njihovih objava i projekata. Kao prvo, mnogi s rezervom procjenjuju, jer svoja promatranja žele potvrditi i usporediti s drugim relevantnim podacima. Ipak, neki se usuđuju procijeniti kako uglavnom nemaju nikakav ili eventualno vrlo rijetko primijenjen savjetodavni utjecaj na političke odluke kroz istraživački rad. Samo dvoje sugovornika sa specijaliziranih instituta područja ekonomije i ekologije navode kako se smatraju aktivistima na neki način jer njihovo područje od njih zahtjeva direktnije uključivanje u javnost, medije i naposljetku politički sistem. No, oboje shvaćaju vlastitu ulogu ipak u pozadini javnog djelovanja ili kao podrška korisnim informacijama i argumentima. Drugim riječima, kao podrška civilnom sektoru i strankama koje dijele slične vrijednosti u vezi tema kojima se bave.

Možemo reći da se većina sugovornika predstavlja kao javne osobe, neizravnog društvenog djelovanja. Razlika je što su neki sugovornici manje ili više uključeni u javnost, ovisno o vlastitom

shvaćanju uloge sociologije. Prema odgovorima se može primijetiti kako većina sugovornika nema omogućene svakodnevne mehanizme za praćenje uspješnosti vlastitog profesionalnog djelovanja, osim broj citiranja u znanstvenim i stručnim djelima: "Objavljivao sam dosta u suradnjama i međunarodno. Imaju manji ili veći utjecaj na zajednicu, što vidim prema citiranosti (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). U nekim institutima se izdvaja kako postoje određene standardizirane evaluacije uspješnosti koje nisu uvijek od velike koristi. Područje na kojem se može poraditi unutar sociologije.

Među konkretnijim odgovorima od sugovornika sveučilišta objašnjava zanimljivu poziciju profesionalne uspješnosti i odgovornosti. Iako je individualno javna osoba jer je sociolog, ne smatra odnosno nije dobio dojam da je njegova obaveza određivanja zajedničkog sociološkog djelovanja (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Orijentira se na vlastito područje i s obzirom na sve obaveze sociologa, smatra kako bi trebala postojati sekcija unutar organizacije koja istražuje javnost te vrši određene evaluacije uspješnosti socioloških projekata (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sugovornici sa sveučilišta često ističu pojmove javne sociologije, dok s instituta samo neki ističu pojam angažiranosti i rjeđe aktivizma.

Treba napomenuti kako na navedena pitanja u potrazi za primjerima djelovanja i profesionalne odgovornosti većina sugovornika odbija odgovoriti konkretno, jer smatraju da ne mogu biti objektivni, ne razmišljaju o tome dovoljno i nemaju informacija. Neki objašnjavaju kvalitativnu dimenziju evaluacija kao metodu koja se ne koristi često u institucionalnim procedurama procjenjivanja kategorija znanstvenog djelovanja (sociolog starije d. s. Pravnog fakulteta i sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Opet neki sugovornici i s instituta nisu mnogo razmišljali o javnoj predodžbi ili evaluacijama svojeg znanstvenog djelovanja nakon izdavanja znanstvenog rada (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Mišljenja je jedna sugovornica sveučilišta da je utjecaj njezinih znanstvenih produkata ograničen određenim preprekama u procesu generiranja društvenih promjena (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). U Hrvatskoj, njezino profesionalno djelovanje "(...) nema nikakvog utjecaja, (jer) nitko ne treba sociološka istraživanja" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Stavovi ispitane docentice s drugog sveučilišta se, primjerice, temelje na pretpostavci da

sociolozi posjeduju određene alate za analizu društva i primjerenu prezentaciju javnosti: "Postoje alati, treba se samo pokrenuti. Imati i cilj i volju izvršiti što želimo postići. Bilo bi dobro da to onda nije na leđima dvoje, troje ljudi, nego da ima podršku zajednice ili možda čak javnosti. Svi imamo neke kontakte s ljudima koji oblikuju politike i početi se na tome raditi. Najčešće se tako i radi" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Smatra kako bi "(...) (b)ilo bolje da je to neka šira mreža sociologa koji su društveno angažirani, žele mijenjati društvo" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Što se tiče odgovora instituta, izdvajamo sugovornika koji navodi iskustva u okupljanjima nekih vijeća i odbora: "(...) to su sporadični sastanci, svako par mjeseci, gdje imate gomilu ljudi. Imate 30, 40 ljudi gdje se sastaje i savjetuje, ali to je više nekako formalna stvar, nije to neki bitan utjecaj (na društvena viđenja i konkretne promjene)" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Druga sugovornica iz istog instituta pak odgovara poput mnogih sugovornika „(...) da stručni alati kojima raspolaže kao sociolog nisu adekvatni za rješavanje društvenih problema na nacionalnoj ili lokalnoj razini (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Međutim, "(...) mogu poslužiti (određenoj) svrsi" (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu). Prema njezinom mišljenju u hrvatskom procesu političkog odlučivanja, "(...) nedostaju instrumenti u slučaju rješavanja kompleksnijih problema" (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu). Isto tako, mišljenja je da se često u odnosu znanosti i političke elite koja se njom koristi "(r)ezultati istraživanja ne nalaze svrhu i primjenu (...) " (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu). Objašnjava kako ipak većinom "ostaju strogo zatvoreni u znanstvenoj zajednici", što uključuje društveno djelovanje poput publiciranja znanstvenih radova i korištenje znanstvenog diskursa (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu).

Određeni odgovori usmjeravaju na nezadovoljstvo i osjećaj zanemarenosti specifičnog područja društvenih, ali i prirodnih znanosti: "Da, utjecaj (sociologije) postoji, ali nije možda kako bi mi htjeli. (...) Područje političke ekologije je ridikulizirano tako da ekologija znači samo reciklirati ili ću ići u šumu čistiti otpad. (...) Kad se ekologija poveže s ekonomijom, što je potrebno. To nije ekološka kriza, nego kriza ukupnog sustava proizvodnje i potrošnje koja onda uključuje društvene jednakosti, pristupe resursima i razlike između građana. (...) (K)ada se ekologija povezuje s nekim

razvojnim i ekonomskim pitanjima onda ju je puno lakše prezentirati kao neku veliku temu (javnosti)" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Opisuje svoje shvaćanje kako trebaju znanstveno promišljati i, u skladu s time, istraživati kako bi shvatili "kako ljudi razmišljaju, kako doživljavaju (društvene promjene i) rast. Možemo li priuštiti rast, koja je cijena tog rasta i tko ispašta. Naravno da oni koji su na vlasti ili su privilegirani ne žele imati manje privilegija" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Ovdje sugovornik želi naglasiti da treba u trenucima analize potreba i interesa imati u vidu realna očekivanja da će svi ljudi željeti zadržati privilegije ako mogu, što je i logično. Tako da pri odgovaranju navodi viđenje o svim osobnim subjektivnim željenim promjenama kao "pomalo utopijski(m). (...) (M)i smo opet mali (institut i grupa) da bismo mogli nekako trgovati s tim interesima" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Viđenje sugovornika ipak naglašava da se sociolozi ne smiju zaboraviti da je „(r)eputacija n(jihova) i da je reputacija je politički dio priče“ (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Želi ustvari opisati kako loša ili nepostojeća reputacija je isto određena reputacija i potvrditi kako nesudjelovanje sociologije ima svoje posljedice. Prenosi analogiju na primjer iz sociološke metode istraživanja: „Možemo tako i reći da sami izbor metodologije utječe na odgovor na pitanje s čime se želite baviti" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

Institut političke ekologije kao privatni institut društvenih istraživanja ima određene značajke systemske regulacije ili evaluacije uspješnosti vlastitog djelovanja. Što u sklopu instituta postoji objašnjava: "Imamo interne evaluacije. Jesmo li zadovoljni ili nismo. Imamo te systemske evaluacije koje prođemo kao organizacija i koje se onda ne tiču samo javnih rasprava koje redovito (i prema potrebi aktualne teme) organiziramo" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

Kako biste opisali, je li se osjećate blisko ili odvojeno od političkog djelovanja i političkog odlučivanja? Jeste li politički aktivni, osobno ili profesionalno?

Odgovori sveučilišta i instituta na jedanaesto pitanje

Prethodni odgovori mogu nagovijestiti da se radi više o odvojenosti nego bliskosti ispitanih sociologa na sveučilištima od političkog djelovanja i odlučivanja. Sugovornici sa sveučilišta u Zagrebu u slučaju ovog istraživanja nisu politički aktivni. S instituta u Zagrebu određeni sugovornici jesu politički aktivni, ali samo savjetodavno. Njih ukupno četvero navode izričito da nastoje odvojiti građanske i znanstvene odgovornosti koje osjećaju spram određenih, za njih, aktualnih društvenih problema.

Jedan od sugovornika sveučilišta objašnjava kako se "(s)asvim sigurno ne osjeća blisko (i) nema odnos s politikom u nikakvom smislu, nitko (ga) ne pita za mišljenje, niti vidi na koji način svojim radom ili savjetom utjecati na bilo što" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Izdvađa se odgovor jedne sugovornice, naime, koja se osjeća podvojeno: "Osjećam se kao kaša u odnosu na političke promjene, ni blisko ni odvojeno. Dobije se pristup nekad, ovisi o vladama i onda je zatvoren. Nisam aktivna više ni u jednoj udruzi, nisam ni u jednoj stranci" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Nadalje objašnjava zbog čega nije imala potrebe postati politički aktivna kao građanin i ujedno znanstvenik: "Kada se svrstaš prema nekoj ideologiji odmah si tamo stavljen u neki tim i diskutiraš samo iz jedne perspektive. Meni je osobno to uvijek bio znak za bijeg. Čak i u nevladinim i civilnim udrugama smo u nekom međuprostoru. Ali kada je nešto važno onda se angažiram" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

S druge strane, s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu jedan od sugovornika izjavljuje: "Jesam politički aktivan, jer sam radio na važnim raznim projektima i znanstvenim istraživanjima, a i politički sam osobno aktivan od prošle godine. Mlada politička opcija koja okuplja intelektualce i znanstvenike te umjetnike. Osjećam se blisko s njima, kao s istomišljenicima, koji se žele politički aktivirati, a opet vidim da se društvena situacija sve više radikalizira u obliku društvenih i političkih borbi. Tu sociologija može dati određeni okvir društvenog djelovanja i promjena s različitih percepcija i kultura" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Tako sugovornica naglašava kako se ne osjeća blisko s političkim djelovanjem i odlučivanjem: "Bila sam politički vrlo aktivna u devedesetim godinama kada je Hrvatska težila prema neovisnosti. Trenutno nisam ni osobno niti profesionalno motivirana za bilo kakvu političku aktivnost" (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Iz Instituta za političku ekologiju se navodi specifičan odgovor, različit od mnogih drugih prije i poslije. U Intervjuu sugovornik izražava stav u kontekstu zajedništva i organizacije instituta, a ne kontekstu individualnog djelovanja znanstvenika: "Osjećamo se taman blisko koliko hoćemo" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

Je li se osjećate moralno ili etički odgovorni za društvo i napredak ili stagnaciju u razvoju slobodnog, efikasnog i održivog društva?

Odgovori sveučilišta na dvanaesto pitanje

Kroz dvanaesto pitanje, osjećate li se moralno ili etički odgovorni za društvo i napredak ili stagnaciju u razvoju slobodnog, efikasnog i održivog društva, odgovori su pokazali više slojevitost shvaćanja odnosa profesionalne odgovornosti. Ovim pitanjem se nastoji dublje razumjeti dimenzije profesionalne odgovornosti u shvaćanju identiteta ispitanih sociologa u Hrvatskoj. Većina sugovornika je odgovorilo da se, „naravno“, osjećaju odgovornima za vlastiti rad i napredak znanosti. No, određene razlike u poimanju profesionalne odgovornosti ipak postoje. Teško je zamisliti sociologa koji ne osjeća odgovornost spram društva, jer je mnogim znanstvenicima upravo to razlog zbog kojega su izabrali sociologiju kao profesiju (sociologinje starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu i mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Ovdje su prikazani odgovori dvoje sugovornika, spram napretka sociologije, znanosti i društva, posljedica profesionalnog znanstvenog djelovanja te položaja u instituciji. Prvi sugovornik odgovara kako shvaća profesionalnu i društvenu odgovornost: "Ne opterećujem se koje su konačne posljedice mog djelovanja, jer je to izvan moje kontrole, ali osjećam odgovornost da se bavim relevantnim pitanjima. (...) Pokušavam utjecati tako da drugim akterima pomažem razumijevati bitne procese, a sad, hoće li to koristiti, ne ulazim previše, ali opet ne mogu reći da ne ulažem neki napor da promoviram svoje rezultate. Vrlo rado držim izlaganja i edukacije i odazivam se na intervju u medijima. Tako nastojim popularizirati rezultate svog rada, svojom kvalitetom rada" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Sugovornica s Filozofskog fakulteta pak viđenje odnosa znanstvene i društvene odgovornosti te problema koje smatra povezanim s poimanjem profesionalne odgovornosti znanstvenika općenito, objašnjava ovako: "(...) (E)litistički pristup sociologa, (...) nema volje ni energije aktivirati se, (...) logika povezivanja poboljšanja i društvene važnosti s naivnošću – zato što sociolozi nisu društveno važni, jako je bitno vjerujete li u to što radite. Naivno je jer niste društveno važni, a vjerujete da jeste društveno važni, ali mislim da je važno da čovjek vjeruje da ono čime se bavi da je društveno važno i da ima potencijala da postane društveno važno. (...) Ako izgubite vjeru u to što radite, (...) ako ne poznajete procese koji određuju vaše, čak i individualnu sudbinu, onda ne možete djelovati kako bi trebali, na racionalan način da imate neke konkretne ishode. Tu smo se dotaknuli sociološkog

identitet, što je sociologija. To su kompleksna pitanja" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Potrebno je, prema jednoj od sugovornica, razvijati poštovanje, kako bi se i odgovornost povećala od strane sociologa i od javnosti i političke elite (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Postoji neko inicijalno poštovanje, ali je potrebno razviti razinu poštovanja prema znanosti kako bi postojala i veća volja korištenja znanosti na primjerene načine u određene svrhe (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Tako da sugovornica pokušava povezati poštovanje sa shvaćanjem odgovornosti znanstvenika pa i dojma te ugleda sociološke zajednice te navodi tvrdnju da bi svaki znanstvenik trebao ipak osjećati veću odgovornost spram vlastite profesionalne organizacije nego spram institucije u kojoj je zaposlen (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Osim volje i refleksivnosti koju sugovornica najviše ističe, navodi važnost obrazovanja, rada na motivaciji te o principima mentorstva i surađivanja članova udruženja sociologa: „Samo u manjem broju, jer je sociologija mala strukovna organizacija i nema mnogo kontinuirano aktivnih članova u javnosti što je možda i povezano s njihovim viđenjem odgovornost spram društvenog i znanstvenog napretka“ (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Postoji i druga pozicija iskustva. Proces javne sociologije na ovim prostorima, prema sugovornicima, nalikuje često ovakvim opisima: "(...) (I)zlažete (se) opasnosti (od) ideološkog napada i to mene osobno (smeta). Odmah Vas žele svrstati u neku kućicu. Nema tu sredine, nijanse. To je veliki problem kada izlazite u javnost. Dakle, ili ćete biti posve izolirani ili ćete se izložiti dijelu te opasnosti" (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu).

S Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu dobili smo mišljenje od sugovornice da osjeća odgovornost spram vlastitih znanstvenih produkata i napretka sociologije, znanosti i profesije u Hrvatskoj. Ona ima potrebu "konstantno nešto radi(ti) i realizirati nove ideje" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Zatim, nastavlja kako ustvari unutar fakulteta institucionalno "vode sve stariji. Ima nešto mlađih u administraciji i otvoreni su za inicijative mladih pa (ipak) nema nekih negativnih primjedbi" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Kroz intervju sugovornica dobiva dojam analitičkog odvajanja neformalne i formalne odnose unutar sveučilišne institucije tako da napominje da prema njezinom iskustvu, "(s)ve su to više neformalni odnosi, a formalno je teško reći. Stvari koje često ne razumije, (koje se tiču) neke politike"

(sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Stoga navodi: "Nekako se ne želim time baviti pa bježim, a to nije dobro, jer se odluke donose bez tebe tako da sam sada to promijenila. Cilj nam je raditi posao bolje, neke stvari idu, ali to će trajati" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Metodološki problemi se ovdje često pojavljuju i spominju u kontekstu termina ideologije znanosti i odgovornosti spram tradicionalnih znanstvenih vrijednosti. Izdvajamo probleme većinom iskazane sveučilišnih profesora u Zagrebu o tzv. sukobu metoda. Mišljenje prvog sugovornika sveučilišta o metodološkim diskusijama pojedinih autora u sociologiji nastoji jednostavno objasniti svrhu metodologije: "Postoje mišljenja da je metodologija izvor našeg utjecaja. Mislim da je to pogrešno, jer je sociologija nema neku specifičnu metodologiju. Metodologija koju koristimo je više-manje zajednička s drugim humanističkim znanostima. Ona je potrebna i nužn(o)a (ju je razvijati), ali nije jedina" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Nekolicina sugovornika sa sveučilišta navode iskustva u sociološkoj metodologiji istraživanja: „Općenito suvremena primjena metodologije meni nije primarno područje profesionalnog istraživačkog djelovanja. Međutim, metodologija je nužan i koristan alat kao u svakoj znanosti. (...) (V)ažna je, (no) ne može biti sve; (...) to je alat koji Vam treba, uvijek se koristi na način na koji i liječnik koristi alat u novoj dijagnostici“ (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Shvaćaju odnos kvalitativne i kvantitativne metodologije u sociološkom istraživanju ovako: "Za mene to nema veze, je li kvalitativna ili kvantitativna sociologija. To su različite metode s obzirom na probleme. Ne možete svaku metodu na jednaki način primijeniti na sve. Pitanje je što s time hoćete (i) za što ćete rezultate koristiti (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Prema mišljenju jedne sugovornice i druge društvene znanosti se susreću sa sličnim metodološkim problemima kao i sociologija u primjeni vlastitog znanja u pojedine istraživačke svrhe: "(Primjerice), ekonomija, po meni, ima taj problem. Preskočila je odnosno ignorirala problem metodologije pa (sama sebe) smatra (gotovo isključivo) kvantitativn(om) metodologij(om). (D)a je dovoljno objektivna da može biti prediktivni model. Znači sve svoje statistike koje provodi u društvu, zapravo pokušava pretočiti u modele koji će zapravo predviđati budućnost. To su ti ekonometrijski modeli" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Nadalje, sugovornicima je iznimno važno da sociolozi općenito, posebno praktičari

razumijevajuće sociologije, ne ponavljaju iste teorijske i metodološke pogreške iznova. Ističu posebnost sociologije i njezine društvene zadaće znanstvenog djelovanja: "Postoji shvaćanje u sociologiji da je metodologija, pogotovo kvantitativna, zapravo vrlo neobjektivna. Zato što pretvara stavove i ljudske procese u brojeve. (...) (J)e li razlika između slažem se i ne slažem se, točno jedan? (Kvantitativna metoda) je postala zapravo pogrešiva metodologija. Vi možete vidjeti (...) koji sve trendovi postoje, koje su latentni mehanizmi u društvu, ali to Vam ne daje pravo da predviđate stvari. Suvremeno društvo je izrazito naklonjeno kvantifikaciji, brojevima s jedne strane, s druge strane predviđanjima" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Zaključuje s ključnim problemom teorijske i metodološke paradigme mnogih sociologa u Hrvatskoj koja se reflektira na njihovo profesionalno korištenje: "Mislim da je to problem sociologije, jer ona nije netko tko bi htio predvidjeti stvari nego objasniti. Kada imate u istraživanjima objašnjenje procesa, sve ostaje u nekoj nadi da će se to stvoriti u nekakvo šire društveno razumijevanje" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Kako paradigmatski i metodološki sebe profesionalno identificira i kakvu odgovornost osjeća, navodi sljedeća sugovornica: "Konstruiramo svijet svojim djelovanjem i jezikom. Zapravo da nema nametanja ideala u društvenim znanostima i metodologiji. Kada si to priznamo onda nema između kvalitativnih i kvantitativnih metodologija konflikta, nego su to naprosto različiti instrumenti u dobivanju odgovora na pitanja istraživanja (koji se) (n)ajčešće nadopunjuju. Nekad se moramo prilagoditi financijama pa koristimo jeftiniju metodu, ali ne smatram da je jedna metodologija bolja ili lošija od druge. Kod kvantitativaca ističem kvalitativnu metodu, a kod kvalitativaca, kvantitativnu. Mislim da će se više trenutno u Hrvatskoj pažnja posvetiti kvantitativnim metodama u kreiranju politika, a u tome su najčešće ekonomisti, a manje sociolozi" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Sa sveučilišta još jedna sugovornica navodi kako u sociologiji i drugim znanostima te u javnosti (postoji predodžba da je) (l)akše vagati kvantitativne brojeve, nego kvalitativne podatke" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Sljedeći problem koji navodi je stav o sukobu metoda unutar sociologije: "Mislim da je (...) u jezgri sociologije (što je) jako puno ostalo neistraženo (i) (p)ostoji stajalište da akcija u sociologiji automatski predstavlja angažiranje politike. Mislim da to nije istina. Vi morate fokusirati teme, a onda (tek) možete biti angažirani. (...) Pretpostavka je moja da morate imati (brojna) istraživanja, teorijski

i empirijski uvid" (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu).

Odgovori instituta na dvanaesto pitanje

Slijedi objašnjenje sugovornice instituta društvenih istraživanja u Zagrebu o njezinom shvaćanju odgovornosti sociologije spram prezentiranja znanstvenih rezultata: "Zanimljiv mi je taj proces gdje mi proizvodimo i nudimo proizvode. Ja sam odgovorna za ono što ja radim, za ostalo je odgovoran onaj drugi i što će napraviti s tim informacijama. (...) (V)jerujem da mogu na neki način ljudi doprijeti i ti nalazi i možda u nekoj fazi napraviti neku promjenu, ali ne znam. Kako možeš znati, jer razne odluke na tim razinama nisu proizvod samo jedne stvari? To je jedno istraživanje, ali oni odgovorni bi trebali temeljiti svoje odluke na više sličnih istraživanja na drugim područjima koja zahvaćaju i druge s(lučajeve)" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Osvrće se u odgovoru na konfliktne spoznaje o vrijednosnoj neutralnosti te odgovornosti znanstvenog i profesionalnog djelovanja: "Govori se kod znanosti najčešće da treba biti vrijednosno neutralna, no to kod društvenih znanosti nije tako lako razgraničiti, što to uopće znači vrijednosna neutralnost. Naprimjer, ako se bavimo danas temama poput klimatskih promjena, ne možemo onda reći da nas samo zanima kakva je percepcija o klimatskim promjenama, a da nas u tom smislu uopće ne brine ili nas se ne tiče hoće li se nešto promijeniti, tj. kakav utjecaj imaju (pojedina) istraživanja" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

O institucionalnim i financijskim problemima sociologije i društvenih znanosti općenito danas navodi: "Instituti su nekad bili pod Sveučilištem i vjerojatno su predavali na faksu. Mi smo institucija direktno pod ministarstvom" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Jedan od problema je stoga što "(...) već sada (sociolozi) rade puno kompromisa. Ako misli ići na konferenciju mora si sama platiti. Dakle nema(ju) (dovoljne) budžete" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Sugovornica objašnjava kako je odlaženje na konferencije posao sociologa odnosno potrebno daljnje obrazovanje o aktualnim znanstvenim teorijama i istraživanjima. Kako postoje i situacije u kojima znanstvenik mora raditi više poslova sa strane da,, (...) bi to pokrio. Da ne govorim o prijevodima, lekturama. Sve se plaća" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Zaključila je procjenom kako shvaća "svoj položaj u instituciji kao vrlo dobar", pretpostavljajući da je razina odabira intenziteta od 1-5, u kojem pet znači odličan" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Prikazan je i odgovor sugovornice koja jasno izjavljuje da se osjeća moralno i etički odgovorna za društvo i napredak ili pak stagnaciju u razvoju slobodnog, efikasnog i održivog društva (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Također, jedan od sugovornika navodi: "Osjećam se odgovorno, zato to i radim i etika je tu vrlo usko spojena s tim postulatima i principima kojih se držimo. Pratimo određenu standardiziranu (profesionalnu) etiku. Ljude se ne može na neki način prozivati za to što su. Može se (svakog građanina i) roditelje pitati, zašto niste zaustavili projekte, to je u vašem gradu. (...) Bude tih organizacija koje kada se nešto događa ponudi drugi odgovor. Mi se želimo baviti drugim odgovorima. Ne uvijek protiv, ako i jesmo onda imamo nešto za ponuditi. Ali uvijek ima onih ljudi koji govore, opet niste došli na protest ili niste opet stvorili ili niste napisali amandman. No, dokle god je to dobrovoljni angažman, to se ne može raditi. Dokle god se držite standarda struke i niste ništa u tom smislu zgriješili, vi ste ok. Uvijek se može gledati, tko će stvoriti ideal i hoće li se kritizirati one koji nisu na razini tog ideala. Organizacijski se metodološki i programski vodimo nekom etikom i to nije način da se bavimo osudom. Nismo licemjerni" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Postavlja se kroz njegov intervju pitanje, gdje točno počinje, a gdje prestaje rad sociologa i njegova angažiranost u nekoj temi (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

Obrasci profesionalne odgovornosti prema odgovorima sugovornika navode na slaganje u mišljenju koliko je važna profesionalna etika i znanstveni standardi u sociologiji. Neki navode da to nije dio njihove društvene uloge, kontrolirati sve načine na koje se njihov rad koristi. Dok su drugi svjesni nemogućnosti kontrole, ali ipak ih nešto više pogađaju nekorištenja i manipulacija vlastitim znanstvenim podacima i tuđim, znanstvenim općenito. Pretpostavka je da su mnoga ravnodušnija mišljenja proizašla iz već spomenute navike na prepreke, nefunkcionalne procedure institucija i slično, ali i specifičnog područja istraživanja unutar sociologije koji ne moraju uvijek zadirati aspekte izravne odgovornosti sociologa za javnu predodžbu.

Smatrate li da sociologija treba preuzeti aktivnu ulogu u procesu generiranja društvenih promjena u hrvatskoj?

Odgovori sveučilišta i instituta na trinaesto pitanje

Iako svi sugovornici, više ili manje, zagovaraju aktivnu ulogu sociologije, neki sugovornici se pitaju kako određeni sociolozi u javnosti izjavljuju da sociologije "(...) treba više, ali u praksi, sociologa nema" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sugovornica sa sveučilišta smatra kako individualno aktivnih ipak postoji nekoliko gotovo u svakom području istraživanja sociologije u Hrvatskoj. No, želi istaknuti potrebu većeg interesa javnosti za njihove istraživačke teme: "Primjerice, (...) jedan kolega je otišao s fakulteta na Hrvatski zavod za zapošljavanje. (...) Baš vidite da postoji neki interes javnosti (za temu zapošljavanja). To je ta primijenjena strana sociologije, samo što se bojim da njegovi intervjui nisu percipirani kao intervjui sociologa, (...) nego kao nekoga tko je radio u zavodu za zapošljavanje. (...) (R)ecimo, jedan slučaj gdje bi sociološki pristup i interpretacija bili vrlo vrijedni" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Na pitanje treba li sociologija postati aktivnija, sugovornica odgovara da je važno razumjeti o čemu sve ovisi istraživanje procesa društvenih promjena: "Mislim da ovisi kako definiramo društvene promjene. Moje razumijevanje društvene promjene, iz ovog aspekta iz kojeg se ja bavim, jest da ne vjerujem u društvenu promjenu (kojoj) sociologija može doprinijeti, da se sama gurne u javnu arenu i sad nešto govori. To ne funkcionira. Kao što to ne funkcionira iz vrha društvene promjene. Ali ono što vjerujem da je moguće jest da sociologija utječe na društvene promjene ispravnim obrazovanjem budućih sociologa. Znači da oni sami kao pojedinci u svijetu, mogu utjecati na društvene promjene. (...) Ne može se (opet) očekivati da će šačica studenata proizvesti promjenu u svijetu" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Povezuje motivaciju sociologa s lokalnim radom, što čine i drugi sugovornici. Navodi kako se u potrazi za objektivnošću mnogi znanstvenici izbjegavaju prisjetiti zbog čega su započeli promatranje pojave, što ih je motiviralo i zašto im je stalo do rezultata (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Zavirujući u identitet svakog sociologa kao, barem djelomično, javne profesionalne osobe, sugovornica objašnjava svoje viđenje lokalnog društvenog djelovanja i njegovog utjecaja: "(P)ostoji nešto u znanosti što se zove teorija kaosa i, recimo, tzv. izvirući fenomeni, što znači zapravo da radite lokalno. Zašto se isplati raditi lokalno i u ono u što vjerujete i refleksivno se ponašati. (...) Zato što je trenutna situacija u Hrvatskoj kao da se ništa ne

može. Međutim, niz tih aktivnosti je nekako doprinijelo tome da se nešto (uzročno-posljedično) globalno počelo mijenjati i te ideje su prenosive" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Nadalje, sugovornik je isto mišljenja kako se sociologija treba više uključiti u procese generiranja društvenih promjena: "(Potreban je) javni angažman u nekoj politici, (jer postoje) druga neistražena područja u hrvatskoj sociologiji, primjerice, sociologija religije nije nerazvijena u Hrvatskoj. (...) (Z)apravo nemamo kapaciteta, nemamo dovoljno ljudi, ljudi se ne potiču. Ne znam zašto, ostaje puno tema (neistraženih), što me jako boli. (...) Metodološki zakoni su visoki, (a) istraživanje, (primjerice), košta pola milijuna kuna. Nemate novaca, zaklada ne financira takve, zato što ne želi. (...) (Stoga se događa da) ima daleko više prostora za obradu nego što mi obrađujemo" (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu).

Sociolozi i sociologija kao struka, prema mišljenju ove sugovornice, baš zbog svih problema unutar sebe i u kontekstu društva, "(...) (t)reba preuzeti aktivniju ulogu u društvu. „(...) (Z)a razliku od drugih znanosti (sociolozi) imaju taj motiv, volju biti s ljudima, da su bliži stvarnim ljudskim problemima i mogu dogovoriti konceptualnim alatima i imaginacijom, uključivanjem. To je njezina prednost u odnosu na druge struke" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

S druge strane, mnogi sugovornici s instituta društvenih istraživanja u Zagrebu primjećuju, poput ovog sugovornika, jasnu potrebu: "Dapače, (...) aktivno zagovarati promjenu određenih društvenih i ekonomskih obrazaca ne bili se prilagodili klimatskim promjenama i uspjeli, pokušati spriječiti daljnje promjene (s negativnim implikacijama) u prirodi i našem okolišu. U tom smislu treba preuzeti aktivnu ulogu u tim procesima" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Zatim, sugovornica područja migracija odgovara: "Svakako bi trebala (sociologija preuzeti aktivniju ulogu u procesu generiranja društvenih promjena u Hrvatskoj). Mišljenja je kako su „(d)ruštvene promjene danas brže i naglije, a civilno društvo se također razvija, stoga šira javnost mora biti upućena" (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Smatraju li sugovornici da bi se sociologija nekako trebala angažiranije uključiti u proces generiranja društvenih promjena kao profesionalna organizacija: "Mislim da je sasvim dobra ovakva kakva je sada" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Nadalje se referiraju

neki sugovornici na opasnost razvoja sociologije u političnu znanost: "Mislim da znanstvenici mogu biti angažirani i mislim da bi trebalo biti puno više sociologa koji su društveno vidljivi i angažirani. (...) (T)o im je nekako u opisu posla i poziva, da razumiju društvene procese te mogu biti u boljoj poziciji da društveno djeluju. Sad, društveno djeluju i mnogi antropolozi, pisci i psiholozi. (...) Vidim i rizik da ako toga bude previše da bi mogli kompromitirati struku. Vjerojatno je to osnovni moment zašto se i ne ide toliko u to" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

Koji mogu biti uzroci da su sociolozi nedostatno aktivni u Hrvatskoj, odgovara sugovornik: "Taj strah od kompromitiranja vrijednosti i gubitka vrijednosne neutralnosti. Loše je ako se to koristi kao izlika ili paravan da se ne uključe. Mi kao želimo biti neugodni i ostat ćemo neugodni. Ne potkupljivi smo i doslovno i u smislu da možemo ostati slobodni. Ne mislim filozofski, koliko smo slobodni. Mislim na razini rada i djelovanja u struci. Da nismo inhibirani što će reći šef ili ministarstvo koja je neka vrsta cenzure koja postoji" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

Svi sugovornici su mišljenja kako sociologija treba preuzeti aktivniju ulogu u procesu generiranja društvenih promjena, naročito razvijanjem odnosa s javnosti.

U kakvim projektima sudjelujete trenutno i zašto ste ih izabrali kao relevantne društvene pojave u kontekstu Hrvatske;

Kako biste opisali svoj položaj u instituciji u kojoj ste trenutno zaposleni?

Odgovori sveučilišta i instituta na četrnaesto i petnaesto pitanje

Sljedeća pitanja su već djelomično odgovorena i većina ih otkriva preveliku količinu osobnih podataka sugovornika. Svi sudionici navode probleme, od financijskih, institucionalnih do komunikacijskih i slično. Najveći naglasak stavlja se na transparentnost i suradnju koja, posebno u nacionalnim projektima, često zbog ideoloških ili interesnih razloga, neefikasno funkcionira. Diješe profesionalni institucionalni položaj na međusobnu izmjenu formalnog i neformalnog položaja. Mnogi sugovornici navode kako imaju slobodu biranja tema te se osjećaju profesionalno ispunjeno s obzirom na svoja individualna znanstvena postignuća. Neki sugovornici više naglašavaju institucionalni identitet, ne samo osobni znanstveni. Bilo u slučajevima sveučilišta ili institucija, mlađe ili starije dobne skupine, žene ili muškarca, uvijek su prisutni odgovori o financijskim potrebama i nedostacima određenja struke.

4. Tematska cjelina

Posljednja grupa pitanja se odnosi na stavove sudionika o potencijalima u osnaživanju ugleda, utjecaja i moći djelovanja zajednice sociologa na javnost i društvo u cjelini. Tema će biti prikazana kroz mišljenja sociologinja i sociologa o novim i eksperimentalnim metodama u društvenim istraživanjima i metodi akcijskih istraživanja.

Znate li što su akcijska istraživanja?;

Ako Vam je poznata njihova primjena, kakvo je Vaše mišljenje o toj vrsti metodologije (kvalitativnog i mješovitog pristupa) u odnosu na aktualiziranje suvremene uloge sociologije?

Odgovori sveučilišta i instituta na šesnaesto i sedamnaesto pitanje

Prva sugovornica instituta navodi svoja profesionalna iskustva s metodologijom akcijskih istraživanja u sociologiji: "(...) (N)ešto smo radili kod socijalnog poduzetništva čini mi se, (...) kad (akcijska metoda) apsolutno nije bila zastupljena. Sad je (zastupljena) vrlo malo, a tada je nije ni bilo. Zapravo nismo ništa ni mogli napraviti s tim jer nitko ništa nije znao što je to. (...) Poanta je da se na temelju tih rezultata kaže, ljudi ništa ne znaju (ili) hajde idemo u tom smjeru, sad je to "in". U Europskoj uniji (su to trendovi u znanosti)" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Sljedeći sugovornik zaposlen u institutu navodi mišljenje kako će "(...) (a)kcijska istraživanja doći s vremenom. Neki sad već vide potrebu, ovisno kako će se mijenjati stvari, posebno politički. Mogla bi oblikovati razvoj (sociologije kao znanosti i struke) upravo veća potreba (...) promovira(nja) neke teme (u javnosti)" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Izneseno je mišljenje o akcijskim istraživanjima te drugih novim i miješanim eksperimentalnim metodama znanstvenog istraživanja: "(...) (N)isam (dovoljno) upućen. (...) (J)esam sudjelovao u tako nečem, ne znajući da se to može svesti na moje iskustvo" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Kada se sugovornik upoznao s temom iz razgovora, dodaje: (...) to su super stvari, da postoje takvi akteri u Hrvatskoj" (sociolog

mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Napominje kako je samo nekoliko puta koristio metode sličnih karakteristika pri ostvarivanju kontakata i u suradnji s civilnim sektorom (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Primjerice, principe akcijskog i kritičkog pristupa u društvenom djelovanju zastupajući određene stavove na lokalnoj razini: "opiranje(m) lokalnom establišmentu, u organizaciji i javnim raspravama (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Sugovornik zatim nastavlja s opisom iskustva takve vrste društvenog djelovanja: "(...) (Smatram da) jako puno možete pomoći ljudima. Ljudi su otvoreni, prihvaćaju sugestije i tu vidite da (...) savjeti koje koristite (mogu biti) jako učinkoviti (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Jedna od sugovornica s instituta odgovara kako je upoznata s temom te da ima dobar dojam o navedenoj vrsti metodologije. Smatra kako "bi (kritički) pristup (akcijskih istraživanja) bio vrlo povoljan i za istraživanje te praćenje promjenjivih društvenih procesa" (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Druga sugovornica iz perspektive područja migracija, smatra da je "(u)pućena u sam pojam akcijskih istraživanja, ali misli da ih je u Hrvatskoj jako malo" (sociologinja starija d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu). Akcijska istraživanja bi, prema njezinom mišljenju, "trebala imati krucijalnu važnost (u odnosu s javnosti), (...) njihova metodologija je izvanredna te (...) bi takvih istraživanja trebalo biti više" (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu). Sugovornica nema iskustva u navedenoj metodi istraživanja.

Nadalje, sugovornik s Instituta za razvoj i međunarodne odnose navodi slično mišljenje o akcijskim istraživanjima: "(U)poznat jesam, (ali) nisam nikad koristio (metodu). Meni je zanimljiva i (mislim da ih) nedostaje u Hrvatskoj. Nisam (primijetio) da je netko (u Hrvatskoj) koristio tu metodu. (...) (Z)abavljao sam se jedno vrijeme da napravim nešto slično. Malo je teško dobiti financije za takav vid istraživanja. Čini mi se da se kod nas opstruira takav tip istraživanja. Još uvijek prevladava koncept vrijednosne neutralnosti, što je s jedne strane u redu. Naravno, treba razmotriti sva stajališta, ali s druge strane postoji i određena odgovornost sociologije kao discipline da ipak ukaže na neku društvenu nepravdu, ako ona postoji" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Ovdje sugovornik upozorava na motivaciju istraživača. Smatra da, "(a)ko govorimo o vrijednosnoj neutralnosti (na takav način), zatvaramo se u svoj mali

krug znanstvenog istraživanja, preciznih hipoteza i sveg ostalog. Akcijsko istraživanje (s namjerom) ide kontra svega toga“ (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Ovdje sugovornik detaljnije objašnjava viđenje akcijskog karaktera sociologa u društvu danas: "Akcijski bi trebalo (značiti) još više angažiran u smislu konačnog ishoda neke društvene skupine koja pokušava objektivizirati svoj angažman ili svoju energiju (u neku svrhu). Trebalo bi poticati takve vrste društvena djelovanja" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

Mišljenje sugovornika s Ekonomskog instituta u Zagrebu je prikazano pak iz perspektive kritike upućene općem shvaćanju razvoja sociološke metodologije. Prema njemu, mnogi sociolozi i drugi znanstvenici smatraju kako akcijska istraživanja nisu znanstveno utemeljena te navodi kako je "(...) (m)ožda (takvo mišljenje stvoreno) zbog dugoročnih baza hrvatskih sociologa unutar filozofije" (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu). Sugovornik dalje navodi vlastito shvaćanje sociologije i zašto smatra metodu akcijskog istraživanja potrebnom za daljnje ostvarivanje aktualne uloge sociologije u društvu: "Sociologija je profesija, struka i angažman i aktivizam" (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu). Prema njegovom mišljenju "(j)avno djelovanje je nešto posve drugo od aktivizma" (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu). Time se bave sociolozi javne sociologije, prema mišljenju ovog sugovornika, što se razlikuje od većine odgovora intervjuiranih sociologa i sociologinja. Odgovara na što misli o ugroženosti vrijednosne neutralnosti akcijskim istraživanjima: "(...) (S)vaka metoda u sociologiji ima svoje kriterije za objektivnost. Mora imati nekih standarda na to, ali to ne znači (isto). Primjerice, tema je angažman, više zagovaranje pozicije, (...) uvijek imaju neki policy (i) implikacije. (Teme poput) aktivizm(a), civilno(g) društv(a), dijaspor(e), uloge. Kako to može biti neutralno?" (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu).

S druge strane, sugovornik iz područja političke ekologije pobliže objašnjava kako shvaća aktivističko djelovanje instituta u društvu, ali ga ne povezuje direktno s akcijskim istraživanjima. Nastoji odvojiti znanstveno djelovanje u društvenim i ekološkim pitanjima kao stručna podrška rezultatima i javnim raspravama od pojma građanskog aktivizma: "Nekad djelujemo na cesti, a nekad kao istraživači. Ono što je važno za naše područje, uvijek smo prvi na cesti, (...) kao aktivisti, ne kao istraživači. To može djelovati nazad na istraživanje, ali nismo na zadatku vezano za istraživanje" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

U metodologiji eksperimentalnog tipa „(...) najviše primjen(jujemo) participativna istraživanja koja nisu daleko od akcijskih, ali opet ne izbjegavamo potpuno biti isporučioeci nekih analiza. (Međutim), da onda klijenta vidimo prilikom definiranja posla, to nas ne zanima. (...) (Mišljenja smo da je) istraživanje obrazovni proces tako da vrlo često uključujemo puno aktivista u istraživanje, iz različitih disciplina. Uključujemo (pojedince) iz društva, koji imaju neki intrinzični interes za rad na nekoj temi i promjeni" (sociolog mlađe d. s. s Institut političke ekologije u Zagrebu).

Odgovori sugovornika vezani za akcijska istraživanja ukazuju na temeljno poznavanje postavki i neku vrstu zainteresiranosti kod određenih iskaza. Neki, međutim, prema akcijskim metodama istraživanja izražavaju i odgovarajuću kritiku. Po mnogim sugovornicima akcijska istraživanja su nedovoljno istražena i metodološki nedovoljno precizna vrsta istraživanja. Prema drugima su ona intrigantna, nekima istraživački inspirativna zbog svojih interaktivnih, akcijskih i participativnih karakteristika. Primjerice u miješanim i komparativnim metodama te metodi slučaja gdje akcijske metode služe kao kvalitativna podrška nekom većem kvantitativnom ili pak dubinskom kvalitativnom istraživanju. U svakom slučaju (rezultata sugovornika istraživanja) se akcijska istraživanja smatraju nedovoljno razvijenom eksperimentalnom metodom da bi se nazvala preciznom znanstvenom metodom istraživanja, posebno u Hrvatskoj. Većina sugovornika navodi kako ustvari nisu dovoljno obaviješteni o akcijskim istraživanjima te ih većina nije nikada koristila. Neki od sugovornika koji ne koriste akcijska istraživanja, smatraju akcijsku metodu potencijalno korisnom u razvijanju odnosa s javnošću. Slično navode i sugovornici koji su imali mogućnost koristiti metodu. Njihova iskustva potvrđuju participativnost kao potencijalno korisnu vrijednost u razvijanju odnosa sociologije s drugim društvenim znanostima i javnosti:

Što se tiče problema razvoja i preciznosti akcijske metode, podvojena su mišljenja o obavezama sociologije u razvoju navedene metodologije. Sa sveučilišta uglavnom izjavljuju kako je metoda odveć subjektivna i neprecizna (sociolozi mlađe i starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu), odnosno možda adekvatna za dobivanje određene vrste podataka, ali se nikako ne može poopćiti ili smatrati znanstvenom metodom. Jednostavno, prema nekima ne zadovoljava znanstvene kriterije. No, neki sugovornici sa sveučilišta ipak dijele pozitivnije mišljenje o akcijskim istraživanjima s većinom sugovornika instituta, objašnjavajući prirodu eksperimentalne metode i metodološkog razvoja društvenih znanosti. Smatraju praćenje akcije i njezin utjecaj

jednom od važnih i manje istraženih društvenih pitanja. Neki su čak viđenja da je neprivlačnost određenih eksperimentalnih metoda i nerazvijenih paradigmi često u njihovoj ekstenzivnoj zahtjevnosti. Posebno u kontekstu konstantnog procesa samorefleksije i često ogromnih količina podataka, napominjući da u Hrvatskoj nedostaje literature i drugih istraživanja na temu akcije (sociologinja mlađe d. s. s Hrvatskog studija Sveučilišta u Zagrebu i sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu). Drugi sugovornici sa sveučilišta uglavnom diskutiraju o važnosti vrijednosne neutralnosti i preciznosti koju im akcijska istraživanja ne mogu ponuditi (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Na ispitanim institutima se pojavljuju pozitivnije reakcije na temu akcijskih istraživanja i njihovog poznavanja. Uočavaju se određena suglasja, kao i međusobni konflikti u razumijevanju društvenog djelovanja sociologa kao znanstvene aktivnosti, angažmana ili aktivizma. Sugovornici s instituta se više međusobno možda razlikuju u shvaćanju socioloških vrijednosti, a imaju više teorijskog i iskustvenog znanja o akcijskim istraživanjima. Ono u čemu se slažu svi sugovornici sveučilišta i instituta je potreba određivanja jedinstvene uloge znanstvenog i javnog sociološkog djelovanja koja je ipak odvojeno od procesa političkog odlučivanja, ali sudjeluje u aktualnim procesima generiranja društvenih promjena stvarajući određen društveni pritisak. Navedeno ističu i sugovornici koji koriste termine aktivizam te su politički aktivni.

Kakvu bi Vi konkretnu strategiju sociološkog društvenog djelovanja u hrvatskoj željeli odrediti kao pripadnik društvene zajednice sociologa?

Odgovori sveučilišta na osamnaesto pitanje

Na pitanje kakvu društvenu ulogu treba imati sociologija te što misli da bi moglo konkretno pridonijeti jasnijem strateškom definiranju, sugovornici sa ispitanih sveučilišta u Zagrebu odgovaraju: "(...) (T)rebalo bi sve studijske programe revidirati da sociolozi imaju više konkretnih znanja" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Takvo mišljenje se temelji na iskustvu u radu sveučilišta i na odjelu sociologije gdje navodno postoje problemi konkretiziranja sociologije kao struke u obrazovnom procesu: "Ljudi izlaze iz fakulteta i znaju tri stvari dosta dobro, znaju o klasičnim sociološkim autorima, znaju nešto o metodama i znaju nešto bazično iz posebnih sociologija. Ništa nije dovoljno primjenjivo samo po sebi, pitanje je ima li student talenta

da to poveže i primjeni. Da ne ovisi o talentu, nego da primjena bude rezultat studiranja. Mislim da je to ključna stvar koju disciplina treba promijeniti" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Sugovornici često ističu ulogu mlađih generacija te potencijala razvoja sociologije kao profesionalne organizacije i moguću ulogu Hrvatskog sociološkog društva kao platforme za slična događanja: "Okupiti mlađe kolege koji su istraživački zreli i koji to smatraju važnim. Sociološko društvo bi možda moglo napraviti inicijativu i mladima dati možda da preuzmu diskusiju koliko je važan pristup javnosti" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Neki sugovornici određuju zajedničku ulogu sociološkog djelovanja u svrhu povećanja njezinog društvenog utjecaja ovako: "(...) (D)efinitivno nikada to ne bi sam preuzeo (izraditi)" (sociolog starije d. s. i sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Sugovornici iz iskustva u suradnji s drugim sociolozima objašnjava kako ima "bezbroy ljudi koji se bave sociologijom i svaki sociolog može nečemu. Dakle, smatraju kako po pitanju određivanja strategije zajedničke uloge sociologije, "nijedno mišljenje nije suvišno. Naprotiv, svako mišljenje pa čak i tamo gdje se najmanje očekuje, nekada može doprinijeti ključu rješenja problema" (sociolog starije d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Vode se logikom po kojoj je „(...) više (raznih stručnjaka i znanstvenika) u jednoj prostoriji pametnij(e) od jednog samog" (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu). Pretpostavka je i da raznolikost stručnih mišljenja sociologiji daje neke mogućnosti spoznaje okvira i kompleksnosti svakodnevne društvene realnosti, „(...) iz interdisciplinarn(og) ili multipadaigmatisk(og) pristupa sociološkom istraživanju“ (sociologinja mlađe d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Što se tiče preporuka za određivanje strategije suvremene sociološke uloge u kontekstu Hrvatske, sugovornik navodi kako od njega "ne" postoje takve preporuke ili ipak "nešto malo" (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu). Predomišljajući se nadodaje da što prije treba pristupiti određivanju strategije sociologije u odnosu s javnosti zbog trenutno lošeg stanja sociologije u odnosu s javnosti: „Treba obrazovati javnost kako misliti, posebno studente društvenih fakulteta pa neka sami stvore vlastiti stav prema određenoj temi“ (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu). U obrazovnoj ulozi sugovornik sebe doživljava svrhovito, isto kao

i mnogi sugovornici sveučilišta u Zagrebu. Svi sugovornici sa sveučilišta i institucija ističu važnu informativnu i obrazovnu ulogu sociologije spram javnosti.

„Sociologija je na dobrom putu razvoja“, neki ističu (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta Političkih znanosti u Zagrebu). Prema promišljanjima sugovornika sveučilišta o planiranju javnog djelovanja sociologije, ona se počela idejno razvijati: "To se može (primjetiti tek) sad u odsjeku sociologije i u drugim sociološkim odsjecima i institutima. Sve znanosti idu na razvoj komunikacije i povezivanje institucija tako da ne bi bilo nešto puno više posla ili više (...) troš(ka)" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta Političkih znanosti u Zagrebu). Vizija uloge suvremene sociologije izdvojene sugovornice su ujedno i očekivanja od profesionalne skupine ili zajednice: "(Projekt i istraživanja javne uloge) bi (b)ila po participativnom modelu, da se svi sociolozi izjasne o ulozi i sudjeluju u formiranju (sociologije kao struke). (Zatim), projekti sa studentima, lokalnom zajednicom, neki timovi uključivanja cijele zajednice. (...) Može (se) mapirati koje su (mogućnosti) promovira(nja) znanost(i) i kroz druga sredstva nego samo medija" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta Političkih znanosti u Zagrebu). Utisak Fakulteta političkih znanosti pokriva stručna područja politike, novinarstva i medija iz perspektive shvaćanja docentice. Bez obzira na kraćem iskustvu u sociološkom djelovanju, u odnosu na neke druge sugovornike istraživanja, odgovori sugovornice rezultirali su konkretnijim odgovorima na preporuke ovdje i u sljedećim potpoglavljima rezultata. Stoga je pretpostavka nešto većeg stručnog znanja o temi javne sociologije i područja medijskog istraživanja u odnosu na neke sugovornike sveučilišta.

Odgovori instituta na osamnaesto pitanje

Prezentirani su odgovori instituta gdje se ističu sugovornici koji predlažu sljedeće strateške poteze približavanja sociologije kakva bi, prema njima, trebala biti u odnosu s javnosti: "Meni se čini da, s obzirom na to kakva jest sociologija kao znanost, ima veliki potencijal sudjel(ovati) u procesima generiranja društvenih promjena (...) (i) međunarodno, (...) (kroz područje) javn(e) sociologij(e). Sociologija koja mora zastupati određene vrijednosti i da to već sad (...) radi. Dio struke se bavi temama i problemima društven(ih) skupin(a) kao što je siromaštvo. Kada imamo uvid u te (aktualne) probleme, možemo generirati društvene promjene, prevladavajući(m) (stručnim mišljenjem) kako najbolje u kontekstu stvari promijeniti" (sociolog mlađe d. s. s Instituta

društvenih istraživanja u Zagrebu). Na pitanje kako zamišljaju strategiju uloge sociologije i sociologa u odnosima s javnosti, određeni sugovornici s instituta odgovaraju: "(...) (T)o (mogu biti) neki akteri koji su iz civilnog društva (koji ne rade kao znanstvenici) u prvom planu, zastupaju i djeluju prema proaktivn(oj) pozicij(i) građana. (...) (N)ajveći prostor sociologa (može) biti nekakav kontrapunkt akumulaciji moći kao što su državne institucije" (sociolog mlađe d. s. Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Često se kod sugovornika instituta navode mišljenja o znanstvenom djelovanju kroz svojevrsnu grupu za pritisak koja može pronaći platformu u civilnom sektoru: "(U) tom smislu se može najviše djelovati; (...) lokalno" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Drugi sugovornici s instituta odgovore orijentiraju prema rješavanju primijećenih ključnih točaka problema unutar i izvan sociologije kao znanosti i profesije. Sociologija kao struka bi "(t)rebala promijeniti današnju ideologiziranu ulogu, (ako želi pronaći svoju stvarnu) svrhu te postati, u pravom smislu pojma, interpretativnom znanošću" (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Ključni čimbenik takvog procesa transformacije sociologije kao znanosti, sugovornica vidi prvenstveno u smislu "(p)rilagodbe svjetskim (znanstvenim) kriterijima" (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

"Kao pripadnica društvene zajednice sociologa" sugovornica Instituta za migracije i narodnosti bi kao konkretnu strategiju sociološkog društvenog djelovanja u Hrvatskoj htjela odrediti cilj "(...) da se uistinu (sociolozi) osjećaju kao dio (sociološke) zajednice" (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu).

S Instituta za razvoj i međunarodne odnose predlažu orijentaciju na isplanirane i pravovremene strateške poteze: "U nekom smislu postoji reakcija (na društvene promjene). (A)ko govorim o utjecaju sociologije onda (...) mislimo na mogućnost usmjeravanja društvenih promjena u skladu s primjerenim društveno-znanstvenim) regulacijama. Može se promisliti o nekakvom angažmanu u civilnom društvu, udrugama i sl." (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Dakle sugovornik je mišljenja da se uloga sociologije treba promatrati i iz "strukturalne perspektive" u kojoj neprisutnost i nereagiranje sociologije u javnosti također ima utjecaja na proces generiranja društvenih promjena (sociolog mlađe d. s. s Instituta za

razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

Nekoliko puta jedna od sugovornica instituta ističe potrebu i važnost "pronaska zajedničkog nazivnika, (tj.), zajedničk(og) jezik(a) za stvari vezane uz struku" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Naime, određene znanstvene informacije su se "povlačile po medijima (koje su) potpuno krivo (interpretirane)" te ne postoje mehanizmi pripreme ili reakcije na njih, prema mišljenju i iskustvu sugovornice (sociologinja mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

Što očekujete od sociološke zajednice kao njen član?

Odgovori sveučilišta i instituta na devetnaesto pitanje

Što sugovornici ispitanih sveučilišnih i institucionalnih ustanova u Zagrebu očekuju od Hrvatskog sociološkog društva kao profesionalnog udruženja sociologa i službene organizacije profesionalne zajednice, odgovaraju: "Da (zajednica) postane malo ozbiljnija spram vlastite struke. Profesionalni problemi sociologije kao struke u Hrvatskoj (su) nešto što većinu sociologa ne zanima dovoljno da bi se oko toga angažirali. (Primjerice), (k)riminologija je bila velika sociološka tema, još uvijek je u Americi, (...) (a) kod nas nije ni blizu (dovoljno zastupljena). Kao da samo pišu puno o tome i navode zakonske regule, ali se u smislu aktivacije i projekata nema novaca i ne radi puno" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Kakva očekivanja imaju sugovornici sa sveučilišta od Hrvatskog sociološkog društva kao njegovi članovi, odgovorili su uglavnom da svaki sociolog „treba prvo za sebe znati zašto se bavi“ društvenim djelovanjem kako bi onda tražio zajednička uvjerenja s potencijalnim istomišljenicima (sociolog starije d. s. s Fakultet hrvatskih studija Sveučilište u Zagrebu).

Sugovornici očekuju učestalo i primjereno javno „(...) djel(ovanje) zajednice sociologa da (bi) se kren(ulo) s neakvim normalizacijskim postupcima organizacije“ kako bi se sociološka djelatnost jasnije odredila (sociolog starije d. s. s Pravnog fakulteta u Zagrebu).

Neki odgovori sveučilišta prikazuju dublja mišljenja o odnosu individualnog i zajedničkog profesionalnog javnog djelovanja sociologa: "Tu sam sebična. Hajdemo si mi sociolozi pomoći,

umjesto planiranja i okupljanja cijelih društvenih znanosti. No, mislim da je to malo teže ostvariti, zbog specijaliziranja područja pa i različitih interesa, ali je najbolje u sklopu sociološkog društva započeti nekako oformiti tim ili sekciju za popularizaciju sociologije, koja bi se bavila sociologijom kao profesijom i prezentacijom prema javnosti" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Nasuprot sveučilišnim odgovorima, viđenja sugovornika s instituta društvenih istraživanja u Zagrebu su o očekivanjima „(...) od sociološke zajednice i od Hrvatskog sociološkog društva da se prvenstveno češće okupljaju" (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Drugi sugovornik instituta iznosi svoja očekivanja od zajednice sociologa kao njezin član: "Prvo očekujem da nas ima više. Toliko ima problema s kojima se treba baviti (pa) bi bilo dobro da se povećavamo. (...) Da radimo (na) upozna(vanju). Postoji taj neki osjećaj kada radite u institutu kao da ste izolirani, da radite sami, pa se može neki pregled (razvoja djelovanja profesije) omogućiti. Hrvatsko sociološko društvo (trenutno) omogućuje svima preglede razvoja i aktivnosti" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Više pesimistično viđenje sociologije i njezine budućnosti ima izdvojeni sugovornik koji nema velika očekivanja od udruženja sociologa (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Sljedeća sugovornica izjavljuje: "(...) (O)čekujem od zajednice sociologa ostvarivanje uloge sociologije u kontekstu aktualnog društva, potpun(u) javn(u) funkcij(u) (znanosti), teorijski rast, metodološka raznovrsnost te prepoznatljivost u međunarodnom kontekstu" (sociologinja starije d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu).

Od jedne sugovornice je dobiven odgovor o očekivanjima "(d)a se sociolozi više umrežuju, komuniciraju, uspostavljaju dijaloge i surađuju. Takvu bi zajednicu sociologa (sugovornica) htjela" (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu).

U nastavku jedan sugovornik objašnjava kako bi trebalo "očekivati od zajednice ono što očekuje od sebe" (stručnjak Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Ono što očekuje od sebe u institutu je „ (...) „podiz(an)je" razine profesionalizacije i svijesti o nekim relevantnim

društvenim pitanjima. (S)ekcija za medije relativno dobro funkcionira opet na entuzijazmu i angažmanu nekolicine ljudi“ prema mišljenju sugovornika istraživanja (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

Sugovornici uglavnom "(o)čekuj(u) neko zajedničko djelovanje u etabliranju struke i angažiranje oko nekih bitnih problema hrvatskog društva. (...) (Zatim), promociju struke, jačanje znanstvenih istraživanja i rezultata znanstvenih istraživanja i bolji položaj znanosti u financiranju javnog sektora“ (sociologinja mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Jedan od sugovornika je rekao: „(...) (N)e očekujem mnogo od zajednice sociologa i od drugih sociologa“ (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu). Njegov osjećaj pripadnosti sociološkoj zajednici je primjetljivo manji od drugih sugovornika sveučilišta i instituta. Sugovornik je mišljenja kako „(...) nije sva(ki) (sociolog) za profesiju angažiranog sociologa, niti treba biti (sociolog starije d. s. s Ekonomskog instituta u Zagrebu).

Neki sugovornici i sveučilišta i instituta ovako objašnjavaju što očekuju od udruženja sociologa: "Ne mogu reći da puno razmišljam o tome. Mislim da se to tiče neke generalne uloge intelektualaca, ne samo sociologa. To se tiče i filozofa i povjesničara, antropologa i drugih, (...) više društvenih znanosti (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta i Instituta političke ekologije u Zagrebu). S druge strane, većina odgovora iz svih ustanova ističu da „(...) ako građansku dužnost stavimo na stranu, očekuje (se) da (sociolozi) manje promatraju, a više djeluju. Ustvari da ne prestanu promatrati, jednostavno da budu manje pasivni i distancirani" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Prema odgovorima se može zabilježiti postojanje potrebe i očekivanja i za zajedničkim određenjem javne uloge sociologije i njezinog predstavljanja kroz Hrvatsko sociološko društvo, iako ne baš kod svih ispitanih sugovornika. Većinom se sugovornici slažu kako njihova društvena uloga zahtjeva suradnju s drugim znanostima.

Što mislite, kako bi se sociologija kao struka mogla prikazati javnosti, koja je njezina uloga u Hrvatskoj?;

Što mislite da može spriječiti ili pospješiti transparentnost odnosa između javnosti i profesije sociologije u određenim važnim društvenim pitanjima?

Odgovori sveučilišta na dvadeseto te dvadeset i prvo pitanje

Kako bi se sociologija mogla prikazivati i što može umanjiti, a što poboljšati transparentnost odnosa među javnosti i sociologije kao profesije, odgovaraju mnogi sugovornici istraživanja. Odgovori se razlikuju se s obzirom na probleme i područje sociološkog istraživanja, ali se mogu sumirati ovako: "Aktivno uključivanje u neke javne rasprave ili procese donošenja javnih politika na osnovi jasnih i konkretnih *policy* znanja. Ne na osnovi metodologije i ne na osnovi opće kritičke teorije društva, nego na temelju teorija srednjeg dometa, koje nisu po meni dovoljno zastupljene u upotrebi" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Nadalje: "U tom smislu mislim da bi se sociologija trebala više nametnuti kao vrsta servisa donositeljima odluka u doista stručnom smislu. Ponuditi znanje i metode u nekom procesu donošenja, provođenja i evaluiranja odluka" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Sugovornik s Filozofskog fakulteta smatra poput mnogih sugovornika da "(...) Hrvatsko sociološko društvo" ima potencijala za uspješnu realizaciju takovog „*napor(a)*“, možda čak "puno više od obrazovn(ih) institucij(a)" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Viđenje iz perspektive sveučilišne okoline razrađuje izjavom: "(...) (D)obar dio nejasne sociologije proizlazi iz tipa programa studija i onda (iz) tipa kompetencija koje stječu naši studenti. Dugoročno, možemo stvoriti bolju poziciju i veći utjecaj, prije svega promjenom obrazovnih programa, (iz čega slijedi) kompetencija studenata koji će na radnim mjestima definirati poziciju sociologije na tržištu" (sociolog mlađe d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Sljedeći sugovornik, kao i neki drugi, iskazuje mišljenje kako "(...) bi se svi složili da je (javna sociologija) važna i kako (treba organizirati suradnju) i ponuditi pomoć novinarima da budemo uspješniji u (međusobnoj komunikaciji)" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Stoga sugovornik predlaže ideju kako krenuti u konkretnom odnosu s javnosti preko medija: "Možda neka edukacija sociologa i novinara zajedno, za što bi trebali i neki resursi. Kakav

bi efekt bio toga teško je reći. Ovisi o problemima novinarske profesije, kakve probleme ima spram istraživačkog novinarstva te koliko vremena znanstvenici imaju. U Hrvatskoj sociolozi imaju još vremena, vani puno manje. Nemaju vremena se još baviti prezentiranjem u javnosti" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Ukazuje dalje na jedan od problema kod izrade određenog plana organizacije rada: "Teško je naći stručnjake u Hrvatskoj za pojedine teme. (Primjerice), Web stranica (Filozofskog fakulteta u Zagrebu) nije namijenjena za novinarsko pretraživanje" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

„Možemo poraditi na vlastitim vještinama, na jeziku i razumljivosti, preciznosti i odgovornosti da govorimo o stvarima prema istraživačkom iskustvu", nabraja sugovornik (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Ono što se, prema sugovorniku, može smatrati profesionalnim djelovanjem i treba početi usvajati, uz veću aktivnost i pojavnost sociologije; uključuje npr. "(...) odbi(janje) komentira(nja) stvari o kojima ne znamo i nemamo što znanstveno reći" (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Mogu se izbjeći neki problemi u odnosu s medijskim djelatnicima, kao što je kriva interpretacija. Iako se ne može uvijek preventivno osigurati i kontrolirati svaki aspekt (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Također navodi koliko se "(t)rebamo (više) posvetiti populariziranju znanosti i socioloških radova općenito", s čime se slažu svi sugovornici sveučilišta i instituta u Zagrebu (sociolog starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Odgovori treće sugovornice s Filozofskog fakulteta predlažu načine istraživanja odnosa sociologije i javnosti, tj. njezinog ugleda u javnosti: "(B)ilo bi zanimljivo pitati ljude, slučajni(m) uzor(kom), kojeg sociologa oni prepoznaju u Hrvatskoj. Hoće li biti u stanju ikoga prepoznati, navesti, je nešto što je mene oduvijek zanimalo" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Objašnjava viđenje svrhe sociološkog djelovanje prema znanstvenim postavkama po kojem se jedino djelovanjem potvrđuje uloga u društvu i društveni utjecaj: "Diploma (s tim) nema veze. Mnogi je nemaju i nisu imali. Ni prva generacija sociologa ovdje nije imala formalnu edukaciju, jer nisu imali gdje steći obrazovanje; ni Rudi Supek, ni Ivan Kuvačić. Svi su oni bili nešto drugo. Po nekima, to je problem, po nekima nije" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Slijedi mišljenje sugovornice o pristupanju znanstvenom istraživanju položaja i ugleda

sociologije, koje dijele svi intervjuirani sociolozi: "Položaj Hrvatske treba gledati u tom kontekstu položaja u globalnoj sociologiji i je li došlo (...) ili nije (...) do pomaka na bolje, unutar zadnjih 50-ak godina. Treba uzeti u obzir (...) povijesnu dimenziju razvoja sociologije i kako je ona sebe uopće konstituirala i situirala u društvu" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Zatim, daje preporuke: „Kontekst vrši pritisak na same sociologe pa bi, naprimjer, moglo biti zanimljivo proučiti kako visoko obrazovanje utječe na kvalitetu pojedinih disciplina" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu). Sugovornica navodi koristan pojam "revizorske kulture" kao sveobuhvatni naziv za proces koji uključuje "(...) komercijalizacij(u) obrazovanja, kontrol(u) kvalitete i izvrsnosti te (proces) staln(ih) promjen(a)" (sociologinja starije d. s. s Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

Potrebno je isto "(...) mladim ljudima i studentima omogućiti više terenskog rada, posebno u ruralnim područjima (o) aktualnim hrvatskim problemima. Pa bi kroz osobne kontakte i organiziran rad bili prepoznati u javnosti", odgovara sugovornica sveučilišta (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Nastoji razumjeti zašto dolazi do „(...) izguravanj(a) društveno-humanističkih znanosti. Sociologija ulazi u sistem, jer je društvena znanost uz tehnologije i prirodne znanosti, a danas se čak i u umjetnost uvodi u sustav proučavanja“ (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Navodi se primjer uključivanja sociologije u sustav proučavanja umjetnosti kroz suradnju: „(...) Tu smo dosta zaostali. Čak i u uskom ekonomskom smislu bi sociologija trebala biti neophodan dio tima, a (na neki način se) izguruje. Mislim da to nije globalni, nego hrvatski problem. Globalno su čak religijski predstavnici dio važnih projekata kao relevantna (društvena) perspektiva" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu). Stoga smatra da je potrebno "(š)iriti (društvenu) mrežu i početi raditi (odgovarajući organizacijski) sustav" (sociologinja mlađe d. s. s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu).

Odgovori instituta na dvadeseto te dvadeset i prvo pitanje

Sudionici s instituta društvenih znanosti u Zagrebu mišljenja su kako postoji potreba „orijentacije na mlađe generacije“, što je u Hrvatskoj zanemarena tema te se „vide svakodnevne posljedice takvih trendova zapostavljanja tih“ i drugih važnih „znanstvenih tema“ (sociologinja mlađe d. s. s

Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Predlaže, slično kao i sugovornici sveučilišta, pridavanje veće pažnje „popularizaciji znanosti“ kroz medije i znanstvene radove (sociologinja mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Smatra se općenito, prema mišljenjima sugovornika ovog istraživanja, sa sveučilišta i instituta, da je najvažnije zastupanje temeljnih vrijednosti koje trebaju biti orijentirane na suradnju i rješavanje konkretnih problema: "Sve se stavlja u neke tržišne termine. No, znanost se ne može voditi time. Nije poanta da se utrkujemo tko će biti jači i bolji nego da surađujemo u projektima. Znanstvenici sve više progovaraju i šire područja svog djelovanja. To će po meni biti veliki izazov u Europi. (...) Tržišne regulacije znanosti dovode do niza problema, od prekarnosti znanstvenika, do (pre)uskih istraživačkih tema, jer morate konkurirati, nemate platforme za suradnje i slično. Sociologija treba kritički pristupiti društvenim problemima i javnoj upotrebi znanosti, da se može (efikasno međusobno) surađivati" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Radi toga predlaže drugačiji pristup prema problemima odnosu s javnosti i problematici uloge u procesima generiranja društvenih promjena: "Moja preporuka je da što više sociologa istupa u javnosti, što nije lako. Treba imati određene vještine i znanja kako istupati te uložiti više pažnje i resursa za važna društvena pitanja i tip istraživanja. Onda uloga može biti raznovrsna; može biti od javnih medijskih istupa do istraživanja koja konkretno upućuju na određene (aktualne) društvene probleme. Onda se može politički angažirati ako se vidi neki prostor, ako to sociolog želi. Ako postoje neki resursi, mislim da je potrebno imati jedan aktivni participatorni proces uključivanja sociologa u aktivaciji kako bi se dovelo do generiranja potrebnih društvenih promjena" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Dakle, sugovornik predlaže da se praćenje utjecaja na promjene provodi analizom napretka kroz određeno vrijeme tzv. prilagodbe ili promjene koja se želi postići. Daje naznake o potrebi osmišljavanja odgovarajućeg „mehanizma praćenja“ barem dijela utjecaja sociologije kao znanosti i struke na javnost i medije, koliko god to zvučalo koncepcijski zahtjevno (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). Sudjelovanje u javnosti ne mora biti uvijek medijsko istupanje sociologa. Može biti i „aktivno uključivanje u kvartovsku grupu“ odnosno u „događanja na nekom lokalnom mikroprostoru. (Znači postoje načini kako se) može sudjelovati u političkom životu, a da niste uopće član stranke" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu).

Osvrće se i na dostupnost sociologije kao znanosti, pod čime se misli na znanstveni jezik i terminologiju kojom sociolozi prenose znanstvene interpretacije rezultata istraživanja: "(D)iskurs (koji) koristimo, koliko je razumljiv javnosti? (...) Javnost jest raznovrsna (pa) (m)oramo biti svjesni kako komuniciramo, da ne podlegnemo prevelikoj simplifikaciji ili raznovrsnosti. Da (bismo mogli adekvatno) sudjel(ovati) u nekom prosvjetiteljskom procesu, potrebno je javnost obrazovati. Po meni bi bilo dobro imati neku studiju o javnom istupanju, zaposliti sociologe, imati nekoga (...) između. (Primjerice,) stručnja(ke) koji znaju prilagođavati koncepte javnosti i istovremeno razumiju (znanstvenu kriterije i potrebe javnosti). Teško je očekivati da će svaki znanstvenik imati vremena razmišljati o tome cijelo vrijeme. Trebalo bi po meni dugoročno gledajući, otvoriti što više takvih studija na sveučilištima koji bi pokrili područje (javne sociologije), koji bi onda, po meni, morali biti dosta interdisciplinaran(o) (orijentirani)" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih istraživanja u Zagrebu). U svom području stručnosti sociologije „(...) može se djelovati, ali morate biti jako uporni, morate biti dosljedni, mora postojati neko *ljepilo*“ (stručnjak Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Ovdje sugovornik instituta nastoji prikazati mišljenje da "za neke pozitivne pomake (Hrvati) nema(ju) tu vrstu *ljepila*. Ima nek(ih) konzervativn(ih) akter(a) koji su (sami za sebe) društvene grupe za pritisak" (sociolog mlađe d. s. s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu). Funkcija metafore *ljepila* služi kao prikaz silnica zajedničkih vrijednosti i interesa unutar nekih društvenih grupa.

S obzirom na područje istraživanja migracija, sugovornica je mišljenja "(...) da se sociolozi različitih specijalizacija moraju umrežiti i aktivnije sudjelovati u društvu, te biti aktivni sudionici u kreiranju opće strategije sociologije i njezinog utjecaja na društvene promjene" (sociologinja starije d. s. s Instituta za migracije i narodnosti u Zagrebu).

Jedan sugovornik s instituta navodi da viđenje transparentnosti informacija uvodi „nove prepreke i zahtjeve struke“ (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Prema njegovom mišljenju, prepreke mogu biti dobre prilike za bolju regulaciju: "(Primjerice), pitanje razgraničavanja akcijskog istraživanja od etnografije; (e)tnografija isto ima refleksivnost i komponentu razumijevanja različitih stajališta, mišljenja i znanja koje uključuju u taj proces. (A)kcijsko bi trebalo imati dodatnu komponentu, ne samo da bilježi i sudjeluje već da aktivno sudjeluje i mijenja sam taj proces" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Sugovornik smatra kako zbog vrijednosne neutralnosti "do sad nije bilo takvih

istraživanja" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). "Mentori srednje i starije generacije" bi se, kako on misli, dvoumili "mentorirati i preporučiti studentima navedenu vrstu metodologije. Ona zahtijeva vrijeme, dodatni problem ulaska u tu društvenu skupinu i možda određenih dopuštenja kao i etičkih implikacija. Onda tek (slijedi) refleksija i pisanje. Istraživač je tu glavni instrument istraživanja" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Sugovornik, također dovodi u pitanje koji je od dva načina sociološkog aktivnog djelovanja u procesima društvenih promjena "nestabilniji", sagledavajući funkcionalne probleme u sociologiji danas. S jedne strane strukturalističko-regulatorni, a s druge djelovanje kroz civilno društvo (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Smatra da svaka od strana ima svoje prednosti i mane te se nekad čini da "nestabilniji (način) doprinosi većim i bržim promjenama. Osobito u civilnom sektoru, gdje ima jako puno sociologa i ljudi iz društvenih i humanističkih znanosti, koji razmišljaju o nekim stvarima kao što su demokratski ideali, društveni konsenzusi, pravda, ljudska prava i slično. Mislim da je u tom smislu dosta osjetan "input" sociologije" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu). Stoga, iako se djelovanje u civilnom sektoru može smatrati nestabilnijim načinom utjecaja na društvene promjene kako bi se dobio željeni dojam. Prema mišljenju sugovornika i određenih istraživanja koje poznaje, takav se način čini, ne uvijek bolji, ali „brži od sistemskog" (sociolog mlađe d. s. s Instituta za razvoj i međunarodne odnose u Zagrebu).

Naposljetku s privatnog instituta predlaže se prvenstveno pravilno planiranje i organizacija: "(...) (N)eki nagovještaj plana. Recimo, bilo bi bitno ići na neke multimedijalne formate, možda sam prepraktičan, gdje ljudi puno više pričaju, gdje vide puno novih lica, uz kratke snimke, (...) na Facebook-u, internetu uz puno više *tvitanja*. (Dakle), da koriste više suvremenu tehnologiju, da su više dostupni, da ih se može kontaktirati" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Sugovornik navodi svoj dojam aktivnosti sociologa trenutno: "Nisam baš fan toliko društvenih mreža, no, mislim da bi (sociolozi), kao struka mogli koristiti više vizuala, ilustracija, na način da ga i klinci mogu razumjeti. Moderniji (...) pristup se traži. (...) (S)tali smo u tom nekom smislu" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

Sugovornik je orijentirao odgovore na prepreke s kojima se u praktičnom iskustvu znanstvenici iz instituta susreću te shvaćanju prilagodbe takvim procesima: "Nismo, primjerice, religijska institucija. Mali smo i trudimo se okupiti ljude oko sebe. Onda postaje(mo) nekakav

relevantan i perspektivan dio društva; blok društva. (...) (Postoji) masovni pritisak i politički pritisak za naše ideje" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Stoga predlaže: "Javnosti se trebamo obratiti, a ne političkoj eliti. Mediji zbog neke vlasničke strukture filtriraju podatke i vijesti, po potrebi. Sad se mi moramo (također) prilagoditi" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu). Opet sugovornik smatra važnim napomenuti da je pozicija sociologa često konfliktna spram interesa pojedinih skupina. Zato smatra da je stvarna uloga sociologa u javnoj diskusiji: „Biti tamo gdje Vas najviše trebaju. Nismo frustrirani tim, jer u biti ne investiramo u taj proces. Mi znamo zašto nitko ne želi čuti o CETI (...) kad je pola Hrvatske kupio Agrokor. (...) Moramo promijeniti odnose snaga u javnosti s građanima i tu jedino možemo biti nezadovoljni s tim koliko građana za nas zna i ne zna i koliko nas podržava ili ne podržava. No, to zbilja (još ne možemo znati). Pilar postoji 27 ili koliko, IDIZ 40 godina. Mi se ne možemo uspoređivati, ne možemo se (radi toga) osjećati loše" (sociolog mlađe d. s. s Instituta političke ekologije u Zagrebu).

Svi sugovornici se svakodnevno susreću s raznim ideološkim utjecajima na provođenje i korištenje istraživanja unutar i izvan sociologije. Može se primijetiti, više u odnosu s medijskim djelatnicima, institucijama i političkom elitom. Ideološki utjecaji na sociologiju se shvaćaju uglavnom potencijalnim preprekama transparentnosti sociologije u odnosu s javnosti te drugim društvenim skupinama. Ponajviše se smatraju preprekama, jer postoji veliki broj primjera i slučajeva navedenih u odgovorima o konfliktnim situacijama tijekom interpretacije rezultata istraživanja. U intervjuima se većinom nabrajaju problemi u neprimjerenosti objavljenih medijskih sadržaja o sociologiji ili nepostojanju dovoljnog sadržaja u javnosti. Međutim, temeljem trenutne (ne)regulacije prijenosa znanstvenog sadržaja posredstvom medija u Hrvatskoj, rezultati istraživanja u sociologiji se često pogrešno interpretiraju i nedovoljno su prisutni u aktualnim društvenim pitanjima iz svih područja javnog mnijenja.

9. LITERATURA

a. Knjige

- Adorno, T. W., Horkheimer, M. (1980) *Sociološke studije*. Institut sociologije u Frankfurtu. Zagreb: Školska knjiga.
- Buchberger, I. (2012) *Kritičko mišljenje, priručnik kritičkog mišljenja, slušanja i čitanja*. I izdanje. Rijeka: Udruga za razvoj visokog školstva Universitas. Dostupan na URL: https://www.researchgate.net/publication/292996183_Kriticko_misljenje (pristupljeno: 07. 11. 2018.)
- Dewey, J. (1910) *How we think?*. Boston: D. C. Heath & Co.
- Đurić, M. (1987) *Sociologija Maksa Vebera*. Zagreb: Naprijed.
- Giddens, A. (1984) *Constitution of Society: Outline of the theory of structuration*. Poglavlje Elements of the theory of strukturalism. Cambridge: Polity Press.
- Gouldner, A., W. (1970) *The Coming Crisis of Western Sociology*. New York: Basic Books.
- Kalanj, R. (2005) *Suvremenost klasične sociologije*. Zagreb: Politička kultura.
- Ritzer, G. (1997) *Suvremena sociologijska teorija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Weber, M. (1989) *Metodologija društvenih nauka*. Poglavlje O nekim kategorijama razumijevajuće sociologije. Preveo Ante Marušić. II izdanje. Biblioteka Novi svijet. Zagreb: Globus.

b. Znanstveni članci

- Adelman, C. (1993) Kurt Lewin and the Origins of Action Research. *Educational Action Research*. United Kingdom: University of Reading, 1(1): 7 – 24. Dostupan na URL: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/0965079930010102> (pristupljeno: 12. 3. 2017.)
- Argyris, C., Schön, D. (1989) Participatory action research and action science compared. *American behavioral Scientist*, 32(5): 612 – 623.
- Burawoy, M. (2004a) Public Sociologies: Response To Hausknecht. *Footnotes*. Berkeley Sociology Department. University of California-Berkeley, 2 – 4. Dostupan na URL: <http://burawoy.berkeley.edu/PS/Hausknecht.vs.Burawoy.pdf>. (pristupljeno: 18. 5. 2020.)
- Burawoy, M. (2005) For public sociology. *American Sociological Review*. University of California–Berkeley, 70(1): 4 – 28. Dostupan na URL: <http://burawoy.berkeley.edu/PS/ASA%20Presidential%20Address.pdf> (pristupljeno: 11. 3. 2020.)

- Ćimić, E. (1995) Društvena znanost i društvene promjene. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 4/2-3(16-17): 183 – 187. Dostupan na URL: <https://hrcak.srce.hr/32420> (pristupljeno: 11. 3. 2020.)
- Ferenčaković, J. (1996) Društvena znanost i društvene promjene. *Revija za sociologiju*, 27(1-2): 118 – 121.
- Gotovac, A. S., (2012) Akteri društvenih promjena u Hrvatskoj (2007-2011). U: Gotovac A. S., Zlatar, J. (ur.) *Akteri društvenih promjena u prostoru; transformacija prostora i kvalitete života u hrvatskoj*. Biblioteka Znanost i društvo. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 11-29.
- Hausknecht, M. (2004) The Models of Public Sociology. *Footnotes*. City University of New York, 1-2. Dostupan na URL: <http://burawoy.berkeley.edu/PS/Hausknecht.vs.Burawoy.pdf> (pristupljeno: 11. 3. 2020.)
- Jakelić S. (2010) Komentar na predsjednički govor Inge Tomić-Koludrović na kongresu Hrvatskoga sociološkog društva 2009.. *Revija za Sociologiju*, 40(3): 325 – 329. Dostupan na URL: <https://hrcak.srce.hr/62396> (pristupljeno: 06. 11. 2016.)
- Kalberg, S. (2014) Tipovi racionalnosti Maxa Webera: Kamen temeljac za analizu procesa racionalizacije kroz povijest. *Amalgam*. Island Lake: Sveučilište u Tübingenu, 6-7(6-7): 79 – 111. Dostupan na URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=198907 (pristupljeno: 2. 3. 2021.)
- Kregar, J. (1995) Kriza ideja ili kriza znanosti. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 4(2-3(26-27)): 16 – 17. Dostupan na URL: <https://hrcak.srce.hr/32423> (pristupljeno: 11. 3. 2020.)
- Kuhn, T. (1962) Naknadna razmišljanja o paradigmatama. U: Sesardić, N. (ur.) *Filozofija nauke*. Beograd: Nolit, 313 – 336.
- Matić, D. (1990) Vrijednosti kao predmet sociološke znanosti. *Revija za sociologiju*. Odsjek sociologije. Filozofski fakultet u Zagrebu, 21(3): 517 – 525. Dostupan na URL: <https://hrcak.srce.hr/155250> (pristupljeno: 11. 3. 2020.)
- Matić, D. (2017) The Calling of Sociology: Beyond Value-detached Professionalism and Partisan Activism. *Filozofski fakultet u Zagrebu*, 47(2): 177 – 205. Dostupan na URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=276229 (pristupljeno: 22. 2. 2020.)
- McPherson, M., Smith-Lovin, L., Cook, J. M. (2001) Birds of a Feather: Homophily in Social Networks. *Annual Review of Sociology*, 27(1): 415 – 444.
- Prpić, K. (2007) Kako javnost i politička elita percipiraju znanost?. *Politička misao: časopis za politologiju*, 44(1): 67 – 92. Dostupan na URL: <http://hrcak.srce.hr/20148> (pristupljeno: 12. 3. 2017.)

- Pavić Ž. (1994) Fenomenologija i sociologija: Uvod u refleksivnu sociologiju. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 3(2-3(10-11)): 279 – 295. Dostupan na URL: <https://hrcak.srce.hr/33041> (pristupljeno: 20. 1. 2019.)
- Skledar, N. (1995) Znanost o društvu i društvene promjene. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 4(2-3(16-17)): 287 – 297. Dostupan na URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=51616 (pristupljeno: 11. 3. 2020.)
- Štulhofer, A. (2003) Društveni kapital i njegova važnost. U: Ajduković, D. *Socijalna rekonstrukcija zajednice*. Filozofski fakultet u Zagrebu: Društvo za psihološku pomoć, 79 – 98. Dostupan na URL: http://www.ffzg.unizg.hr/socio/astulhof/tekstovi/astulhof_drustvkap.pdf (pristupljeno: 23. 2. 2020.)
- Tomić-Koludrović I. (2009) Pogled u budućnost: sociologija kao multiparadigmatska, refleksivna i javna znanost. Predsjednički govor na kongresu Hrvatskoga sociološkog društva. *Revija za sociologiju*, 40/39(3-4): 139 – 181. Dostupan na URL: <http://hrcak.srce.hr/48987> (pristupljeno: 02. 11. 2016.)
- Vrcan S. (2005) Suvremeni prijevori oko sociologije Ulrich Beck, Zygmunt Bauman i Ernest Gellner. *Revija za Sociologiju*. Sveučilište u Splitu, 36(3-4): 157 – 169. Dostupan na URL: <http://hrcak.srce.hr/4482> (pristupljeno: 12. 5. 2017.)

c. Ostali korišteni izvori

- Burawoy, M. (2004b) For Public Sociology. Michael Burawoy's Presidential Address to the ASA, August, 2004.. You Tube video snimka. UC Berkeley Sociology. Dostupan na URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jDDnBr9bUlw> (pristupljeno: 12. 3. 2017.)
- Hrvatsko sociološko društvo (2020) službena internetska stranica udruženja sociologa u Hrvatskoj. Dostupna na URL: <http://hsd.hr/hr/> (pristupljeno: 10. 3.2020.)

10. SAŽECI

Sažetak: Rad obuhvaća okvirnu analizu kritičke uloge suvremene sociologije kao profesionalnog sustava u razvoju i specifične udružene skupine društvenih znanstvenika u Hrvatskoj. Rasprava o ulozi sociologije oslanja se na diskusiju o pojmovima kritika i dijalog, vrijednosti, refleksija, društveno djelovanje, struktura i dinamika društvenih promjena, javna sociologija te o pojavi eksperimentalne akcijske metode. Proces intervjuiranja uzorka izabranih sociologa iz Zagreba i istraživanje kritičke uloge sociologije izvršeno je tijekom 2017./2018. godine. Mišljenja intervjuiranih sociologa navode ovo istraživanje na pretpostavku da postoji potreba sociologa za revizijom aktualne profesionalne uloge, organizacije i javne predodžbe sociologije. Uz konkretne službene procedure, potrebno je više razvijati suradnju i obrazovanje sociologa, javnosti i medijskih djelatnika te sekciju javne sociologije. U skladu s provedenim kvalitativnim istraživanjem, potreba nalaže jasnu odredbu kritičke i sveobuhvatne uloge na temelju svih znanstvenih disciplina socioloških istraživanja u Hrvatskoj.

Ključne riječi: kritička uloga suvremene sociologije, društvene promjene, javna sociologija, akcijska istraživanja, intervju.

Abstract: The thesis includes the analysis concerning the critical role of contemporary sociology as a developing professional system and a specific association of social scientists in Croatia. The discussion regarding the role of sociology leans toward the terms critique and dialogue, reflection, social action, structure and dynamics of social change, public sociology and the apparition of the experimental action method. The process of conducting interviews on a sample of selected sociologists stationed from Zagreb and the research on the critical role of sociology took place in 2017/2018. The opinions of the interviewed lead this research to the assumption that sociologists in Croatia need a revision of their professional role, the organization and the public perception of sociology. Additional to concrete formal procedures, sociologists require getting deeper into developing public sociology, collaborations and the education for public and media professionals. According to the research, the demand imposes a clearer critical and comprehensive definition of the professional role based on all scientific disciplines within the sociological research in Croatia.

Keywords: critical role of contemporary sociology, social change, public sociology, action research, interview.